

România literară

SALA
DE
LECTURĂ

30

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România23 DE ANI DE LA
CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

REPER DE EPOCĂ NOUĂ

ÎN istoria contemporană a României, adică și înconfundabil marcată de procesul construcției orînduirii socialiste, Congresul al IX-lea al partidului reprezintă un eveniment de însemnătate deosebită, reperul unei epoci noi în dezvoltarea generală a țării. Întregul curs al vieții sociale, economice, politice și culturale din patria noastră a fost hotărîrilor înrîurite de spiritul și direcțiile de acțiune stabilite în urmă cu 23 de ani de marele forum al comuniștilor din iulie 1965, care l-a ales în unanimitate pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de conducere în partid. Pornindu-se de la o temeinică analiză științifică a drumului parcurs pînă atunci în făurirea noii orînduirii și a perspectivelor de viitor, în acord cu legitățile generale ale construcției socialismului și cu necesitatea aplicării lor creatoare la condițiile specifice fiecărei țări și ale fiecărei etape. Congresul al IX-lea a elaborat, din inițiativa și sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o amplă strategie de dezvoltare socialistă la un nivel calitativ superior, înlăturîndu-se cu fermitate revoluționară inerția, închistarea, mimetismul și imobilismul generate de o înțelegere îngustă, dogmatică, a desfășurării procesului de transformare socialistă a societății.

Acest spirit innoitor și dinamic a determinat o vastă și efervescentă mobilizare a resurselor creatoare ale poporului, angajat cu devotament și însuflețire în eroica operă de edificare a societății socialiste multilaterale dezvoltate în patria noastră. Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului a intrat în istoria României printr-o impresionantă suită de realizări fără precedent în toate domeniile de activitate, marile sale înfăptuiri fiind în mod firesc asociate cu numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, a cărui operă teoretică și practică jalonează neîncetata devenire ascendentă a țării din acești 23 de ani ce au schimbat profund și radical viața societății românești. „Congresul al IX-lea — sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a marcat o nouă etapă în activitatea partidului nostru comunist, în întregul proces revoluționar, a deschis calea gândirii și activității creatoare, a perfecționării întregii munci de conducere și făurire a noii orînduirii, a socialismului în România”.

„Epoca Nicolae Ceaușescu”, semnificativa denumire sub care a intrat în istorie noua epocă de dezvoltare socialistă a țării deschisă de Congresul al IX-lea, a afirmat cu tărie, prin toate realizările sale, forța unității poporului în jurul partidului, centrul vital al națiunii. Creșterea necontenită a rolului partidului în întreaga activitate de edificare a societății socialiste multilaterale dezvoltate reprezintă forța motrice a organizării și conducerii întregii activități economico-sociale, a valorificării resurselor creatoare ale poporului, a mobilizării exemplare a națiunii noastre în vederea realizării vastelor programe de progres și dezvoltare stabilite de Congresul al IX-lea și de Conferința Națională ale partidului. Perfecționarea permanentă a muncii în toate domeniile, continuitatea procesului revoluționar, deschiderea spre noile orizonturi ale cunoașterii, ale științei și culturii contemporane sînt asigurate prin întărirea rolului partidului în întreaga viață a societății noastre. Ideile și orientările cuprinse în Expunerile din aprilie și din iunie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, aflate în prezent în dezbaterea partidului și a întregului popor, constituie o elocventă expresie a profunde continuități ce caracterizează epoca începută în urmă cu 23 de ani.

Operă ce se înfăptuiește cu poporul și pentru popor, construcția socialistă în patria noastră își are în lucrările Congresului al IX-lea un memorabil reper, de hotărîtoare importanță pentru destinul țării și al națiunii.

„România literară”

FLAMURI de Eftimie Modălcă

TOT CE-I ÎN ȚARĂ

Partidul Comunist Român unește
tot ce-i în țară drept, frumos și bun
prin el gîndirea patriei gîndește
Partidul Comunist Român unește
prezentul cu înaltul vis străbun.

Partidul Comunist Român păstrează
în ființa lui ființa-ntregii țări,
mai liberă, mai demnă, veșnic trează,
Partidul Comunist Român păstrează
în ființa lui superbe înălțări!

Partidul Comunist Român e dorul
de-a fi pe culmi, de timp netulburați
cum ne conduce azi Conducătorul,
Partidul Comunist Român e dorul
vulturilor de veghe din Carpați!

Partidul Comunist Român ne-ndeamnă
să-naintăm din nimb în nimb prin vremi
din primăveri spre aurul din toamnă
Partidul Comunist Român ne-ndeamnă
să fim asemeni aștrilor supremi!

Partidul Comunist Român e Fapta
născută-n țară dintr-un vis plener
slăvită, fie-i mintea, înțeleapta,
Partidul Comunist Român e Fapta
acestui veac revoluționar!

Partidul Comunist Român e-n țară
imaginea, venind din viitor,
cuprinsă-ntr-o eroică brătară,
Partidul Comunist Român e-n țară
dimensiunea-ntregului popor!

Ion Potopin

Inițiative românești

Viața literară

Vizită de documentare

EVENIMENT decisiv, marcând un moment de hotăr în istoria patriei, Congresul al IX-lea al P.C.R., a cărui glorioasă aniversare este evocată în aceste zile, a deschis orizonturi largi nu numai pe plan intern, în opera de edificare socialistă, ci și activității partidului și țării pe arena mondială.

Faptele demonstrează că efectiv fiecare, absolut fiecare dintre marile probleme ale contemporaneității a format obiectul unor ansambluri de măsuri, propuneri și demersuri ale României socialiste, ale președintelui Nicolae Ceaușescu — adevărate programe constructive, realiste și eficiente, care s-au bucurat întotdeauna de un amplu ecou pozitiv pe toate meridianele lumii, ca și în cele mai largi foruri internaționale.

Este, astfel, cunoscut că „problema problemelor” pentru întreaga umanitate o constituie încetarea cursei înarmărilor, în primul rând nucleare, cu atât mai mult cu cât a devenit limpede că un nou conflict mondial s-ar solda cu însăși dispariția condițiilor vieții pe planetă. În lumina acestor realități, tovarășului Nicolae Ceaușescu îi revine meritul de a fi elaborat o concepție unitară, profund mobilizatoare, care configurează obiectivele imediate și de perspectivă ale luptei pentru dezarmare și de a fi acționat cu fermitate, în toți anii de la Congresul al IX-lea, pentru realizarea acestor obiective.

România s-a pronunțat chiar de la început împotriva amplasării în Europa de rachete nucleare cu rază medie de acțiune, desfășurând eforturi neobosite pentru retragerea și lichidarea acestora. În acest cadru s-a evidențiat Apelul poporului român cuprinzând 18 milioane de semnături adresate celei de-a 2-a sesiuni speciale a O.N.U. consacrată dezarmării. De reținut că, din inițiativa României, Adunarea Generală a O.N.U. a proclamat deceniul 1970—1980 drept „Deceniul dezarmării al Națiunilor Unite”. Totodată, se cuvine relevată inițiativa României, ratificată prin referendum de întregul popor, privind reducerea unilaterală de către țara noastră, cu 5 la sută, a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare.

Pozițiile susținute în cadrul O.N.U., în documente precum „Considerentele și propunerile României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu cu privire la problemele dezarmării și direcțiile de acțiune a țărilor pentru soluționarea lor”, au prevăzut, între altele: încheierea unui acord privind reducerea cu 50 la sută a rachetelor strategice; înfăptuirea dezarmării nucleare și eliminarea completă până în anul 2000 a acestor arme din arsenalele statelor; renunțarea la militarizarea Cosmosului, pentru ca acesta să fie folosit în scopuri exclusiv pașnice; interzicerea și lichidarea armelor chimice; trecerea la măsuri de reducere substanțială, cu 50 la sută până la sfârșitul acestui secol, a efectivelor, armamentelor convenționale și cheltuielilor militare.

În lumina experienței istorice, care a identificat Europa ca fiind leagănul nu numai al unei strălucite civilizații, ci și al celor două războaie mondiale, România a înscris în întreaga perioadă de la Congresul al IX-lea înfăptuirea securității europene ca unul din obiectivele centrale ale politicii sale. Țara noastră a adus o contribuție deosebită la pregătirea, desfășurarea și încheierea cu succes a primei Conferințe pentru securitate și cooperare în Europa. Actul final de la Helsinki conține numeroase idei preconizate de România. Propunerile României la Conferința de la Stockholm s-au aflat, alături de cele ale altor state, la baza alcătuirii documentului final al primului forum general-european pentru încredere și dezarmare.

Acordând o mare atenție creării de zone deunciarizate, ca măsură de dezarmare și mijloc de restrângere continuă a ariei primejdiei nucleare, România a acționat pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, tovarășul Nicolae Ceaușescu fiind autorul inițiativei unei întâlniri la nivelul cel mai înalt a reprezentanților tuturor statelor balcanice.

Una din ideile majore promovate de România în această perioadă este necesitatea renunțării la politica de forță, reglementarea pe cale pașnică, prin tratative a tuturor litigiilor ca singura cale de soluționare eficientă a problemelor interstatale, potrivit intereselor păcii. Din inițiativa României, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat, în 1982, „Declarația privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale”. De altfel, chiar în aceste zile, justetea poziției românești este confirmată prin perspectivele ce s-au deschis în problema încetării războiului iranian-irakian și trecerea la tratative pentru soluționarea politică a conflictului — așa cum îndemname demult, prin apeluri și demersuri stăruitoare adresate ambelor părți, președintele Nicolae Ceaușescu, în concordanță cu cerințele păcii în zona Golfului și pe plan mondial.

Fie că este vorba de afirmarea noilor principii de relații interstatale, de lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale, de soluționarea problemei datorțiilor externe care a devenit o povară sufocantă pentru statele în curs de dezvoltare, România socialistă, prin glasul și rațiunea conducătorului său, a avansat ansambluri convergente de propuneri, realiste și judicioase.

● Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România a organizat în județul Vilcea, în spiritul Tezelor, orientărilor și sarcinilor cuprinse în Exponerea „Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale”, prezentată de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, la ședința Comitetului Politic Executiv din 29 aprilie a.e., o amplă vizită de documentare la obiective industriale de interes național, întreprinderi și consilii unice agro-industriale, obiective turistice. Au participat scriitorii: Dumitru Radu Popescu — președintele Uniunii Scriitorilor, Constantin Toiu — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, secretar al Asociației Scriitorilor din București, Marin Soreseu — secretar al Asociației Scriitorilor din Craiova, Mircea Tomus — secretar al Asociației Scriitorilor din Sibiu, Ilarie Hinoveanu — directorul Editurii „Scrisul Românesc”, Romulus Diaconescu — redactor șef adjunct al revistei „Ramuri”, Traian T. Coșovei, Nicolae Hiescu, Dan Laurențiu, Doru Moțoc, Mircea Nedelciu, Horia Nestorescu-Bălecești, Platon Pardău, Nicolae Prelipceanu.

Oaspeții au fost însoțiți de tovarășul Ilie Bădătescu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Vilcea.

Gazdele au propus celor prezenți în această acțiune de documentare un contact direct cu medii și probleme variate ale construcției socialismului din județ.

La întreprinderea de Electrocentrale Rm. Vilcea, la hidrocentralele de pe Olt și Lotru, la Centrala Hidroenergetică Ciungnet oaspeții au fost informați de inginerii Dumitru Alexe, directorul întreprinderii de Electrocentrale Rm. Vilcea, și Ion Sahinian — director adjunct la aceeași întreprindere, care le-au vorbit despre grandioasa operă

de amenajare complexă a bazinului Olt. La I.A.S., la microterma Consiliului popular orășenesc și la Stațiunea de cercetări viniviticole Drăgășani au avut loc discuții privind ridicarea productivității muncii și problemele pe care le pune astăzi construirea și sistematizarea localităților patriei. Au participat tovarășii Ion Ban, prim-secretar al Comitetului orășenesc al P.C.R., primarul orașului Drăgășani, Dumitru Vlăduț — secretar al Comitetului orășenesc Drăgășani, ing. Dumitru Stroe — directorul I.A.S., dr. ing. Nicolae Zinea — director, dr. ing. Gheorghe Condei — director adjunct, și ing. Constantin Cimpoacă — secretar B.O.B. de la Stațiunea de cercetări viniviticole Drăgășani.

În cele trei zile de documentare au mai fost vizitate localitățile Brezoi, Călimănești-Căciulata, Vidra, Voineasa, precum și castrul Arutela, casele memoriale „Anton Pann” și „Gib. I. Mihăescu”, complexul Brădișor, monumentul medieval Cozia, unde tovarășii Vasile Stan — directorul adjunct al Stațiunii Voineasa, Ilie Neacsu — directorul stațiunii Vidra, Ilie Sandu, directorul stațiunii Călimănești-Căciulata, prof. Emil Istocescu, Gheorghe Pavel și Aurelian Drăgășin, au prezentat problemele specifice din localitățile respective.

Această vizită de documentare a demonstrat încă o dată impetuoașă dezvoltare a județelor patriei în perioada de după cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., precum și multiplele teme pe care aceste realizări le pot oferi scriitorilor.

Un amplu dialog cu toți creatorii din județul Vilcea s-a desfășurat la casa memorială „Anton Pann”, sediul societății literare cu același nume, unde, în afară de scriitorii prezenți, au citit din lucrările lor sau au participat la discuții Ioan St. Lazăr, Traian D. Lungu, Dragoș Serafim, George Smeoreanu, Ion Soare, Petre Tănăsescu.

Premiile concursului „Poesis” — 1988

● Juriul ediției a VI-a, format din: Corneliu Sturzu, (președinte), Ion Ariesanu, Gheorghe Pitul, Constantin Novac, Valentin F. Mihăescu, Florin Pietreanu, Aurelia Berariu, Victor Mihalasescu, Sabin Călin, a acordat următoarele premii: Premiul „Poesis”: Domnița Neagu (Teleorman) și Adrian Manca (Constanța); Premiul revistei „Convorbiri literare”: Liviu Iordache (Călărași); Premiul revistei „Luceafărul”: Ana Maria

Stan (Medgidia); Premiul revistei „Orizont”: Eugeniu Nistor (Mures), Vasile Muste (Maramures); Premiul revistei „Steaua”: Petru Vasile Tomoiogă (Timiș); Premiul revistei „Tomis”: Maria Mărginean (Alba); Premiul revistei „Viața Românească”: Petre Pistol (Vilcea); Premiul Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de amatori Constanța: Iulian Bitoleanu (Teleorman); Premiile Comitetului

județean U.T.C. Constanța: I — Corina Gruia (Arges), Helișana Săndulescu (Constanța); II — Kovács Enikő (Brasov), Mirela Vizireanu (Medgidia); III — Ligia Stan (Neamț), Raluca Simion (Constanța), Ligia Urdă (Bacău). Premiile societății „I.L. Caragiale” acordate de liceul „Mircea cel Bătrîn” Constanța: Luminița Ungureanu (Suceava), Doina Nicolae, Doina Dobre (Constanța).

Prezentări de noi volume

● La Focșani a fost lansat romanul „Muntele și piatra” de Traian Olteanu inspirat de luptele eroice de la Mărășești-Mărăști-Oituz. Noul volum al scriitorului vrâncean a fost prezentat de criticii Alexandru Pîru și Eugen Simion. A fost de față tovarășul Lucian Dumitrescu, secretar al Comitetului județean Vrancea al P.C.R. A avut loc apoi, o întâlnire cu cititorii la Liceul „Unirea” cu participarea membrilor Cenaclului literar „Vrancea” al Uniunii Scriitorilor.

● La Biblioteca orășenească din Segarcea, județul Dolj, și la Centrul de cultură și creație din Melnișeni, în prezența Constăncii Lăzărescu, președinte Comitetului județean Dolj

de cultură și educație socialistă, au fost prezentate volumele „Legenă și visul” de Ioana Dinulescu, „Frăieri” de Toma Grigorie, ambele apărute în Editura Eminescu și romanul „Munții sint ai noștri” de Oana Manolescu, apărut în Editura „Scrisul Românesc”. Au participat Marin Soreseu, secretarul Asociației, Gabriel Chifu, Romulus Diaconescu.

● Membrii cenaclului „Albatros” de la Școala generală nr. 17 din Cluj-Napoca s-au întâlnit cu Doina Cetea, cu ocazia lansării cărții „Iataganul și alte povestiri” apărută la Editura „Ion Creangă”. Despre recenta apariție a vorbit George Zaratu.

● În Sala de marmură a Comitetului pentru cultură și educație socialistă din Timișoara a avut loc prezentarea cărților de poezie „Povara umbrei” de Ion Iuga și „Balet într-un acvariu” de Mircea Belu. Despre activitatea literară a celor doi scriitori a vorbit poetul și criticul Adrian Popescu. În continuare a urmat recitarea „Casa poemelor cheamă... Păsările”, realizat de actorul Mircea Belu de la Nationalul timișorean, a vind ca bază 22 de poeme de Ion Iuga și replici sentințiale din proza lui Alexandru Ivasiuc. Au participat scriitorii, cadre universitare, studenți și oameni de cultură din Timișoara.

Întâlniri cu cititorii

● La Biblioteca centrală pedagogică din București, str. Zalomit, a avut loc un schimb de experiență între Cenaclul cadrelor didactice „Alexandru Odobescu” și Cenaclul „Săgetătorul” al elevilor din diferite licee din Capitală.

După lecturile prezentate de elevi (poezie și proză) au luat cuvântul scriitorii George Anca, Mihai Negulescu și Grete Tartler.

● Asociația scriitorilor din Craiova și membri ai cena-

clului literar al revistei „Ramuri” au inițiat un schimb de experiență în cadrul întâlnirii cu membrii cenaclului literar „Clepsi-dra”, din Bechet. Au citit din lucrările lor și au participat la dezbateri Gabriel Chifu, Romulus Diaconescu, Ilarie Hinoveanu.

Cu acest prilej, a fost prezentat noul roman al lui Romulus Diaconescu, „De veghe pentru învingători”, apărut în Editura „Militară”.

● La ședința Cenaclului

literar al cadrelor didactice din Iasi, patronat de Inspectoratul școlar județean și de revista „Convorbiri literare”, s-au sărbătorit împlinirea a 200 de ani de la nașterea lui Gheorghe Asachi și 190 de ani de la nașterea lui Alexe Mateevici, manifestarea a vind genericul „Vrednici sint ostentorii de laudă și cinstire”.

Printre cei care au evocat viața și opera celor doi scriitori: Virgil Cușțaru și Horia Zălișu.

● Dimitrie Cantemir — ISTORIA IEROGLIFICĂ, Ediție în seria „Scrieri românești esențiale”; postfață de Elvira Sorohan. (Editura Junimea, 648 p., 29 lei).

● Dimitrie Bolintineanu — OPERE, X. Publicistică, Ediție îngrijită, note și comentarii de Teodor Vărgolici. (Editura Minerva, 766 p., 41 lei).

● Aron Densusianu — NEGRIADA. Poemul istoric este prefațat de Georgeta Antonescu. (Editura Minerva, 264 p., 15 lei).

● N. D. Cocea — FECIOR DE SLUGA. Romanul apare cu o prefață de Mircea Braga. (Editura Minerva, 266 p., 15 lei).

● Nicolae Manolescu — DESENUL DIN COVOR, Volum în seria „Critică-Esuri” continuând suita de Teme. (Editura Cartea Românească, 256 p., 11 lei).

● Elena Bogza — SCURT POPAS. Povestiri. (Editura Cartea Românească, 128 p., 5,50 lei).

● Alexandru Dobrescu — INTRODUCERE ÎN OPERA LUI TITU MAIORESCU. (Editura Minerva, 294 p., 9,50 lei).

● Olimpia Radu — PAGINI DE CRITICĂ, Ediție îngrijită, prefață și note de Marian Păpăbăgi. (Editura Dacia, 220 p., 11 lei).

● Florentin Popescu — FELEGRIN LA NINIVE, Versuri. (Editura Dacia, 86 p., 11,50 lei).

● Angus Wilson — LUME PRADA FLĂCĂRIILOR. Traducere și note de Georgeta Pădureanu în colecția „Romanul secolului XX”. (Editura Univers, 352 p., 19 lei).

LECTOR

● Pentru o și mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariții, rugăm editurile și autorii să ne trimită exemplare de semnal.

Primim:

● Cu respect, vă rog să doști publicității următorul text:

Intrucât în editia G. Crețeanu, Patrie și libertate, apărută recent la Editura Minerva, în colecția Restituție, s-au strecurat foarte grave greșeli tipografice, editorul roagă cititorii să efectueze următoarele corecturi:

— Pe contrapagina de titlu trebuia să apară mențiunea: „pe coperta, G. Crețeanu, tablou de Theodor Aman”.

— p. 9, r. 17: substituit în loc de substituit.

— p. 29, r. 9: 1855 în loc de 1955.

— p. 30, r. 4 se înlocuiește cu: trâmite, văz etc.

— p. 115, r. 3 este străin de text. Se înlocuiește cu versul: „Fă să vadă-ntr-o țară țară ce-a fost, ce e un român”.

— p. 346, cele 9 rinduri de sus trebuie citite astfel: „această mică observație ce facem junelui poet nu vă fi luată în nume de rău, cu atât mai mult că e o greșală în care a căzut unul din cele mai strălucite genuri ale secolului nostru, d. de Lamartine. Numele acestui mare poet ne aduce aminte că d. Grandea a tradus cu mult succes cel mai frumoasă poezie a d. de Lamartine. Iată această traducere”. Celelalte rinduri culese aici sint străine de text.

— p. 269, r. 13 de jos: săpăm în loc de spălam.

— p. 386, r. 6 de jos se înlocuiește cu: ...sare se acoperă mai înainte chiar de a se termina în”.

— p. 428, r. 17 de jos se așează după rindul 18. Cerem îngăduința cititorului pentru încă multe alte greșeli tipografice mărunte, pe care nu le putem insera aici.

Cu mulțumiri,

RODICA ROTARU

Cronica

În spiritul istoricului Congres

MARILE aniversări ca aceea de 23 de ani de la cel de al nouălea Congres al Partidului Comunist Român semnifică rememorarea de căi străbătute, într-o perioadă scurtă în dimensiunile istoriei, dar atât de complexă în realizări de valori materiale și spirituale.

Un bilanț, cit de sumar, al înfăptuirilor din cei 23 de ani care au trecut de la acest eveniment crucial care a fost Congresul al IX-lea al Partidului, al izbînzilor istorice din acest interval cronologic, nu poate să nu aducă în fața ochilor tuturor chipul luminos al Patriei, nu poate fi lipsit de strălucirea solemnă și fierbinte a muncii ridicată la calitatea cea mai înaltă valoare a demnității umane. Acest bilanț semnifică și un meritat elogiu adus muncitorului, țaranului, intelectualului, fiecărui om care creează pentru progresul țării caracterizată de intens dinamism în toate zonele activității umane.

Am mai putut afirma și altădată că oamenii de cultură ai României sint conștienți de șansa lor primordială de a fi contemporani cu o mare operă de creație generală, la edificarea căreia sint însumate toate energiile unui popor hotărît și unitar. În anul aceștia ei au căutat să cristallizeze în artă opera comună a celor mulți, făuritori ai istoriei și construcției contemporane, portretizînd societatea și omul determinat de echilibru, activ și rațional, în dominarea energiilor creatoare pentru un luminos destin.

În anul aceștia, deschiși către fluxul nou de idei, scriitorii prezentului românesc au ridicat edificiul spirituale de puternică, intensă coerență etică și estetică, în conștiința de a servi patria, ascultînd de glasul în permanență viu al istoriei, cu încredere nestrămutată în mutațiile pozitive ale condiției umane. Investigînd cu pasiune și înaltă conștiință artistică zonele cele mai profunde ale activității făuritorilor noilor realități, scriitorul român de astăzi își situează propria strădanie sub semnul vastului efort de înnoire și perfecționare caracteristic întregii fizionomii a României contemporane. Viziunea lui este o viziune dinamică în care palpita suflul adevărului omului și al artei, deschizînd o poartă de lumină către omul zilei de mîine.

Trebuie reafirmată, cu toată hotărîrea, existența în acești ani a libertății spirituale care acordă sigiliul său peren tuturor operelor de valoare. Ea se manifestă plener în literatura și arta acestor ani care nu și-au refuzat nici o temă, nu și-au interzis nici un experiment expresiv. Sondînd nu numai în vastele zăcăminte ale istoriei, ci și în straturile profunde ale vieții interioare a oamenilor și în primul rînd ale propriei trăiri și experiențe, scriitorii au purtat la lumina artei simbul pozitiv al fiecărei fapte.

Trebuie reafirmat, cu toată hotărîrea, că în România acestor ani s-au sfărîmat inelele lanțurilor dogmelor sacralizante, s-au îndepărtat definitiv vâlurile ignoranței, și fiecare om de cultură, în acest climat de deschidere, se ridică în apărarea spiritului uman care investighează întregul univers, care își spațiază neconținut cunoașterea. În opera de vastă respirație a scriitorilor prezentului se exprimă suma realității și existenței contemporane, în care se utilizează inteligența și talentul pentru atingerea unui ideal umanist în care energia constructoare se întovărășește cu aspirația spre armonie și frumusețe. Adevărul vieții și al artei este adevărul oamenilor care trăiesc cu intensitate în feroarea devenirii lor, sub aceste luminoase ceruri românești.

SCRIND istoria acestor zile și a omului care o făurește, scriitorii contemporani transfigurează în artă toate complexele ipostaze ale personalității umane, ridicîndu-se împotriva acelor care neagă liberul examen al faptelor, împotriva oricărui absolutism în sfera dinamică a ideilor. Ei nu se retrag din continuul flux spiritual al vieții, dînd glas idealurilor imensei colectivități umane căreia îi aparțin, cu toate fibrele sensibilității lor.

În acești ultimi ani s-a putut constata cit de viu este procesul de făurire a noii culturi, proces incompatibil cu determinări dogmatice. În deschiderea umanistă a prezentului este o realitate luminoasă faptul esențial că dezvoltarea artei și literaturii nu poate fi rodul unor dispoziții cu caracter administrativ, ci își are izvorul puternic în însăși activitatea specifică a creatorilor culturii, iar direcțiile acestor dezvoltări se precizează printr-un larg schimb de opinii între ei. Platforma ideologică a umanismului revoluționar nu duce la uniformizare, ci îngăduie manifestările cele mai variate ale energiilor creatoare. Nu există teme literare ori zone interzise investigației, orice sferă de preocupări interesante pentru aspirațiile existențiale poate forma obiectul unei reprezentări de artă. Există o certitudine estetică generală acordată de o fermă orientare ideologică, de tenacitatea scriitorilor de a fi investigatori ai suflului reprezentativ pentru această epocă de afirmare a omului multilateral.

De la altitudinea climatului de libertate a creației deschis la cel de al IX-lea Congres, reafirmat în atîtea generoase, pline de învățăminte apeluri ale secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, scriitorii au datorat de a crea opere care să transmită posterității chipul de azi al țării, eroismul oamenilor de pe aceste meleaguri, sub semnul spiritului revoluționar și al atitudinii critice față de formele vechiului, împotriva șabloanelor și a clișeeleor, a schematismului și a sacrificării adevărilor vieții de azi pe altarul unor convenții de multă vreme depășite.

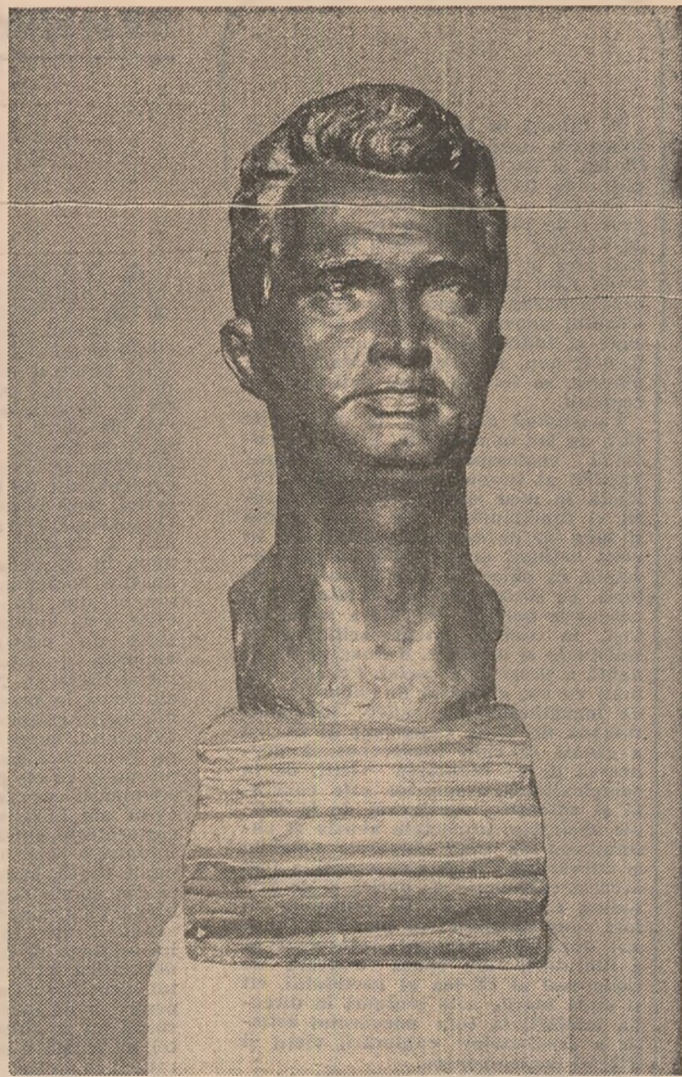
Răspunzînd cu opere majore deschiderii spirituale aduse de cel de al IX-lea Congres al Partidului scriitorii vor participa la îmbogățirea tezaurului de valori ale literaturii române, situîndu-se în luminoasa continuitate a marilor oameni de litere din istoria noastră care niciodată nu au văzut în literatură un joc al spiritului desprins de contextul vremii, ci au demonstrat prin operele lor că arta este menită să îndeplinească un rol activ, esențial, în modelarea conștiinței umane.

Exaltarea condiției umane afirmă conștiința scriitorului care nu poate evada din social, căutînd să atingă adîncurile realității contemporane și s-o cristallizeze în paginile sale. Această sinteză între gîndire și sentiment, între meditație și emoție duce la unitatea estetică și proclamă, în același timp, marea forță etică a artei.

La cel de al nouălea Congres al Partidului s-a deschis calea adevărului integral și a meditației directe asupra realității.

Meditînd asupra lumii, a istoriei umanității, a poporului său, a vieții multiforme a țării, scriitorul român caută să releve structurile contemporaneității, minuind jocul de umbre și lumini al evocărilor, fremătînd de dorința de a descoperi și revela și altora, prin arta verbului, marile adevăruri, de a transmite setea sa de viață, energia sa spirituală, dinamismul, încrederea în viitor.

Alexandru Balaci

PORTRET de Ion Jalea

Ca o pasăre a visului nostru

Cînd rostesc Patrie,
din subsuoara munților
coboară mestecenii,
ne stringem mina
și ne strigăm pe nume...

Cînd rostesc Partid
măsur în înălțimea zborului
cu gîndul omului simplu
trecut prin furtună,
încărunțit de timp...

Cînd spun Ceaușescu
zăresc prin țară
o zi plutind în văzduh
ca o pasăre a visului nostru
de bucurie, libertate și pace.

Dor și floare

Ctitor și zbor a tot ce se înalță,
A fost și este și va fi speranță

A gîndului de pace dus în lume
Pe drum de dor și de înțelepciune,

Credință, trăinicie pentru țară
La țarm de an și porți de primăvară

Cînd floarea de zăpadă stă să cadă
Pe tîmpla Președintelui baladă

Ieșim la poarta clipei viitoare
Și lingă vise-i punem dor și floare.

Freamătul luminii

Las ochilor seninul
adînc să incolțească
în aerul cîmpiei
încins pină la soare
de-al ciocirleii cîntec

Las ochilor culoarea
să ridă ca o torță
în arborii amiezii
în bobul greu de piine

Las ochilor privirea
de umeri să cuprindă
conturul țării mele
și freamătul luminii...

Nicolae Mihail

Un teritoriu fertil

■ Intrată în anii socialismului, și îndosebi după istoricul Congres al IX-lea al partidului, pe făgașul unor profunde transformări, societatea românească a trăit și trăiește un vast proces de modificare a formelor și a structurilor sale de viață. Desfășurat, mai ales în ultimele două decenii, într-un ritm progresiv accelerat, acest proces angajează practic existența întregului popor, imprimind vieții sociale și individuale un curs fundamental nou, ale cărui trăsături se aținesc, se fixează și se definesc neconținut.

Participând ea însăși la prefacerile care au loc în societate, literatura română contemporană — seismograf sensibil al timpului său istoric — reflectă în mod specific, propriu naturii și funcțiilor sale, acest amplu și lung șir de schimbări petrecute în viața națiunii noastre. Fără a se confunda, ca obiective și mijloace, cu istoria, cu sociologia, cu politologia sau economia politică, literatura oferă totuși, în cadrul particularităților ei spirituale și artistice, o imagine pregnantă a procesului social. Cu atât mai mult cu cât, eliberată de sabloanele și de îngustimile dogmatice, literatura română de după Congresul al IX-lea a căutat în chip consecvent să pornească de la realitatea vieții, de la complexitatea aspectelor sale concrete și autentice, nicidecum de la norme abstracte, proiectate abuziv și absolutizant ca fiind singurele valabile și adevărate. Cât de importantă a fost această schimbare de optică și de atitudine creatoare, cât de profunde au fost consecințele ei se poate măsura atât după impresionanta eferescență a literaturii din epoca marelui Congres al IX-lea al partidului, cât și după marile sale ciziguri în direcția înălțării la cota adevărului artistic a rezultatelor explorării vieții și istoriei contemporane.

Literatura însăși a cunoscut în aceste ani o înnoire substanțială și această înnoire nu este fără legătură cu modificările de structură produse în societate. Într-un anumit fel, prin ea se exprimă atât de necesară, vitală relație de comunicare dintre literatură și viață, dintre existență și creație; dar, pe de altă parte, înnoirea literaturii reprezintă și rezultatul căutării celor mai adecvate modalități și perspective de cuprindere a unei realități inedite și aflate în plină evoluție. O lume ale cărei structuri de existență se transformă radical nu mai poate fi reprezentată artistic utilizându-se viziuni, unghieri de înțelegere și procedee, limbaje literare și soluții constructive marcate de imobilism și desuetudine.

O problematică umană și socială nouă pretinde o expresie literară de asemenea nouă.

Evoluția tipurilor de conflicte și a categoriilor de personaje în proza contemporană constituie astfel una dintre cele mai elocvente expresii ale căutării de soluții artistice noi, în acord cu însăși realitatea socială și cu perspectivele asupra ei. Confruntările din romanul românesc de astăzi se desfășoară pe alte coordonate și au alte mobiluri decât cele din proza mentelor istorice anterioare; au apărut noi tipologii literare, în vreme ce altele au dispărut; substanța vieții interioare a personajelor a căpătat forme și conținuturi noi; chiar universal lingvistic al eroilor a suferit mari transformări, chip de a se reflecta adinei modificări ale modului de a fi, de a gândi și de a se situa în lume. Spații care în proza tradițională simbolizau închiderea și chiar închistarea (satul, țirgul în care nu se întimplă nimic) și-au pierdut aceste caracteristici, dobândind altele noi; a dispărut frica de schimbare și de necunoscut, cindva o temă favorită a literaturii despre viața rurală.

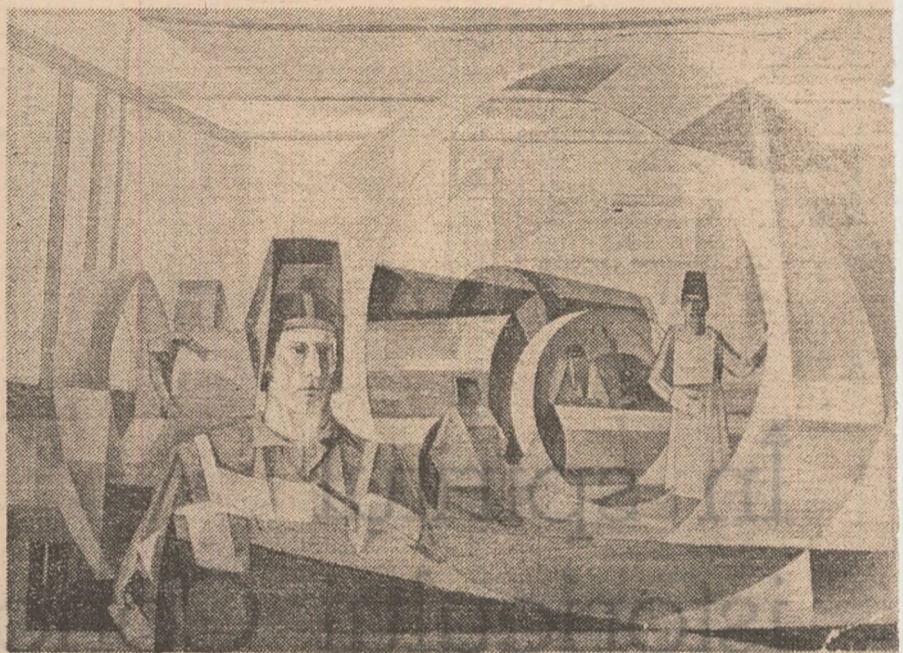
Universul material și spiritual ce poate fi reconstituit pornindu-se de la literatura contemporană este în mod esențial diferit de cel pus în lumină de literatura perioadelor mai vechi; chiar peisajele, ambianța în care trăiesc eroii literaturii de astăzi, diferă considerabil în raport cu vechile reprezentări.

Sub semnul Tezelor pentru Plenara C.C. al P.C.R., dezbaterile organizate de revista noastră cu începere din acest număr lînde, ca și cele pe care le-am găzduit pînă acum, să valorifice mai bine înnoirile petrecute în proza, poezia și dramaturgia de astăzi, de această dată din perspectiva legăturii existente între viața socială și viața literaturii. O dezbateră deschisă, pe care o dorim cât mai cuprinzătoare și mai substanțială, inserată pe coordonatele cele mai reprezentative ale gândirii și conștiinței literare contemporane.

„R. I.”

ATACIND această temă, „România literară” își manifestă capacitatea de a sesiza ideile care plutesc în aerul, mereu încărcat de electricitate metafizică, al vieții noastre literare. Căci raportul social-literar e în acest moment, la noi, o problemă deosebit de actuală. Acuitatea problemei avansate de către revistă ține, în primul rînd, de situația actuală a conceptului de determinare socială a literaturii. Acest concept, alit de fertil alor culturi, e azi, la noi, dacă nu șicanat, cel puțin suspectat. O cauză poate fi amintirea încă vie pentru unii a tinereții sale proletcultiste. El a avut, în perioada de început a literaturii noastre contemporane, efecte grave asupra creației. În numele determinării sociale, s-au impus creației, ca fiind cerute legic de transformările revoluționare, anumite trăsături dogmatice. Raportul social-literar a fost pus să funcționeze aiurea și în procesul de valorificare a moștenirii culturale. Fragmente întregi ale trecutului, opere și scriitori fundamentali nu și-au mai găsit locul în noua cultură pe motiv că ele exprimau, în virtutea determinării sociale a artei, interesele de clasă ale burgheziei. Confruntată cu aceste efecte, inteligența teoretică a pornit împotriva raportului social-literar o campanie tipică, în cei ani, bătăliei cu tezele și conceptele dogmatice. Și anume, eforturile s-au concentrat nu în direcția restabilirii, prin chimie critică, a conceptului original, ce fusese împovărat de zgură dogmatică, ci în cea a negării adevărului legic. S-au risipit astfel sute de pagini pentru a ne demonstra că determinismul social nu se aplică pe deplin în cazul artei, că există o relativă autonomie a literaturii în raport cu societatea vremii sale etc. O risipă cu atât mai tristă în inutilitatea ei cu cât realitatea era alta. Efectele negative nu proveneau din aplicarea legii, ci, dimpotrivă, din escamotarea ei. Nici una dintre trăsăturile impuse literaturii ca fiind, sub semnul determinismului social, efecte ale marilor mutații ale realului, nu rezultau legic din structurile noi societății. Ar fi naiv să ne închipuim că studiile și articolele care evidențiau trăsăturile cerute literaturii de către mutațiile socio-economice petrecute în România erau rezultatul unor riguroase cercetări de sociologia literaturii. Legea determinării sociale a creației n-a fost luată în seamă niciodată în lungile, interminabilele sinteze dedicate noilor trăsături ale literaturii. Ea a fost un simplu pretext, un simplu instrument de presiune pentru ca literatura să îndeplinească anumite exigențe dogmatice. Căci, era una să spui într-un editorial că exigențele acestea trebuie îndeplinite pur și simplu, și alta, că ele sînt determinate legic de marile transformări revoluționare. Astfel, conceptul de determinare socială a literaturii a fost și el inclus, asemenea altora, în practica, mai largă, a gândirii care justifică. Acestui adevăr nu i s-a dat suficientă atenție în anii luptei împotriva dogmatismului. Conceptul, bănuț în chiar esența sa, a fost citeodată marginalizat iar tentativele de a-l reduce în practica literară a fost privită uneori ca un efort de a reînvia trecutele vremi ale realismului socialist. A existat, e drept, la un moment dat, o resurrecție la noi a sociologiei literaturii. Mulți cercetători, întăriți și de gloria internațională a lui Robert Escarpit, Lucien Goldmann, care, iată, puteau vorbi de determinarea socială a literaturii fără a risca acuzația de sociologism vulgar, s-au apropiat de instrumentele sociologiei literaturii. Dar a fost o apropiere mai mult din curiozitatea de a vedea cum arată (erau din import!) și cum funcționează ele, decât din intenția de a le lua în mină, gospodărește, și a le folosi la valorificarea superioară a materialului existent. Cu mici excepții, tezele și conceptele de sociologia literaturii n-au fost aplicate la realitatea creației noastre postbelice și, cu atât mai puțin, la cea a momentului. Iată de ce e atât de actuală inițiativa revistei de a pune în dezbatere raportul transformări sociale — transformări literare. Avem posibilitatea acum, cînd tezele și conceptele dogmatice se infățișează conștiinței noastre dedate la subtilități ca niște animale preistorice nu numai prin funcționarea lor greoaie, dar și prin dispariția lor definitivă de pe planeta literară, să abordăm determinarea socială a literaturii fără prejudecăți, fără spaima că, odată pus în funcțiune, conceptul ar putea produce, prin mașinării-i butucănoasă, efecte dezastruoase în alit de îngușul spațiu al creației noastre artistice.

ADUCEREA problemei în planul unei dezbateri e importantă și din alt punct de vedere. Avem la ora actuală, după cîteva decenii de creație contemporană, o însemnată cantitate de fapte care asteaptă, pentru a fi exploatate, instrumentele sociologiei literaturii. Există, în primul rînd, un bogat material privind modul în care realitățile socialiste în general pot fi întilnite, ca factori cauzali, în trăsăturile de ansamblu ale literaturii produse în ultimii 40 de ani. Și nu mă refer, desigur, la determinațiile impuse, cindva, în numele transformărilor sociale, de îndrumare administrativă, ci la cele care sînt rodul unei influențe subtile asupra literaturii, pe căi complexe și complicate, a realului. Iată,

SPIRU CHINTILĂ: Sud

de exemplu, se poate observa, cu ajutorul bunului simț, instrument al îndemina oricui dintre noi, că lichidarea proprietății private a dus la dispariția din literatură a faimoasei teme a banului. De la Balzac la Camil Petrescu, o întreagă literatură și-a hrănit dramele, personajele și conflictele din problema a avea sau a nu avea bani, a fi sau a nu fi bogat. Proza anterioară foiește de notari, avocați, testamente, lovituri financiare îndrăznețe și falimente catastrofale, moșteniri, căsătorii cu fete bogate, într-un cuvînt, de aspectele strîns legate de ban, acest codou universal, cum îi spunea Shakespeare. Să ne amintim de pildă, cât de mult îi schimbă lui Ștefan Gheorghidiu viața faimoasa moștenire. E posibil azi un personaj al cărui destin să fie modificat zguduitor de moștenirea unui unchi? Greu de crezut.

Au dispărut, grație mutațiilor sociale, și alte teme, motive, personaje, scene, ale literaturii de mai înainte. S-au imblinzit diferențele dintre clasele și categoriile socio-profesionale. Dintre sat și oraș, dintre diferitele cartiere ale Bucureștiului. O domnișoară Nastasia e azi imposibilă literar, pentru că nu se poate imagina azi o fată din Drumul Taberei făcîndu-și un scop al vieții din a se mărita pe Bd. Măgheru. Tema arivistului, fără să fi dispărut definitiv, nu mai poate lua multe dintre infățișările anterioare. E dificil de conceput azi un Lucien de Rubempré descinzînd în Gara de Nord, din personalul de Satu Mare, cu hotărîrea de a cuceri Bucureștiul. Cum să-l cucerească? Făcînd un împrumut la C.A.R.?

Există, în același timp, și un important material privind legătura dintre transformările socio-economice din ultimul timp și mutațiile înregistrate de către literatură. Atît societatea, cît și literatura românească, s-au modificat radical. România e azi o țară modernă. S-a schimbat fundamental peisajul. Pădurilor și heles-teelor sadoveniense, din care dădeau buzna primitivi cu inimă bună și ciomege noduroase, li s-au adăugat blocurile, goselele, căile ferate, podurile feroviare și rutiere, șelăriia argintată a combinatelelor chimice. E o realitate, un fundal pe care prozatorul, ba chiar și poetul, oricît de robiți ar fi poienelor cu ciuperce și

crenguțe înflorite, nu pot să nu îl seama. Ba chiar, dacă ne gîndim bine există o poezie a acestui peisaj industrial cu nimic mai prejos decît cea a peisajului tradițional. Coșul svelt, hotărît avîntat, văzduh, al unui combinat, poate atîrnă într-o inimă adecvată, un lirism cu nîm diferit de cel al unui plop singur. S-au produs mutații de profunzime în viața satului românesc. A dispărut mult așezarea coșbuciană, cu moșne atotpovestitori și fete desculțe, dar cursa la suflet, cu șezători ațițătoare și he dramatische, cu flăcăi care vin pe la hăulind (acum flăcăii, cîți au mai rămas vin în remorcă și, în consecință, nu hăitul lor se aude, ci duduul tractorului. Prezența în literatură a acestor transformări ale realului poate fi urmărită două planuri: unul ar consta în sesizarea de către creație a efectelor în conștiință a mutațiilor din spațiul socio-economic. Nu e exclus ca o cercetare a literaturii ultimelor decenii să descopere, surprinse de către scriitorii, nuanțe și complexități ale realului neglijate de către specialiștii propriu-zisi. Să luăm, de exemplu, tîna poezie dedicată satului de azi. Dincolo de efectele de generație, antisentimentalul, ironia tandră din descrierea noilor realități rurale, sînt, poate, dovada unui ecou special în conștiință al acestor transformări: o zbatere între acceptare lucidă a noutăților, inerente prin mesură implacabil al istoriei și melancolia la trecerea definitivă a unei lumi. Un alt plan al prezenței socialului în literatura de azi rămîne cel al structurilor, tendințelor fenomenelor de ansamblu ale creației. Unor trăsături generale ale literaturii, ultima vreme li se poate găsi, cu puțin efort, explicația în mutațiile socio-economice. Nu e vorba, firește, de a stabili legătura între creșterea numărului de hdrocentrale și ponderea rimei încrucișată la cutare poet. E vorba, repet, de tendințe și fenomene de ansamblu.

Legătura dintre transformările sociale și transformările literare se dovedește fie și la o simplă privire, un spațiu fertil pentru posibile capodopere ale teoriei și criticii literare românești.

Ion Cristoiu

Mireasma verii

Peste pămînt aripa zilei crește
Mireasma verii urcă-n rodul greu
Curge lumina ca un riu de aur
Dinspre ogorul sufletului meu

Sub norii grei și pregătiți de ploaie
La Cornul Caprii fulgeră mornit
Un vînt fierbinte văturește griul
Cu bobul plin de piine pregătit

Prin flori de mac însingerată zarca
Vibrează cald sub glasul ciocîrlici
Spre Pacea lumii muncitoare brațe
Înalță azi stindardul României!

Ion Popa Argeșanu

Tipologie și structură literară

DIALECTICA proceselor politice, sociale și economice, determinată de preluarea puterii de către clasa muncitoare sub conducerea partidului său, a avut drept consecință imediată în câmpul ficțional al apariției unei tipologii inedite, cit și o modificare de substanță a structurilor caracteriale frecvent întâlnite în literatura anterioară. Noul anotimp social a impus prezența în viața cotidiană a cetății a **comunismului**, personalitate angajată plenar în edificarea societății românești contemporane. În mod firesc, inedita tipologie a exercitat o reală seducție asupra literaturii române de azi.

Între anii 1918—1964 a fost explorat cu precădere rolul comunismului în lupta ilegală, organizată și condusă de partid pe teritoriul național, în brigazile de voluntari din Spania și în mișcarea de rezistență franceză. Schițele, nuvelele și romanele semnate de Petre Iosif, Al. Jar, Al. I. Ștefănescu, Haralamb Zîncă, Petru Vintilă, Remus Luca, Ion Grecea s.a. pun accentul îndeosebi pe energia fizică și vitalitatea spirituală a comunismului căzut în minile organelor represive. Într-o atmosferă de aproape totală dezumanizare, oamenii sunt îngrozitori torturați, prin cele mai rafinate mijloace. Toți comuniștii suportă suferințele cu impresionantă stăpînire de sine. Tenacitatea caracterelor, încrederea în idealul clasei muncitoare transformă sufletele în blocuri de granit. Practic, valențele estetice ale temei au fost epuizate de Zaharia Stancu în al III-lea volum din **Rădăcinile sunt amare**. Asemenea lui Darrell Standing, imaginat de Jack London în **Rătăcirile printre stele**, personalitatea comunismului Licu Oroș se dedublează: în vreme ce trupul zace inert, sufletul pribegeste eliberat de constrîngere într-o lume de vrajă și vis.

Apăsarea aproape exclusivă pe această temă devărată dar uniformizatoare trăsătură caracterială simplifică inevitabil viața interioară a comunismului, frecvent înfățișat sub auspiciile unui invariabil manieism. Unilateralității caracterologice îi corespundea un portret fizic robot: un om înalt, slab, palid, cu privirea lămoasă. Evident, la această deformată imagine a contribuit și eronata teorie a tipicului înteles ca medie statistică și identificat cu banalul. O primă încercare conștientă de eludare a schemei o reprezintă romanul lui Francisc Munteanu, **Statuile nu rid niciodată**. Creat prin antiteză cu comunismul întâlnit în cărțile contemporanilor, Andrei Horvath este un om corpulent, vesnic transpirat, greci, cu trăsături fizice dizgrațioase, care, deși se dăruiește cauzei clasei sale, este continuu urmărit de un destin neprienic.

Abia în **Soseaua Nordului**, integral refăcută în ediția din 1967, Eugen Barbu creează un personaj ce se sustrage mediei statistice, prin limbaj și comportament, într-o proză de tip hemingwayan. Arestat în timpul unei acțiuni de sabotaj, Dumitrana are, în timpul interogatoriului, o conduită individualizată. El analizează lucid fiecare propoziție a inspectorului, căutînd să înțelegă intențiile celui alt, să întuiască ce știe acesta cu exactitate despre el și despre tovarășii săi. În locul pasivității și martirajului desemnat, Dumitrana opune o rezistență calculată, o fascinantă desperare, izbutind să fugă, rînit, din fața plutonului de execuție. Fiecare gest este motivat, spectaculosul fiind determinat de logica strînsă a expunerii.

Similară sovăire se observă în prezentarea comunismului contemporan cu decenii al VI-lea. Rigiditatea, portretul tipic iarăși: haină de piele, șapcă, cizme etc. se conjugă cu infaibilitatea eroului, apt să rezolve orice problemă a construcției socialiste, indiferent de complexitatea ei. Lipsa de viabilitate a unui astfel de personaj era consecință înzestrării lui cu una sau mai multe calități dominante superlative, care scotea comunismul din sfera credibilului, transformîndu-l într-un abstract revoluționar, detașat de realitățile autohtone. Și totuși, în epocă, Nicolae Labiș meditează, printre cei dintîi, la „omenia” comunismului în poemul cu același titlu, subliniind că vocația acestuia este dăruirea pentru ceilalți.

Experiența marii literaturi demonstrează artistic ceea ce viața ne arată la tot pasul: fiecare om duce cu sine, afirmă Tolstoi, în **Învierea**, „germenele tuturor însușirilor omenestii și dă la iveală cînd vine, cînd altele și adesea nu seamănă ușor cu sine însuși, rămînînd totuși mereu unul și același”. În epocă, problema personajului va fi abordată concomitent de G. Călinescu și Marin Preda în contextul mai larg al discuției despre roman. Pornind de la cercetările psihologiei moderne care consideră că trăsăturile particulare, secundare sau latente ale personalității umane se integrează în caracteristicile generale printr-o infinită interacțiune dintre atitudini și aptitudini, cei doi ajung la concluzia că scriitorul trebuie să accentueze rolul individualității în condițiile practicii, reliefind dialectic realizările vocaționale, esecurile, înfrîngerile. Pentru literatură există un **tipic** în sensul în care se vede în prezența comunismului ca „miez și coajă”, după expresia lui G. Lukács, personalitate cu însuși dinamice-energetice, dominînd sau fiind stăpînit de legile generale ale construcției socialiste.

Nuanțele sînt multiple. Scriitorii evidențiază opțiunea, angajarea, dăruirea, dar nu ocoleșc nici procesele secundare: reflexivitatea, introvertirea, extravertirea, carențele caracteriale, abaterile de la normele eticii. Altfel spus, comunismul contemporan este un om care gîndește, deliberază și acționează, alții ca membru al detașamentului organizat al clasei muncitoare, cit și ca individualitate care trăiește direct la convergența evenimentelor. Posibilele exemple, de la D.R. Popescu la Augustin Buzura și de la Mihai Sin la Eugen Uricaru, sînt numeroase, dar citeva ipostaze se impun prin semnificațiile simbolice incluse.

Mai întîi, dezacordul cu principiile unei epoci dogmatice. Comunismul Nicolae Moromete din **Marele singuratic** se izolează de lumea care îl lovește, hotărît să transforme solitudinea într-o constantă a existenței sale. Însă treptat, euforia inițială face loc incredinței că undeva a greșit. De la incipiența apariției a îndoielii, pînă la recunoașterea că s-a înșelat cu adevărat a doua oară față de sine însuși, are loc amplul proces de regenerare etică desfășurat pe coordonatele societății contemporane. Acceptarea finală nu reprezintă numai rezultatul unei deliberări majore, ci și consecințele unei tragedii intime. Flăcările ei ard imaturitatea personajului și, după o lungă vară fierbinte, Nicolae ajunge la concluzia necesității de a relua munca de partid.

În **Stateta nevăzută**, Paul Everac surprinde ipostaza dăruirii, în numele echității comuniste. Inginorul Dobrian are revelația nedreptății făcută lui Velcescu. Convingerea nu este conjuncturală, ci determinată de logica faptelor. Străduința sa de a impune adevărul va dovedi că instructorul regional a muncit superficial, că reprezentantul ministerului are parte sa de vină, cum o gresală de planificare a făcut ministrul însuși. În această confruntare se dezvăluie plenar profilul moral al unui comunism contemporan.

Explorată inițial de Titus Popovici în **Puterea și adevărul**, Al. Ivăsiuc a reluat în **Păsările tema** puterii care corupe pe comunismul incapabil s-o stăpînescă. După ce Dumitru Vineza utilizează întreaga energie pentru consolidarea autorității personale, criza puterii se transformă, sub presiunea unui nucleu evenimential, într-o criză etică, într-un fapt de conștiință, ce va declanșa potențiala regenerare morală a personajului. În **Tatuajele nu se lasă la garderobă**, Francisc Păcurariu reliefează, de asemenea, implicațiile morale ale fascinației puterii și conturează capcanle întinse spiritelor incapabile să-și domine impulsurile primare agresive.

Muncitorul industrial, evocat inițial de Nagy István în **La cea mai înaltă tensiune**, devine eroul principal al prozei contemporane. El întâlnim în nuvelele lui Nicolae Tic, T. Mazilu, Radu Cosăuș, Pop Simion, în romanele lui Marin Preda și Augustin Buzura. Însă două ipostaze tind să se cristalizeze.

Cea dintîi este ilustrată de Vasile Pozdare, muncitorul activist cu munci de răspundere, imaginat de Ion Lăncrăjan în **Fiul seceții**. Exemplare sub raportul esenței și semnificative sub aspectul esenței, toate actele personajului presupun o prealabilă decantare etică și o selectivă participare afectivă, romanul transformîndu-se într-o meditație asupra posibilității omului de a rămîne, în orice împrejurare, el însuși. Cealaltă ipostază o intruchipează Sergiu Harnagea, personajul principal din **Muzeul de ceră** de Dumitru Popescu. Harnagea este un tehnocrat, aparține elitei muncitorești, și comancierul străbate exhaustiv, printr-un pasionant itinerariu în conștiință, aparatul de conducere de la nivelul întreprinderii la ministerul de ramură, într-un segment temporal de fierbinte actualitate.

OALTĂ caracteristică esențială a tipologiei contemporane o constituie **redescoperirea țărănului ca individualitate distinctă**, ca posesor al unui univers interior de nebanuită complexitate. Fenomenul este cu atât mai remarcabil cu cit în literatura română tipologia rurală are o îndelungată tradiție. Dacă Liviu Rebreanu a creat personaje dominate de probleme economice, obsedate de „glasul pămîntului”, dacă Mihail Sadoveanu ne-a oferit în variante multiple țărănul revoltat sau retras, ca o formă de protest, în singurătățile muntilor ori în pustietățile bălților, Marin Preda realizează o structură caracterologică independentă. Cu **Morometii** își face apariția în literatura de azi țărănul mistuit de mișcările sufletesti inedite, de drame de esență intelectuală. Ancestrala inteligență a eroilor sadovenieni se transformă la Marin Preda într-o adevărată beatitudine intelectuală. Fascinatia lecturii, dezbaterile din poiana fierăriei lui Iocan sînt inimaginabile în universul predecesorilor, iar Hie Moromete rămîne unul dintre cele mai originale tipuri ale literaturii române contemporane. Îndecăntat de Marin Preda, Titus Popovici, în **Setea**, creează cuceritoarea personalitate a țărănului Mitru Mot, care, dintr-un răzvrătit anarhic, se transformă într-un luptător conștient pentru cauza celor mulți.

Universul rural descoperit de Marin

VLADIMIR ȘETRAN: Șantier

Preda și meloda sa analitică au exercitat o intensă irinuire stimulativă. Cîțiva dintre cei mai talentați prozatori ai deceniului al VII-lea au început să investigheze resorturile adînci ale conștiinței. Nicolae Velea în **Sunetele și Întreperere**, D.R. Popescu în **Nabucodonosor**, Pădurea, **Umbrela de soare** au surprins reacții imprevizibile, forme de manifestare ale vechii mentalități, uacori, aparent, incredibile, comportamente ce au putut părea, la o privire superficială, „bizare”. Însă timpul a arătat că bizarele personaje sînt individualități autentice, cu reacții particulare în fața stimulilor exteriori, oameni a căror conștiință nu se adaptează mecanic la existență. Ulterior, personaje similare se ivesc în **Fetele tăcerii** de Augustin Buzura, **Cordovanii** de Ion Lăncrăjan, **Nișto țărani** de Dinu Săraru s.a.

OSTRUCTURĂ caracterială spre care s-a îndreptat interesul multor prozatori de azi o reprezintă **adolescentul** ce se desparte de copilărie. Proza anterioară, fără a da o atenție deosebită copilului, nu l-a ignorat totuși. Cu minime excepții, el era urmărit pe plan social, în ipostaza de „om năcăjil” (Delavrancea, Sadoveanu, Brătescu-Voinesti), ori în perioada tulburărilor erotice (Ionel Teodorescu: **Ulta copilăriei**, **Hotarul nestatornic**). Acum investigația a fost deplasată spre interior și e indiscutabil că, prin inedit și prefaunime, noua tipologie inscrie o etapă superioară în literatura contemporană.

Precursorul este Nicolae Labiș. **Stilistic și identic**, **Moartea căprioarei** (1954) conturează unul din filioanele majore ale sensibilității contemporane. Titlul poemului este o metaforă simbol, ce sugerează intrarea într-o lume supusă necesității. Un an mai tîrziu, Titus Popovici construiește conflictul romanului **Străinul** pe evoluția lui Andrei Sabin, elevul de liceu, eliminat din școală pentru că, la teză, și-a exprimat protestul împotriva războiului. Refuzînd să trăiască viața oricum, tinărul va descoperi valențele demnității umane odată cu actul insurecțional din august '44.

Cu inedit nuanțe, personajul revine în proza deceniului al VII-lea. În **Păznic la armonii și Răgaz întins**, Nicolae Velea surprinde șocul trăit de copil în clipa descoperirii universului. Cu uimirea omului străvechi, copilul observă lumea, percepe timpul, sesizează dimensiunile spațiale, înregistrează evenimentele și se descoperă pe sine. În **Căldul eel bun** de Vasile Rebreanu, un adevărat **Mic prinț**, autohton, băiatul „cu fesul alb” străbate un itinerar similar cu acela imaginat de St. Exupéry. Întîlnirea cu omul singuratic, cu vinătorul de păsări, constructorul de porți s.a. sînt tot atîtea imagini simbolice ale „probei” ale întîlnirii cu realul, cu viața însăși. În asemenea clipe, fără veste, copilul trăiește senzația desprinderii de o vîrstă revolută. Sandu din **Poarta de Nicole Velea** începe, ca în fiecare an, să se joace „de-a gospodina”, dar de data asta „parcă lipsea ceva”. Și pentru întîia oară vede „că toacă brusturi și mestecă nișio”. Farmocul acela „cald și rotund înfășurat în lumină și bucurie”, din anul anterior nu se mai întorcea și copilul izbucnește într-un hohot sfîșietor.

Vîrsta inocenței face loc răspunderilor grave ale maturității. Promotorul unei astfel de problematice este tot Marin Preda cu **Întîlnirea din Pămînturi**. Îndrăgostit, Dugu își înlătură rivalul printr-o înfruntare cavalerescă, desfășurată cu martori, conform unui ritual străvechi, lîngă bătrînul stejar din Pămînturi. Din clipa aceea, cu întreaga lui ființă se netrece o vizibilă schimbare: „...începu să meargă rar, ca un om plin de griji...”.

Pus în situații excepționale, adolescentul se manifestă ca un participant activ la evenimentele social-politice. Exemplele sînt mai numeroase, dar semnificativ rămîne, sub raport artistic, personajul principal din **Marți sub pustiiri** de D.R. Popescu. Elev de liceu, adolescent îndrăgostit și luptător ilegalist, tinărul se caracterizează printr-o maturitate politică deasupra mediei. Pe lîngă tenacitate, stăpînire de sine, solidaritate cu tovarășii de luptă, spirit de disciplină în respectarea regulilor conspirative, el cunoaște și spaima în fața morții, dar găsește resurse interioare prin care își stăpînește și își domină temerile. În acest mod, personajul se umanizează, dezvoltîndu-ne o intensă viață interioară.

PERSONAJELE istorice au constituit totdeauna o sursă fecundă de inspirație pentru literatură. Dar ceea ce se observă acum este o semnificativă schimbare de accent: rememorarea trecutului dezvoltă o sensibilitate conștientă a istoriei, trecutul fiind reinviat prin prisma idealurilor afirmate astăzi de societatea românească.

Marile personalități istorice evocate în dramele Petru Kares de Floria Lovinescu, **Războiul de Marin Sorescu**, **Io, Mircea Voievod** de Dan Tărchiță, **Săptămîna paștilor și Viteazul** de Paul Anghel, **Procesul Iorea** de Al. Voitin, în romanul **1781, vreme în schimbare** de Eugen Uricaru s.a. sînt recristalizate din aceeași perspectivă modernă. Pusi în situații limită, Stefan cel Mare și Mihail Viteazul din dramele lui Paul Anghel sînt demitizați și deromantizați, dramaturgul adăugînd știutelor portrete clasice aureole ce insostește individualitatea investită cu necesitatea istorică. Acționînd în vîltoarea unei neprielnice realități politice, părăsiți de prieteni, înconjurati de inermii trufase, domnul moldav și muntean străbuc un timp lenșionat, în care stăpînirea de sine și dreptă chibzuită sînt temporar tulburate de imprevizibile inconstante. Desi este absent fizic, Vlad Tepec, din drama lui Marin Sorescu, este prezent prin spiritul său. Simbol al luptei pentru independență, domniitorul ar putea fi oricare dintre căpitani sau ostenii săi și numele lui plutește amenințînd peste armatele lui Mahomed, amintindu-i permanent că există o forță ce se împotrivesc invadatorilor.

O spectaculoasă resurrecție tipologică realizează Francisc Păcurariu în **Geneza**, prin fictionalizarea personajelor istorice reale, paralel cu acordarea statului de distinctă stare civilă istorică unor personaje fictive. Are loc astfel un proces de omogenizare tipologică alit de desăvîrsit, incit cititorul, chiar specialist în istorie, trăiește senzația că imaginarul coboară în contingent, iar realul transgresează, cristalizîndu-se în univers secund posibil. Dana Dumitriu în **Prințul Ghica** și Paul Anghel în **Zăpezile de acum un veac** aduc în prim plan și personalitățile culturii și literaturii autohtone: Ion Ghica, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, B.P. Hasdeu etc. Motivația este implicită: înaintașii au cucerit independența națională nu numai cu forța armelor, dar și cu forța ideilor, România configurîndu-se prin marii săi intelectuali personalitatea europeană!

Evident, comunismul și muncitorul, țărănul și adolescentul, personalitățile istorice și literare nu epuizează tipologia literaturii române contemporane, dac structurile caracteriale amintite îi reliefează, o dată mai mult, maturitatea artistică.

Ion Bălu

PATRIEI, PARTIDULUI

Partidului

Asemeni lui
doar fulgerul
în splendida cutezanță
de-a fi
ideea
ramurei de măslin
înmiresmindu-i sufletul
cuvintul său
mai puternic decât spada
împinge timpul
spre țărnul de aur
al comunismului
cum ne este nouă visul
cum îi este patriei
dorul nestins

Ion Vergu Dumitrescu

Un bob de grâu

Un bob de grâu e însuși simbolul de pe stemă,
e viața LUI cu veghea de noapte și de zi,
e forța elipei noastre ce stăruie supremă
și merită în vreme cu trudă-a-o-implini.

În miezul dulce care se-aună din cimpie
e pulsul cald al orei ce bate înainte,
e hronicul ce țara înaintând îl scrie
cu fruntea de sudoare și mierea din cuvinte.

În palma ce-l culege acum e viitorul,
conturul viu ce schimbă străvechi înfățișări.
Din el își ia mireasma de piine-ntreg poporul
înlanțuind prezentul cu tot ce fost-a ieri.

Dăm spicului-acei cîntec al patriei străbun
o hartă-a demnității și păcii construind,
zidind cu hărnicie la temelii cunune
ce frunțile îmbracă în trainic legămint.

Pe bobul care grabnic se va preface-n piine
este pecetea țării din vara-acestui an,
cînd în bilanț de viață-nălțăm ce va fi miine
al nostru, -al tuturor, în ev contemporan.

Al. Raicu

Sevă înnoitoare

Privim și revenim mcreu la izvoare
La rădăcinile viguroase
Pornite din luturi dacice
De întemeiere a demnității
Și libertății noastre.
Floarea florilor își deschide petala
Peste pămîntul cu murmur rotund
Brațe ale realității ridică în vreme
Frumusețea cuvintului de lumină
Sevă înnoitoare urcă prin tulpina arborilor
Iarba lunecă sub privirile tinere
Împreunate de cîntec și dor
Slăvim acest timp
Și privim spre viitorul de aur al patriei.

Miron Țic

Locul nașterii

Cu sclipătul izvoarelor de munte
Scriu pe lumina ta foșnind a grâu
și mierla mi s-a cuibărit sub frunte
de cînd eram copil iubit de-un riu

SARBĂTOARE de Zamfir Dumitrescu

Al Streiului tezaur poate-l știu...
Bătrînul aur s-a făcut cuvinte
Prin viscolite doine-i veșnic viu
Luceafărul străvechilor morminte

De-aici imi sorb, cum bradul de pe stînci,
Vigoarea și iubirea milenară...
În oameni rădăcinile-s adînci
Și aripile-n dragostea de țară.

Eugen Evu

Porțile verii

Pămînt cit cuprinde vederea și dragostea
toată. Atît
și sub grâu, sub sălbaticie ierburi o lume
apunînd în tăcere și taină —
deasupra, neobositele valuri de semințe-n
mișcare, despletitele
cărări ale pămîntului toate, mireasmă de
nunți vegetale și ploii
Pămînt de piine și sînge, scăzută sudoare a
materiei, humă-matrice
a minunilor, venă-cavă a destinului : totul
deodată în aici și acum,
nu în ieri nu în miine : în azi, în secunda
aceasta de fulger albastru în care
vara-și deschide porțile ei înflorite. E timpul.
Ascultă cum bate
minutarul din boabe asemenea pulsului glorios
al unei armate în mișcare
cutremurînd la echinox lumina. E timpul !

Marius Stănilă

Perpetua jertfă

Pentru că ești prea frumoasă
ai fost jinduită de toți
pentru că ești prea bogată și prea senină
și prea plină de omenie
ți-au pus foc, te-au tăiat
ți-au furat grînele, pruncii
cursul istoriei
au vrut să ți-l schimbe, rădăcinile
să le spulbere-n vînt
pentru că ești prea frumoasă și tină
amețitor de albastră și limpede
cuib al vitejiei, al cîntecului de privighetoare
pentru că munții tăi înlăcrimează lumina
și marea ta boltește cerul
nicăieri mai înalt
pentru că ești prea frumoasă
ai fost jinduită de toți
și fiii tăi de tineri au murit pentru tine
cu aurul tău în plete
cu numele tău pe gură
și poate mulți încă se vor mai jertfi
dacă tu le vei cere
dacă aerul pe care tu îl respiri...

Victoria Milescu

Cu vuiet de val

Ca o muzică a sferelor, regăsită :
albastre, unduioase coline
prin vara înaltă sub nori alergînd
asemeni timpului cel fără cuprindere,
odată cu sîngele și cerul din mine...

Mai trec prin zarea voastră îmbrăcată
de griie date-n pîrg, de lanuri largi de
păpușoi.

Aceleași ați rămas, aceleași negreșit —
și totuși cineva, un fel de umbră stranie
se povirnește mașter între noi.

Să fie cavalcada amintirilor trezite
de gongul soarelui (parcă și el mai palid)
vibrînd prin inima nedumerită tot mai mult ?
Tăcere de adînc. Și întrebări. Doar întrebări.
Atît mai pot, aici și-acum s-ascult.

Dar iată cuvintele timpului pe chipul vostru,
albastrele mele natale coline !
Și iată lacrima timpului în șoapta-mi tîrzie,
abia auzită de iarba mormintelor sacre
la marginea nopții, cu nostalgie.

În zadar orice întrebare nemernică, și-n zadar
orice tînguire ! ascult, așteptînd
încă un răsărit de soare, încă un zefir estival.
E glasul din adîncime al pămîntului și
amintirilor
rostogolit prin mine cu vuiet de val.

Haralambie Țugui

Partidul — drum de victorii...

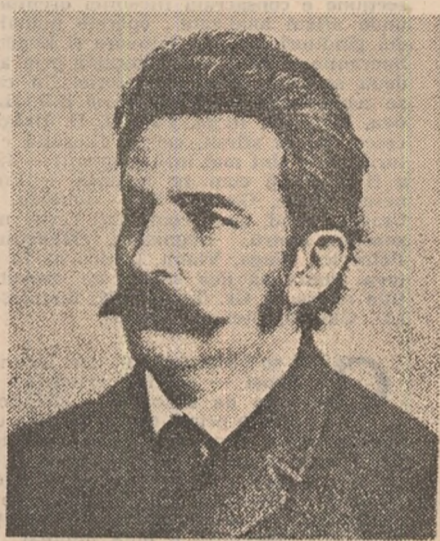
Partidul Eroul,
făuritorul
foarte-departelui,
clipa brazdei
lucinde
în orizonturi ;
Partidul — neintreruptul zbor
cătrec miine,
cătrec slava
drumului de victorii, victoriile noastre,
ca frunza, ca iarba ;

Partidul — cetăți nenumărate,
înțelepciunea timpului solar
din ochii stejarilor ;
Partidul — mai tinăr fiecare
sub văzduh românesc,
și,
în deplină Pace,
de dreptate
Iubitorul...

George Corobea

Eminescu și Slavici: două anticipări

PENTRU Slavici, Eminescu nu este numai prietenul ideal, „fratele”, „măestrul meu” în probleme de inițiere filosofică sau de limbă — ci și intilul critic literar. Un critic surprinzător prin intuițiile sale exacte, care (fapt și mai surprinzător!) îi anunță anticipat și-i determină într-un fel însuși opera.

Sintem în vara anului 1870, cind Slavici nu publicase încă nici un rind, dar ochiul eminescian deslușea în el creatorul important de mai târziu. „Eu cred că Slavici este un scriitor cu viitor” (s.n.), i se mărturisise tinărului Eminescu lui Iacob Negruzzi, motivându-și apoi riguros anticipările: „el cugetă drept, are idei originale, și va scrie foarte bine cind va minui mai ușor limba română de care s-a cam dezvățat în școlile ungurești”.

Citeva luni mai târziu (septembrie 1870), același Eminescu îi împărtășea bunului Jacques Negruzzi o veste demnă de reținut: „.....am vorbit cu Slavici pentru articolele asupra ungușurilor”. Bietul om s-a cam descurajat cind a cetit studiile lui Xenopol (din „Convorbiri”... n.n.) pentru că simțea că nu o să poată scrie niciodată astfel; dar asta a fost totodată impulsul de căpetenie care-l va face să vadă niste articole într-adevăr bine scrise și corect cugetate”.

Un Slavici chinat de propria nepuțință, dar febril și tenace; om care gîndește temeinic, drept; intelectual cu idei originale pe care nu le poate încă transmite contemporanilor din cauza dificultăților de limbă — iată un portret bine configurat, la care posteritatea critică nu s-a văzut obligată să intervină cu modificări esențiale. O trăsătură structurală n-a prevăzută totuși și nu putea să prevadă Eminescu: aceea a indeciziei artistice, a nehotărîrii, fiindcă Slavici a fost, cum se știe, toată viața un căutător de drumuri diferite. Peste vocația lui de literat, se suprapune mai intii, tiranică, aceea de educator, de „dascăl”. Vin apoi, într-o ordine aproximativă, vocația filosofico-teoretică (reală dar negată uneori, din motive de conjunctură!); cea

de om politic militant, implicat cu trup și suflet în istorie; apoi, spre sfîrșitul vieții, ca o mîngiere crepusculară, contestata lui vocație de memorialist. Dar să nu detaliem prea mult imaginea scriitorului de mai târziu...

LA rindul lui, marele poet este un nume foarte des pomenit în scrisorile lui Slavici către Negruzzi (1871—1874). Sentimentul datoriei morale față de ilustrul prieten și mentor literar străbate de fapt întreaga corespondență. Eminescu e aici un punct de referință global, în adeziuni ca și în rezerve. Opinia lui cotidiană ori crezul literar, estetic; farmecul recunoscut al limbii și al poeziilor (poeziile nu totdeauna înțelese); „ciudățeniile” romanului filosofic Sărmanul Dionis (fiindcă, spune Slavici, cu supușă convingere maioreșciană: „Pe «Sărmanul Dionis» mi l-a cetit la Viena. Vorba d-lui Maioreșcu: Bizar etc. Dar — etc.” — ianuarie 1873); apoi „lenea” divină, bonomia nepăsare a moldoveanului, muțenia lui îndelungată și, în fine, dorul lui Slavici după „fratele” genial care nu-i mai scrie — sint motive ce revin mereu în această corespondență de-o extraordinară importanță documentară.

Ne aflăm în perioada bolii și a spitalizării vienezе (anul 1874), cind Slavici, analizîndu-și retrospectiv viața, se gîndește tot mai mult la prietenia lui cu Eminescu. Văzut din urmă, profilul poetului se purifică treptat de „petele” pe care rigurosul, inflexibilul moralist i le atribuisese cu doi sau trei ani în urmă. „Trîndăvia” eminesciană, blamată puternic înainte, e privită acum cu înțeleaptă adeziune. „Îmi aduc aminte că erau momente în care trăiam singuri, uitînd lumea, cuprinși numai de gîndurile noastre”, afirmă Slavici parcă redescoperindu-se pe sine, ultim, în plăcută complicitate cu „leneșul” Eminescu. „Eu aveam sistemul meu și el avea al său sistem în modul de a pricepe lumea, lucrurile și viața. Îl combăteam atunci cu asprime, iar azi aflu, cu înspăimîntare, că îl susțin” (1/13 februarie 1874).

Lauda omului superior și a complexității sale e făcută în numele seducției intelectuale: „.....în foarte tare la Eminescu, declară cu voce înaltă Slavici, nu numai pentru că el m-a introdus în lumea, în care petrec acum, făcîndu-mă cunoscut cu D-voastre, dar și pentru altele. Felul gîndirii sale mă seduce și nu mai puțin

*) Articole social-politice, publicate între 1871—1873 în „Convorbiri literare”, sub titlul Studii asupra maghiarilor. Maioreșcu le apreciază, împreună cu alte materiale, pentru „sinceritate și nopărtinire”.

Revista revistelor

„Revista de istorie și teorie literară”

● NOUL număr (dublu, 3—4/1987) al „Revistei de Istorie și Teorie Literară” propune, ca de obicei, un sumar bogat și divers, constituit în nu mai puțin de douăzeci și una de rubrici. Ideea ordonatoare a numărului este relația dintre literatură și document, preocupare care, așa cum precizează editorialul, ilustrează intenția redacției de a aborda aspecte majore ale cercetării literare, venind să întregescă tema apariției anterioare (Literatură și politică).

În spiritul relevării unei profunde conștiințe românești în dialog cu epoca sa, Zoe Dumitrescu-Buşulenga alcătuiește un profil al pianistei și scriitoarei Cella Delavrancea, cu ocazia sărbătoririi centenarului artistei. Genericul Cultural și creație, sub care apar aceste însemnări, mai cuprinde câteva note despre Complicatul, aproape inextricabilul sud-est..., pornind de la o carte a lui Mircea Muthu. Remarcăm, de asemenea, un studiu al lui Virgil Cândea (Paradisul și Grădina) despre Biblia de la București, document al limbii române vechi, și ipotezele lui D. Vatamaniuc asupra unui articol atribuit lui Eminescu (O „parabolă” eminesciană?). Rubrica Inscriptii, care se deschide cu câteva considerații

ale lui Dumitru Ghișe despre gîndirea lui Constantin Noica, include un eseu inedit al regretatului filosof. Supărarea românească, în care sint relevate unele dintre însușirile fundamentale ale specificului național. Aceleași preocupări apar și în Ispita dăciă de Mircea Vulcănescu, o conferință inedită din 1941 (text stabilit și comentat de Vasile Vetișanu), cele două eseuri reprezentînd documente de conștiință ale unor gînditori români de primă mărime.

Două dintre rubricile tradiționale ale revistei, Material documentar și Restituirii, cărora li se acordă în acest număr un spațiu mai amplu, conțin scrieri inedite ale unor personalități ale culturii române, prezentate și comentate critic, în spiritul conștiinței literare a prezentului: Despre lenăchiță Văcărescu (Andrei Pippidi), Alți misionari catolici despre Tările Române (Ștefan Andreescu), Vasile Părvan necunoscut (Dan Mănuacă), G. Călinescu. Viața și opera (cronologie comentată de George Munteanu), Iacob Negruzzi între „Aminții” și „Insemnări zilnice” (Nicolae Mecu). O traducere necunoscută a lui Caragiale (Dorina Grăsoiu), Heinrich Mann și „Ingerul albastru” în România (Florin Colonaș), Vasile Băncilă despre el însuși (Ileana Corbea). La acestea se adaugă însemnările lui Andrei Nestorescu despre „Soarta” paradoxală a manuscriselor. În același context al unor restituiri necesare culturii și literaturii românești de astăzi se inscrie publicarea, în continuare, a Amintirilor lui Mircea Eliade (text

stabilit de autor pentru ediția românească), însoțite de un studiu al lui Mircea Handoca. Prezența marelui scriitor în paginile revistei este întregită de un articol inedit despre romanul românesc publicat în Portugalia (articol tradus din portugheză și prezentat de Constantin Popescu-Cadem).

Rubrica de Confesiuni literare, prin amintirile academicianului Ștefan Pascu despre anii ce au urmat dictatului de la Viena, se inscrie tot în aria documentelor de conștiință. Istoricul literar francez Pierre de Boisseffre prezintă, în aceeași rubrică, mărturiile despre formația sa spirituală, precum și interesante opinii despre literatura română și despre tendințele actuale ale literaturilor europene. De interfețele literaturii române cu literaturile europene se ocupă și Victor Neumann (Convergențe spirituale în Europa răsăriteană), Andrei Olteanu (Poezia vizuală românească. Repere cronologice) sau Ion Pop (Iarile Voroneca și starea de spirit avangardistă). Alte studii și eseuri de istorie literară semnează Eugen Todoran (Fenomenologia impresionismului critic la E. Lovinescu), Dan Horia Pop (Cărțile baroce ale lui Ioannikie Haleatovski în cultura românească), Liviu Onu (Și totuși Spătarul Nicolae Milescu...), Dumitru Micu (A.E. Baconsky sau estetizarea melancoliei), Theodor Codreanu (Eminescu și ontologia arhetipală), Zaharia Sângeorzan (Mihail Ralea, critic de poezie), Nicolae Florescu (Mihail Sadoveanu — proiectii ale imaginarului), Christian Bolog (Nostalgia

armoniei cosmice la Ion Budai-Deleanu). Literatura contemporană este prezentată printr-un studiu despre Alexandru Ivăsiuc (Carmen Maria Roșca) și prin rubrica Profil contemporan dedicată, printre alții, lui Augustin Buzura, Mircea Martin și Blaze Koneski (comentați de Mircea Vasilescu, Florin Berindeanu și Eva Catrineanu). Anchetele revistei (Mitologia românească și De ce scriu? In ce cred?) cuprind răspunsuri de: Corneliu Bărbulescu, Gheorghita Geană, Marianne Mesnil, Andrei Pleșu, N. Steinhart, Vladimir Beșleagă, Mircea Cărtărescu, Șerban Foartă. Teoria literară este reprezentată prin semnături de prestigiu, din țară și din străinătate: Adrian Marino (Biografia ideii de literatură. Evul Mediu), Florin Manolescu (Eroarea gnoseologică), T. S. Pribol (Self-referință, sisteme, categorii ale teoriei literaturii), Joseph Jurt (Ierarhia genurilor și strategii de carieră), Francisc Edeline (Sintaxă și poezie concretă), Manfred Naumann (Goethe et sa conception de „Weltliteratur”). Continuă rubricile-seriale ale revistei: traducerea lucrării lui Martin Heidegger, Ființă și timp (însoțită de un text care ajută la mai buna înțelegere a gîndirii heideggeriene, tradus și prezentat de Al. Boboc), Biblioteca de poezie românească de Marin Sorescu și ultima parte din Jurnalul poetic al lui Octavian Goga.

R. V.

Marea

Cum de nu o mai văzusem cum o vedeam acum? Cum de nu o mai văzusem, cum de nu o mai simțisem, cum de nu o mai trăisem ca în acea clipă a unei extraordinare revelații?

De atîtea ori stătusem în fața ei, de atîtea ori știusem că e marea, de atîtea ori spusesem privirilor și sufletului meu: — Uitați-vă bine, aceasta e marea...

De atîtea ori o mîngiasem cu privirile, cu sufletul, și de atîtea ori mă mîngiasese rîndul ei, cu foșnetul, cu tălăzuirea ei, vindecîndu-mă de tristețe și de moarte.

Cum de nu o mai văzusem, cum de nu o mai simțisem, cum de nu o mai trăisem, așa cum o vedeam, cum o simțeam, cum o trăiam acum?

Era un ceas de amurg, liniștit și solemn, de liniște și solemnitate a întregii firi, iar ea se ducea pînă în zare și se întorcea din zare, oprindu-se acolo unde mă aflam, dezvoltîndu-mi parcă pentru intia oară întreaga ei taină și frumusețe.

Era ea, marea, Marea care întotdeauna m-a vindecat de tristețe și de moarte, mie insumi redîndu-mă.

Marea de griu.

Geo Bogza

mă seduce forma în care se manifestă acest fel. Între altele, sint foarte preocupat de măestrul meu, — a nimănui limbă nu-mi place ca și a lui Eminescu” (16/13 septembrie 1874).

Definind în continuare pe Eminescu prin sondeaje de adîncime, vocea lui Slavici devine uneori profetică, anticipatoare: „Gîndesc la Eminescu, la acest spirit atît de puternic, la acest suflet atît de fericit prin firea sa nenorocită” (1/13 februarie 1874).

Să fie oare vorba aici de teoria schopenhaueriană a „geniului nefericit”, aplicată cu matură decizie mult înaintea lui Maioreșcu, sau de intuirea psihologică exactă a naturii eminesciene? A doua alternativă, la fel de surprinzătoare, pare mai adevărată, fiindcă iată ce spune Slavici în scrisoarea trimisă din Hin-er-Brühl, 16/18 septembrie 1874: „Dar să cunoști pe Eminescu, și vei afla un om de felul în care natura nu produce decît în momentele sale de preocupățiune. Parcă n-a știut ce face cind a făcut, și pîrîndu-i rău, mai apoi, începe a strica fapta sa”. Rîndurile echivalează cu o sumbră prezivire a demolării eminesciene.

Apoi, în același ton profetic: „Eminescu este dintre acei puțini oameni, care nu sint mențiți a vieții în societate, pentru că nu-și află semenii. Îndeobște este nesuferit, pentru că știe cine este el, știe cine sint alții, nu-i pasă de o lume pe care trebuie s-o disprețuiască și stă ca și-o carte deschisă înaintea tuturor”.

Generalizările anticipează cutezător: „Toate sufletele alese sint nerezervate și tocmai pentru oamnei comuni lipsa de rezerve a unui suflet ales este nesuferită. Nu ne place să vedem că sintem mai proști decît alții, pentru aceea nu ne întovărășim bucuos cu cei mai cuminți decît noi. Cu atît mai prețioasă arătare este Eminescu pentru noi, care nu sintem dintre oamenii cu desăvîrșire comuni. Îl cercăm tocmai pentru comorile, ce ni se desfașoară în sufletul său. El este o literatură vie, galerie în care în tot momentul se produc nouă intrupări a gîndirii frumoase”.

Scrisoarea se incheie cu un pasaj ce exprimă dorul nemărginit după „măestrul”, „amicul”, „fratele” pesimist din de-

Un istoric al filosofiei românești

ESTE un istoric al filosofiei un filosof? Incontestabil, înțelegerea, apoi interpretarea și ierarhizarea valorică a operei unuia sau a mai multor filosofi presupune, necondiționat, abilitarea prealabilă în ramurile în care se specializase „obiectul de cercetare”. Ne stau la îndemână — în sprijin — exemple ilustre. Că sint și excepții, cine le-ar putea nega? Dar, în linii generale, adevăratul istoric al filosofiei este el însuși un filosof. (Sper că nimeni nu-mi va cere, aici, să definesc și ceea ce este un filosof sau ce este filosofia). Nicolae Bagdasar s-a impus, în deceniile interbelice, drept un cugetător care se specializase în cercetarea istoriei filosofiei. Cu deosebire a celei românești. Era fiu de țărani dintr-un sat de lângă Birlad, având ca frate pe cel ce va deveni fondatorul chirurgiei neurologice românești, Dumitru Bagdasar. A răzbit, ca și fratele său, singur și greu până a ajunge să-și ia licența în filosofie, în 1922, la București. Cu o bursă, obținută prin concurs, studiază la Berlin — până în 1926, — cu profesori celebri (printre care i-am pomeni pe Max Dessoir, W. Sombart, Alois Riehl). Și-a luat în 1926 doctoratul, cu o teză despre *Noțiunea de valoare teoretică la Rickert*, după care a început activul universității. În 1928 C. Rădulescu-Motru îl ajută să devină asistent pe lângă catedra sa. Dar de-abia în 1942, după ce Motru fusese pensionat, izbuteste să devină profesor la Iași, funcțiune pe care ocupă numai până în 1949, când devine consilier științific la Institutul de Filosofie din București. Avusese și cinstea de a fi fost, din 1942, membru corespondent al Academiei. În 1970, cu un an înainte de moarte, a devenit membru al Academiei de Științe Sociale și Politice. A murit, în 1971, având 75 de ani, obosit dar cu proiecte de noi cărți.

Destinul său a fost legat, până prin 1948, de fostul său profesor Rădulescu-Motru, care i-a oferit postul de asistent, l-a încredințat (în 1928) secretariatul de redacție al „Revistei de filosofie” (pe care îl va ocupa până în 1943, asigurând publicației încredere, seriozitate și regularitate în apariție). În același an, 1928, tot Motru l-a onorat și cu funcțiunea de secretar al „Societății românești de filosofie” (organizând acele celebre, în epocă, cicluri săptămânale de conferințe la B.C.U.). Și tot la sugestia lui Rădulescu-Motru a coordonat științific cele cinci volume din *Istoria filosofiei moderne (1937-1941)*. Între 1941-1944 a fost până și administrator (director) al Casei Școalelor. A avut acest cugetător și vocația de organizator. Pentru că toate aceste funcțiuni acaparante, Bagdasar a știut să le finalizeze strălucit, fără a-și abandona propriile lucrări. Oricum, în mișcarea filosofică românească de prin 1928 până spre 1947-1948, Bagdasar era factorul, cu o prezență atât de diversificată încât părea a fi ubicuă.

Eruditul nu a apucat (nu a voit?) să-și elaboreze o concepție filosofică sistematică, deși exemplul profesorului său l-ar fi îndemnat să o facă. S-a mulțumit să se impună în domeniul, atât de stimabil, al contribuțiilor în diferite despărțăminte ale filosofiei (teoria cunoașterii, logică,

filosofia istoriei și a culturii). A fost, ea și profesorul său, un raționalist, considerând că realitatea există independent de subiect iar acesta — prin rațiunea sa — e izestrat cu deplină posibilitate de a o cunoaște. A făcut deci parte din orientarea raționalistă a cugetării filosofice românești, care a pornit de la Măiorescu și Conta, pentru a se consolida prin opera unor Rădulescu-Motru, Mircea Florian (cel mai important filosof român de cînd există la noi filosofia), P. P. Negulescu, Ion Petrovici, Vianu, Ralea, D. D. Roșca, Camil Petrescu, Petre Andrei și încă alții. Spre orientarea subiectivilor (ca să folosim categorisirea propusă de Ion Ianoși) a privit cu mefistență, a combătut-o dar s-a străduit, ca istoriograf, să o înțeleagă și să o explice obiectiv.

Desigur teza sa de doctorat ca și buna sa carte *Teoria cunoașterii* (din 1941, ed. a II-a 1944) îl recomandă ca un cercetător preocupat de filosofia valorii și epistemologie. Ar fi trebuit să persevereze în aceste domenii. Nu se știe de ce a preferat să se dedice istoriografiei filosofiei. El o concepea, are dreptate Gh. Vlăduțescu, ca o filosofie a filosofiei. Așa se face că, în 1910, îi apare *Istoria filosofiei românești*, concepută pentru acea lucrare impunătoare care a fost *Istoria filosofiei moderne*. De aceea, în 1941, o va reedita, ca o parte a celui de al V-lea volum din acest corpus istoriografic. Cartea lui a fost cea dinlăunse exegeză serioasă și sistematică a cugetării noastre filosofice. Pentru că aceea, din 1922, a lui Marin Ștefănescu (*Filosofia românească*) a fost un eșec aproape penibil, în ciuda unor merite pe care, comparativ, le vom aminti. Meritul, să-l recunoaștem, e că Marin Ștefănescu încercase să aducă în cîmpul filosofic și elemente de gândire sau de filosofare care n-au ajuns în stadiul, să spunem, conceptual. Își începuse cartea cu folclorul, se ocupa apoi de Neogoe Basarab, Coresi, cronicari, I. Heliade-Rădulescu, Bălescu, Kogălniceanu, Eminescu. Dar modalitatea analizei era atât de suferindă încît cuvîntul eșec e greu de ocolit. Poate, de aceea, Bagdasar nici nu-și pomeneste, undeva, antecesorul. El a voit să surprindă evoluția filosofiei românești așa cum apare la personalitățile paradigmatiche. A eludat astfel folclorul și celelalte personalități de care, cum s-a văzut, s-a ocupat Marin Ștefănescu. Procedeu, determinat — probabil — și de încadrarea în dimensiuni a lucrării sale în ansamblul *Istoriei filosofiei moderne* e discutabil și, poate, stingheritor. Dar autorul nostru a voit să comenteze aici numai pe „filosofii puri”, realizînd ceea ce se poate numi o istorie a filosofiei ca filosofie, eludînd culturalul și sociopoliticul. De aceea, cartea sa se deschide cu un capitol despre Cantemir, urmat de cîteva pagini tranzitorii spre Măiorescu, după care, rînd pe rînd, se ocupă de opera filosofică a șefului Junimii, Conta, Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, I. Petrovici, Zeletin, Blaga, Sperantia, M. Florian, D.D. Roșca, Dan Bădărău, V. Băncilă, Nae Ionescu și C. Antoniadă. Un alt despărțămînt e consacrat esteticii unde, după un capitol introductiv, se ocupă de opera celor care s-au

distins aici în mod special (Mihail Dragomirescu, Vianu, L. Rusu). O a treia secțiune e consacrată filosofiei dreptului, unde aflăm analizate operele numai a doi gînditori: Mircea Djuvara și Eugeniu Sperantia. Tabloul se întregeste prin alte două secțiuni. Filosofia istoriei, în care se comentează opera lui Al. și B.P. Hasdeu, Xenopol, Iorga, Părvan, D. Drăghicescu. Și, în sfîrșit, cel de filosofie a culturii, unde sint mai întii pomeniți — fără a fi analizați cum se cuvenea — Eminescu, Stere, Gusti, Nae Ionescu, N. Crainic, fiind, apoi, comentați ceva mai generos, Motru, Negulescu, Mehedinți, Petrovici, Blaga, Vianu, pentru ca în cîteva pagini să dea seamă de contribuțiile altora ca Gr. Tașan, M. Rădulescu, I.D. Gherea, Ștefan Lupășcu.

CUM se vede, tabloul, deși lacunar, e totuși — potrivit criteriilor adoptate de autor — concludent. Pentru o primă tentativă de a delimita, strict, cîmpul filosofic românesc propriu-zis procedeu lui Bagdasar e, într-un fel, dacă nu legitim, cel puțin explicabil. Interesantă, la lectură, este și metodologia investigației, în care spațiul explicativ-descriptiv e bine imbinat cu cel analitic-axiologic. (De fapt, valorizarea acționează și în selecția valorilor integrate în spațiul acestei istorii). Dar poate că mai interesant e aici criteriul fundamental al actualui interpretativ. Bagdasar e, cum spuneam, un raționalist. Gh. Vlăduțescu crede că îl „salvează” pe istoriograf dacă îl consideră un raționalist suplă („raționalism concret”) care nu neagă ci presupune iraționalul. Poate că e așa. Oricum se vede bine că opțiunea autorului se îndreaptă spre gînditorii raționaliști, fără a-i nega sau diminua pe cei subiectivi. Filosofia lui Blaga e tratată sistematic, pe aproape 25 de pagini (iar alte 20 de pagini sint consacrate filosofiei culturii), apreciindu-se chiar că, în concepția sa, autorul trilogiilor, deși are în centru ideea de mister, „nu este propriu-zis un antiraționalist” ci a militat pentru un „transraționalism de o factură proprie, deschizînd orizonturi noi și interesante mișcări noastre metafizice”. Și incheie cu aprecierea că „primită de unii cu simpatie și entuziasm, întîmpinată de alții cu rezerve sau cu obiectii critice, concepția lui Blaga e dintre acelea care obligă pe cititori să ia neapărat atitudine”. Dar, încă o dată, e vădit că simpatia (opțiunea) lui Bagdasar se îndreaptă spre acea orientare din filosofia noastră care a practicat științificizarea conceptelor.

Relevabil, ca o primă tentativă de sistematizare, e și capitolul despre filosofia istoriei. Discutabilă e, desigur, reținerea aici numai a istoricilor și, ca excepție dreaptă, a lui D. Drăghicescu. Aceasta, deși filosofi ai istoriei, dintre istorici, sint, de fapt, numai Xenopol — unanim recunoscut în toate tratatele de specialitate din lume — și Părvan. Pentru că, menționează Bagdasar: „contribuțiile lui Nicolae Iorga nu prezintă coeziunea și stringența logică a teoriei lui Xenopol, ele se impun însă prin aceea că susțin caracterul autonom al istoriei ca știință cu obiectul ei specific și exprimă atitudinea unui istoric care, ca nimeni altul în spe-

cialitatea lui, a răscolit documente și a parcurs trecutul”.

Acest comentariu e prilejuit de apariția unei ediții N. Bagdasar în excepționala colecție, coordonată de Valeriu Răpeanu, „Biblioteca de filosofie a culturii românești” a Editurii Eminescu. Volumul, intitulat, alb, *Scrieri*, cuprinde cartea *Istoria filosofiei românești și două studii, cumva înrudite, Filosofia istoriei și Din problemele culturii europene*. Editorul consideră că această selecție este „mai pe potrivă profilului colecției”. Nu-i împărtășim opinia. Se puteau restitui și alte lucrări ale lui Bagdasar. Chiar unele inedite. Știăm, dintr-un studiu al regretatului coleg Radu Tomoiagă, că Bagdasar a scris, între 1942-1948, o carte, în trei volume, rămasă în manuscris, *Currente fundamentale în filosofie* (din care capitolul despre Bergson e neterminat). Îndrăznesc să cred că publicarea acestei lucrări ar fi fost indicată. Și, precizează Gh. Vlăduțescu, mai există, în manuscris, un volum de *Amintiri și un altul de Portrete*. Din cită lume de renume a cunoscut Bagdasar, aceste două lucrări memorialistice trebuie să fie foarte interesante (nu numai documentar) și publicarea lor ni se pare a fi mult necesară. Ediția pe care o comentăm e bună iar aparatul critic excelent. Prefața e, de fapt, un studiu concentrat, fin în asociații și (mai ales) în disocieri care recomandă un gînditor demn de mare stimă. Editorul îl consideră pe Bagdasar „un filosof de a doua mărime”. Are dreptăți și e laudabilă inițiativa de a-i restitui, astăzi, scrierile. Pătrunzătoare, la obiect, și totdeauna necesare sint notele. Nu alții cele, strict informative, din final cit ce din subsolul paginilor. Aici Gh. Vlăduțescu își dă măsura erudiției, talentului și priceperii sale în ale filosofiei, explicînd sau amendînd, cînd socotea că e necesar, opinii sau puncte de vedere insuficient argumentate. Sigur că în unele cazuri mă despart de editor. Nu cred, de pildă, că filosofia lui P.P. Negulescu e, în forma ei (nu și în fondul ei), „un fel de filosofie a naturii așa cum se făcea în secolul al XVIII-lea, în secolul al XIX-lea”, ceea ce i-ar conferi „o notă de atemporalitate”. La urma urmei nu forma ci fondul contează în concepția unui filosof. Dar trebuie să recunosc că, în general, Gh. Vlăduțescu e un editor ideal (l-a editat și pe I.D. Gherea) pentru scrierile filosofilor noștri. Și bine ar fi dacă ar reveni, atât cit îl îngăduie timpul, la această preocupare mult utilă.

*) N. Bagdasar, *Scrieri*, Ediție îngrijită, Introducere și note de Gh. Vlăduțescu. Colecția „Biblioteca de filosofie a culturii românești”. Ed. Eminescu, 1988.

Z. Ornea

Două valoroase instrumente de lucru

■ MARCEL D. POPA și HORIA C. MATEI oferă publicului larg o excelentă enciclopedie cuprinzînd, în prima parte, statele independente ale lumii contemporane, iar într-o a doua parte, state și dinastii din lumea antică, medievală și modernă: *Mică enciclopedie de istorie universală* (Editura Politică, 726 p). Cunoscuți autori de lucrări și apreciați editori, cei doi istorici ne introduc în lumea contemporană prin intermediul unor mici monografii consacrate statelor independente de azi și amintindu-ne mari ansambluri care au dominat omenirea pînă în pragul epocii noastre. În același volum avem informația rapidă despre ce este nou în lume și concomitent posibilitatea de a urmări marile transformări survenite de-a lungul secolelor. În aceasta constă originalitatea lucrării și ea merită puternic subliniată deoarece enciclopediile de istorie contemporană întorc, de obicei, liniștite spatele trecutului, ca și cum totul s-ar petrece în imediat și pe mici intervale. „Opțiunea pentru alcătuirea unui asemenea instrument de lucru, într-o perioadă în care istoricii de „tip enciclopedic”, factologic, li sint preferate sintezele cuprinzătoare, unde evenimentele istorice sint analizate și interpretate în diversele lor conexiuni economice, sociale, politice și culturale, a fost determinată, în primul rînd, de absența din bibliografia de specialitate românească a acestui gen de lucrare”. Mărturisirea autorilor este o dovadă de modestie, pentru că se știe că marca sinteză nu se face

în lipsa culegerilor de documente și a enciclopediilor. Repetăm că dimensiunea amplă istorică salvează orice prezentare cu un aspect „factologic” de impotmolire în nesemnificativ, pentru că aceasta este racila evenimentialului, prezența că focul de artificii al momentului își are propria sursă și finalitate.

Or, iată că cine dorește să afle datele esențiale despre „Mexic” întîlnește cîteva notiuni generale, apoi un istoric concis și date despre sefi de stat și de guvern. Dar istoricul aminteste de civilizația toltecilor și de azteci, provocîndu-l pe cititor să se adreseze părții a doua a cărții, unde aztecii și toltecii au fisa lor. Apoi, lista sefiilor de stat nu este o simplă enumerare: Augustin I Iturbe a fost obligat să abdice în urma unei revolte, ne spun autorii, care dau amănunte copioase atunci cînd este vorba de războiul civil. Mici monografii sint oferite lecturii care se poate aplica fie asupra zonelor de existență dramatică, precum Libanul, fie asupra statelor pe care ni le imaginăm scîldate în soarele care coace bananierii, precum republica Vanuatu, unde 142.000 de locuitori vorbesc bislama. Lumea noastră este de o varietate fascinantă, mai ales atunci cînd o privim în dimensiunea ei istorică. Toate articolele sint scrise cu precizie și sobrietatea care vădește competența și o muncă imensă de acumulare. Extrem de binevenită, această enciclopedie care înfățișează cele 160 de state independente ale lumii contemporane și peste 180 state și dinastii

din trecut va fi consultată cu folos de oricine dorește să știe mai multe despre lumea în care trăiește și care nu a fost fărîmă ierl. Liste de sefi de stat și de guvern vădesc de la sine efortul autorilor și una din utilitățile lucrării.

■ **INSTITUȚII feudale din Tările Române** — Dicționar (Editura Academiei, 581 p.), lucrare coordonată de Ovid Sechelarie și Nicolae Stoicescu, ne introduce în viața trecutului nostru prin intermediul unor termeni care evocă vechi instituții și pe cei care le-au servit. Introducerea savantă a lui Valentin Al. Georgescu subliniază aspectele deosebite ale istoriei implicate în termenii cuprinși în dicționar, precum și dezbaterile angajate pe tărîm istoriografic internațional: „dicționarul de față ne va ajuta pe toți să înțelegem mai bine identitatea istorică a poporului român care se ogîndeste și se exprimă atât de grăitor și de autentic în și prin instituțiile și asezămintele sale”. Colectivul de autori a pornit de la documente, a parcurs bibliografia problemei și a formulat concluzii limpezi în fiecare articol, unele dintre ele mai tehnice, precum „cuniță” sau „nevoinic”, altele pline de semnificație pentru devenirea poporului român, precum „autonomie” sau „enez”. De aici și întînderea firesc inegală a articolelor, unele dintre ele direct legate de civilizația dezvoltată pe teritoriul patriei noastre, precum „fa-

milie”, „învățămînt” sau „voievod”. Unele articole răspund la întrebări de un ordin mai general, precum „violare de domiciliu”, intrucît este de știut de cînd intimitatea omului a început să fie respectată instituțional sau „veliiții boieri” care judecau diferite pricini dar fără ea decizia lor să fie definitivă, puterea domnească intervenind în administrarea justiției, pînă ce s-a ajuns la marea principiu al separării puterilor. Interesant este că cel care dădea faliment devenea „mofluz” sau că cel care era victima unei „sudalme”, care putea lua forma fie a tăierii bărbii, fie a îmbrincirii „cu intenția de a-l umili”, putea cere pedepsirea vinovatului prin bătaie sau, dacă sudalma era mai gravă, prin tăierea capului. Observăm cum lectura ne duce de la cadrul victii sociale, de la mecanismul care pune societatea în mișcare, pînă la elemente de civilizație, de comportare umană în societate. Se poate merge pe urmele „diacului” și ale „cărții” („act scris emanat de la o autoritate publică sau de la un particular”, adică altceva decît știm noi!) pentru a regăsi locul culturii scrise în societatea română din trecut. Cu alte cuvinte, dicționarul ne dezleagă termeni tehnici, dar ne descoperă și fragmente din existența predecesorilor noștri.

Ambele instrumente de lucru răspund unor cerințe de informare, de cunoaștere, de înțelegere a civilizației din țara noastră și din lume. Ele se adaugă seriei de dicționare realizate în ultimii ani, completînd șirul de lucrări care formează temelul nu numai al posibilităților sinteze, dar și al unei intense comunicări intelectuale, pentru că fiecare dicționar de acest gen ne dă un spor de înțelegere și incurajează schimbul de idei.

Alexandru Duju

Romancierii despre roman și despre realitate

CU apariția celui de-al treilea volum (desfăcut în două fascicule, ca și precedentele) din **Romanul românesc în interviuri**, remarcabilă antologie a lui Aurel Sasu și a Marianei Vartic, numărul autorilor urcă la 67, rămânând ca cel de-al patrulea și ultimul să-l ducă până în jur de 200. Cam tiția ar fi, deci, romancierii români care au acordat interviuri în care au vorbit despre roman. (Cel puțin acesta este criteriul declarat de editori în **Argumentul** la primul volum din 1985 — al doilea a apărut în 1986 — și reluat în câteva oarte bătaioase **Precizări** la cel de față, orile mai degrabă de a se răfui cu comentarii care au avut obiectul decit de a limpezi chestiunile litigioase). Moda respectivului procedeu publicistic nefiind oare veche, ne întâlnim practic în antologie numai cu scriitorii din secolul XX. Majoritatea covârșitoare a textelor provin din perioada interbelică și din cea contemporană. Înainte de 1916 interviul se practica sporadic. Din cele aproape 500 de publicații compulsate de editori în căutarea textelor lor, extrem de puține sînt anterioare (în jur de 40, din care nici 10 nu sînt din secolul trecut). În fine, diferența majoră dintre interviurile de dinainte și de după al doilea război este că cele dintîi se mărgineau de obicei să reprezinte consemnarea împărțirii unei cărți și să aducă la cunoștința publicului, cu un ceas mai devreme, subiectul ei și alte lucruri care l-ar fi putut interesa, în timp ce acelea din urmă sînt, mult mai des, adevărate conștințiuni ale artistului, cuprinzătoare și retențioase. Oricite excepții ar exista (și există destule), linia generală a acestora este, încît putem aprecia că abia în epoca noastră interviul a devenit o modalitate critică, valabilă prin ea însăși, după ce a început prin a fi un simplu reflex al reclamei de carte.

Dominați copios de Rebreanu, Sadoveanu și Stere — ale căror intervenții ocupă aproape jumătate din pagini — recentul volum conține mai multe surprize. Cea mai mare, probabil, este aceea de a afla două interviuri acordate „Rampelor” de către Ioan Slavici, unul în toamna lui 1924, celălalt în primăvara lui 1925. Cum prietenul lui Eminescu și al lui Caragiale a murit în august 1925, ambele interviuri sînt din ultimul său an de

Romanul românesc în interviuri, vol. III, antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice și indici de Aurel Sasu și Mariana Vartic, Editura Minerva, 1988.

Promoția '70

O certitudine

DE LA OLIMPIA RADU (1947—1973) au rămas cîteva zeci de eseuri și articole publicate în reviste, în principal în „Echinox”, o teză de licență despre sursele fantasticului în proza românească, precum și un număr relativ mic de studii în manuscris, toate strînse într-un volum (**Pagini de critică**, 1988) îngrijit de Marian Papahagi, volum apărut după cincisprezece ani de la tragicul sfîrșit al autoarei, de astă dată întîrzieră fiind, mai ales datorită contextului, favorabilă unei restituiri depline a uneia din cele mai acute și inteligente critice din perimetrul promoției '70. Citite la mai bine de un deceniu și jumătate de cînd au fost scrise, textele Olimpiei Radu, gîndite și redactate la o vîrstă foarte tîrzie pentru un critic (20—26 de ani) n-au pierdut nimic din prospețimea originală, sînt „la zi” și cînd e vorba de diagnostice rapide asupra unor cărți de la începutul anilor șaptezeci și cînd adună reflecții pe marginea unei teme literare mai cuprinzătoare. Farmecul lor vine dintr-un foarte personal amestec de aplomb teoretic și insistență analitică, ambele într-o exprimare mereu limpede și firească (un fir se înțelege, al scriiturii iar nu al vorbirii), fluentă, riguroasă și sugestivă. Nu se poate vorbi de un program critic deplin constituit, modelele preferate sînt acelea care circulau în epocă, de la critica arhetipală la structuralism, nu se distinge încă proiectul unei construcții critice de anvergură, deși studiul despre sursele fantasticului epic e mult peste obșnuitele compilații ale finalului de studenție, se simt deseori ezitări și temeri, dar pretutindeni, într-o recenzie de treizeci de rînduri sau într-un eseu de mai multe pagini, talentul critic, respectiv inteligența specifică, intuiția și expresivitatea ordonează dicțiunea. Două exemple, din două zone diferite ale literaturii, pot fi suficiente pentru a ne face o idee clară despre potențialul critic al tinerei publiciste din excepționala pleiadă de studenți clujeni care au fondat „Echinoxul”. Unul e luat dintr-o

viață. Nimeni nu l-a mai chestionat, așadar, pe marele prozator pînă la Ioan Masoș, din partea „Rampelor”. (E vorba, probabil, de „Rampa nouă ilustrată” condusă de Mohr și nu de „Rampa” lui N. D. Cocea, dar indicația de titlu a editorilor este imprecisă. Fiindcă am atins acest aspect, să adaug că lipsa indicațiilor este așa-zicînd cronică în antologie. Probabil Aurel Sasu și Mariana Vartic nu și-au propus să dea nici un fel de referințe. Unele ar fi fost totuși absolut necesare, în condițiile în care apar inevitabile neconcordanțe și erori iar o bună parte din numele proprii trebuiau glosate. Dacă nu mă înșel există o singură intervenție de subsol a editorilor în toate trei volumele și anume aceea care precizează că anul în care Stere și-a luat licența este 1897 și nu 1905, cum afirmă romancierul însuși!). Depășind caracterul emoțional al împrejurării, mă văd obligat să arăt că aproape octogenarul Slavici face, în aceste interviuri, impresia unui om din altă lume, care nu înțelege prefăcările literare de după primul război. El socotește că literatura s-ar afla în scădere, tinerii scriitori pierzînd interesul pentru „cultul forme” la care Junimea ținea atît de mult. Nu vede nici un romancier important, doar pe Panait Istrati, care l-a încîntat ca povestitor, dar căruia îi lipsește o „cultură vastă”. „Același lucru (adică lipsa de cultură — N.M.) l-aș putea spune și de d. Liviu Rebreanu”. Arta modernă e patologică, mai zice interviuatul, în acord dealtfel cu N. Iorga, oameni de teatru ca Wedekind, muzicienii ca Debussy și pictorii ca Picasso pîrîndu-i-se bătrînilui Slavici „simple curiozități produse de nevroza postbelică și care în nici un caz nu vor dăinui”. Afară de teatru, în restul literaturii am fi fost „într-o epocă de adevărată zăpăceală”. Noroc cu teatru, unde A. de Herz, Calon Theodorian și Victor Eftimiu ne-ar fi reprezentat cu cînte, îndrumînd „scrierea dramatică română spre un caracter mai general”, după ce Alecsandri și Caragiale fuseseră, ei, „cu desăvîrșire locali”. Nimic nu se previne mai bine de riscurile judecăților literare decît astfel de aprecieri. O mare tristețe te cuprinde văzînd ce credea, e drept, la o vîrstă înaintată, un prozator atît de original și de profund ca Slavici despre una din cele mai bogate epoci de cultură din istoria noastră.

Destule surprize (de data aceasta plăcute) ne oferă Rebreanu. Parcă voind a da o replică lui Slavici, el își dovedește, în mai multe interviuri, o patimă pen-

tru lectură greu de bănuît din înfățișarea operelor. Prozatorii lui preferați sînt Cervantes, Swift, Tolstoi, Dostoievski, Goethe, Gogol și Stendhal. Iar competența care se străvede din multe referințe la ei nu poate fi negată. Sugestia de a descrie răscoala din 1907 i-au dat-o **Tezătorii** lui Hauptmann. Nenumărate asemenea precizări vor trebui luate în considerare de biografii ori de interpreții operelor lui Rebreanu. Cînd are (și avem și noi) șansa ca interviul să i-l ceară un om avizat cum e M. Sebastian, Rebreanu răspunde absolut splendid. Unul din lucrurile lui remarcabile este discuția cu autorul **Stelei fără nume** din 1935. Sînt aici opinii intrucitva surprinzătoare, bunăoară aceea despre ruptura care exista între bătrîni și tinerii scriitori de dinainte de 1916, confirmată de o apreciere similiară a lui Sadoveanu (se spune, de pildă, că Vlahuță, Coșbuc, ori Gîrleanu „trăiau departe de noi, inaccesibili, izolați și reci” și că „mi s-ar fi părut o îndrăzneală absurdă simplul gînd că unul dintre ei ar fi consimțit să-și arunce ochii asupra paginilor mele”). Proza scurtă din jurul lui 1900 e caracterizată memorabil ca fiind scrisă, toată, de „un fel de Maupassant balcanic”. Efortul lui Rebreanu însuși a fost de a da alte dimensiuni acestei proze. Despre felul în care scria, noaptea, cum se știe, are un sfert de pagină care ne duce cu gîndul la o mărturisire celebră a lui Balzac: „Am la țară la mine, unde lucrez de obicei, trei-patru odăi. Toate sînt deschise: uși și ferestre. În plină noapte, pe o tăcere profundă, totală. Doar uneori se aude de departe un lătrat de cîine, care face parcă, pe urmă, și mai vastă tăcerea. Ei bine, am uneori, în această adîncă liniște, impresia precisă că-mi aud eroii vorbind. Îi văd trecînd pe la fereastră, reflectați într-un geam... Le aud vocile într-o odăde alăturată și nu o dată m-am ridicat de la masa mea de lucru ca să mă încredințez dacă nu cumva într-adevăr este cineva acolo...”.

Unele afirmații neașteptate găsim în interviurile acordate de Sadoveanu. Deși e convins că specificul romanului nostru este liric, autorul **Baltagului** adaugă: „Eu nu m-am autobiografiat niciodată, n-am crezut că sînt un personaj de roman”. Și: „Despre mine, despre sentimentele și credințele mele proprii, nu voi scrie decît în ultima mea carte”. Socotit în-deoște un descriptiv, el are o părere mai nuanțată: „Am interpretat totdeauna sufletul meu printr-o simbolică proprie. Natura mi-a servit ca mijloc de expres-

sie; aceasta nu înlătură, de bună seamă, observația atentă”. În sfîrșit, dacă la Rebreanu scrisul este chinător și laborios, la Sadoveanu el este mult mai facil, căci romanul e de multă vreme încheiat în capul scriitorului în clipa așternerii lui pe hirtie. Totul e, acum, descoperirea tonului potrivit: „Totul depinde de rezonanța primelor pagini scrise: dacă prind sau nu tonul care trebuie să mă introducă în climatul povestirii”.

BIOGRAFIC, mai cîrînd decît literar, interviurile lui C. Stere sînt excepțional de atractive. În definitiv, autorul monumentalului roman **În preajma revoluției** se referă prea puțin la aspectul artistic al operei sale, și acolo în cuvinte generale, insistînd în schimb pe viața lui și pe documentarul din această operă. Sigur, romanul lui nu e o autobiografie (sîntem mereu puși în gardă contra acestei identificări), dar el izvorăște dintr-o experiență puțin comună, pe care, de la Ghera poate, n-a mai făcut-o nici un scriitor român. Stere este, deci, un personaj înainte de a fi un autor de cărți, o figură mitologică, pe care a pictat-o cel mai bine G. Călinescu în **Patru ore cu d. Const. Stere**, interviu publicat în „Adevărul literar și artistic” din 1932 și nereluat în antologia de față din pricina care-mi scapă. E drept, pe de altă parte, să constatăm că Valer Donea (adică Profira Sadoveanu) ori Teodorescu-Brașite au știut să smulgă retrasului la Bucov mărturisiri din cele mai tulburătoare. S-ar putea scrie bune capitole de biografie despre grădina (de fapt, parcul) plin de plante și copaci rarissimi în mijlocul căruia Stere trăiește și unde noaptea îi dictează lui L. Leoneanu, rînd după rînd, cele opt volume ale romanului său.

Firește, trecînd la ceilalți scriitori, ar fi o mulțime de lucruri de reținut, însă o recenzie nu poate pretinde să fie exhaustivă. Enumerînd, mai mult, problemele ivite, să spun, întîi, că am descoperit citînd antologia o romancieră de care nu auzisem și care nu e consemnată de istoriile ori de dicționarele literare. Ea iscălește **Mayca Savu** (un pseudonim) și a publicat două romane: **Maidanul** în 1935, și **Răzvrătire** în 1936. Nici un critic nu pare a le fi înregistrat. Poate, răsfoind presa vremii, să descoperim niscă recenzii ori note. Din singurul interviu probabil acordat de **Mayca Savu** (lui C.C. pentru „Rampa”) la apariția celui de-al doilea roman nu rezultă a fi existat vreun ecou critic la **Maidanul**. „Am gata un roman de analiză intitulat **Taina**, o lucrare masivă de 500 de pagini”, declară autoarea. Ce s-o fi ales de el? Mistere literare, care-și așteaptă detectivul. Apoi, e de relevant că, citite la rînd în cantități mari, adică, interviurile ne lasă o destul de neplăcută impresie de vanități exacerbate, rînite, răzburate etc. Mărturisesc că lectura aceasta m-a vindecat, cel puțin pentru un timp, de nevoia de a acorda la rîndul meu interviuri. Se înțimplă ca cele mai banale răspunsuri să se umfle, privite din perspectiva citorva ani ori decenii, ca niște baloane de săpun. Un autor de azi se socotește cu un calm desăvîrșit „scriitor total” și asta fiindcă a comis de toate pentru toți (în toate genurile, vreau să spun). Întrebat dacă a fost ajutat de critică, răspunde cu aceeași superbă gravitate: „În măsura în care m-a înțeles”. Ca să vezi! Vanitatea recunoscută ca atare și pedepsită (ceea ce e, desigur, altceva!) ne întîmpină în cazul lui Z. Stancu. În 1958 scria cele cinci volume din **Rădăcinile sînt amare**, anunțînd alte șapte, în 1960 isprăvea cele trei volume din ciclul **Desculș** și promitea alte două pînă în 1967. Uluitoarea forță de muncă îl întreținea, s-ar zice, aceste speranțe balzaciene. Dar un deceniu mai tîrziu, somat de N. Prelipceanu să scrie „măcar o parte din cărțile plănuită”, Z. Stancu se apără cu tristețe: „Veniți și dv. cu Aveți încă timp. Nu cred că mai am...” Pînă la urmă, cele mai emoționante pagini din foarte multele în care Z. Stancu a răspuns la întrebări rămîn cele în care vorbește — ca și Stere — nu despre cărți (scrise ori nu), ci despre viața lui, despre copilărie și adolescență indeosebi. Am dat aceste exemple ca să se înțeleagă că, dincolo de valoarea pe care o are pentru specialiști, antologia lui Aurel Sasu și a Marianei Vartic constituie și o istructivă lectură pentru oricine dorește să cunoască o parte din secretele scriitorilor sau moravurile literare dintr-o anumită epocă, fiind așadar, un roman sui-generis, făcut din opinii despre romane sau despre realitatea care le inspiră.

L. U.

Nicolae Manolescu

„Ăpusuri violete în umbra de cerneală“

SEMNALAM, cu cîtva timp în urmă, reapariția — după 41 de ani de la debut — a poetului Mircea Popovici cu un jurnal sentimental în tonurile prefăcute ale romanței simboliste (*Licente emotive*). Tot niște false romanțe în stil discret parodic și livresc sînt și poemele din noua carte^{*)}, scrise probabil în epoci diferite. Ele lasă o impresie favorabilă de pasionalitate meditată și reverie inteligentă într-un voit amestec de stiluri poetice. Unele pornesc de la Minulescu și Bacovia (poezia vieții provinciale și a amurgurilor violete), altele coboară spre sonetul eminescian cu Intuiția timpului ce crește în urmă și a iubirii ce se năruie lent. Sînt și note mai moderne, cum ar fi preferința pentru imaginile desacralizante („trec nori pe bolta-albastră, ca o imensă pernă“, lampa pune pe zid „lopeți de tăceri“) sau tendința de a disimula tragicul existenței în versuri istețe, teatrale, cu o retorică abilă. Temele dominante sînt erosul, timpul și micile

^{*)} Mircea Popovici: *Poezii. Contrapunct. Tempera. Mișcare inocentă*. Editura Cartea Românească, 1988.

întîmplări cotidiene, cum ar fi dejunul, plimbarea de seară, clipele de reverie în singurătatea odăii sau meditația în pareul pustiu.

Mircea Popovici pune, în spiritul generației sale, o imaginație controlată de lecturi și o ironie aproape duioasă în reprezentarea lirică a acestor motive vechi. O clipire și-reală a ochiului, o culoare disonantă, un element derizoriu într-un decor solemn, gustul, în fine, pentru butaforie, lasă să se întrevadă în aceste poeme sentimentale spiritul parodic, plăcerea de a persifla marile modele lirice. Parodia nu este însă niciodată atât de puternică încît să nu se simtă în poem accentul de autentică vibrație interioară. Chiar și în această *Butaforie* care adună pozele simboliste și decorurile mai accidentale și mai stridente ale poeziei moderniste, există o iubire nedisimulată pentru muzicalitatea versului și o notă de simpatie pentru vechile trucuri poetice: „Ce veri fierbinți, strivite cu fierul de călcat / Iși suflă luminarea cu fluturi grei de lene? / Vom sta la barieră în miei singurătăți / cînd ploii de apă dulce răstoarnă damigene. // Privește, flori ovale aplaudă pe sus / dar nu le știi parfumul vaniliilor frînte. / Pe gard cum se înalță în pictele de flori / par note muzicale întinse să se zvînte.“

Ironia este, aici, mai puternică. În alte poeme (în cele mai multe, în fapt) emoția iese, mai puternic, la suprafața versurilor lizibile, cursive, desfășurate în domoale ritmuri neoclasice. Ele fac elogiu după-amiezilor casnice și al tihnei provinciale: „Aer cald, ochii-s fierbinți / tremură jumătatea-n sorită-a orașului / trecem agale, cuminiți, / prin mansardă, / anonimi fără steaguri, fără cocarde. // Trecem în alte-năperi / prin zgomotul după-amiezilor casnice / ne legănăm în funia antenelor / ce ne-aduc tainice / buletine de știri despre cicloane. //

La noi e liniște peste olane, / să facem pasienta din cărți și din palme — / sus uitați de trecători, / iubirile noastre sînt calme“. Doar cite o imagine este mai insolentă („Cu sîngele tău voi aprinde amnarul / la răsărit...“), cite un vers, mai nervos, sugerează o existență dramatică, încercată de singurătăți grele: poetul își așteaptă iubita „pe o petardă cu filu-aprins / într-o colivie, unde am fost prins“. Toate aceste mici întîmplări, trecute în versuri bine șlefuite, trezesc un ris cordal și o simpatie statornică pentru poetul care, la mulți ani după debut, nu și-a pierdut gustul pentru fantasmagorii și nici bucuria de a trece totul prin apa ironiei. El dă ca loc de întîlnire sentimentală „la nord sau sigur pe după răsărit“, dimineața își face, conștiincios, gimnastica sentimentală, admiră eșarfele verzi ale pădurii și laudă mina simplă, albă, „cu cinci amurguri roz“. E o frumoasă grație în aceste elogii pline de tristeți calme și de singurătăți misterioase, ca acestea: „Sîntem singuri, noaptea cade în grave ispite / oprind la țărîm oceanul văpăilor pripite. / Să nu uităm clipa plăcerilor avute; / ea nu se mai repetă, ea nu se mai ascute. // Invariabil toamna-și aprinde ierbi țîrzoii / în părul tău, la nunta ogînzii stacojii. / Să-mi amintesc pe unde am pus acele chei / ce merg la garderoba purtatelor idei. // Ți-aud la țîmblă foșnet și literă, de carte, / dar nu se mai repetă nimic, nici pe departe. / S-ascundem în caseta unei profunde stridii, / nelulburate gînduri, de timpul ce invidii.“

UNELE poezii se repetă (*Rola de magnetofon, Clapetele dimineții* etc.), cu mici și neînsemnate modificări de cuvinte, și nu înțeleg prea bine rațiunea acestor reluări. Există, poate, una singură, de ordin muzical: o temă poate fi reserisă cu altă stare de spirit și, deci, în altă gamă. N-am observat, însă, la lectură, schimbări mari de ton și nici de vizi-

ne. O mai mare fluență doar a versurilor în variantele din urmă și o desăvîrșire mai disciplinată a fanteziei (*Rola de magnetofon*), spre o lume rocă de obiecte profesii. N-ăș spune aceste variațiuni produc mari emoții. Cred că talentul cultivat al Mircea Popovici se exprimă întotdeauna în două categorii de poeme: în poezia sentimentală (cu multe elemente luate din literatură) și, cum am precizat înaintea, în romanța ușor intelectualizată în care intră și poezia interiorizată, și mica boemă provincială și cromatica simbolistă într-o transparență liberă sau, cum îi zice Mircea Popovici într-un vers care-i definește bine stilul, „o scamatorie de potolitură subtilă“. Trebuie să precizez că scamatoria este bine ascunsă în aceste elemente și că potoliturile arată, cu adevărat, spirit sensibil la „lîncezelile calde“ și umbrele moi ale universului domestic. Dau un ultim exemplu, *Sîntul ploii*, un poem pornit în contextul romanței și încheiat ca o parodie subțire a literaturii sentimentale și, în genere, a asteniei provinciale: „Cînd ne vom bate aprig cu insomnia / ne topim în sfîșnice mari de salon mor atunci de dragoste pe ultima filă eroinele tuturor romanțelor foileton Balerinele ploii rătăcite în parc / vor întoarce-n casă cu jerbe de hîrtie. Noi să păstrăm anonimatul la poezie / cînd vremea nu mai vrea să-ntîrzie. // Ornat la rever cu gherghetă mare / îți voi vorbi despre alte epoci, / venite la vovodă de prudență / și-n dantela juoanelor au se anime.“

Cu aerul lor vechi, cu imagismul datat, cu ironia lor subțire și cu fanfanișia proaspătă, *Poeziile* de acum rememorează opera unui poet notabil „generației pierdute“.

Eugen Simion

PROZA

„Printre spini“

ACUM trel ani cumpăram dintr-o librărie bucuresteană o carte zguduitoare care înfățișa, pentru prima oară cu o amplă documentare, comportamentul barbar al ocupanților horthyști față de populația românească în teritoriul smuls din trupul țării prin odiosul dictat de la Viena. Cartea se numea *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, septembrie 1940-octombrie 1944*, lucrare elaborată de un colectiv de cercetători avînd drept coordonatori pe Mihai Fătu și Mircea Mușat. Nume prestigioase de istorici, sociologi și literați semnavă pagini de un dramatism cutremurător. Cartea făcea parte, indiscutabil, din categoria operelor-document, care prin amploarea investigației pur istorice, consumată în aspectele ei cele mai dramatice, își refuza (voit) sublimarea artistică, rezumîndu-se la a consemna fapte și atitudini descrise de martori oculari ai acelor vremuri cumplite în dezlănțuirea lor irațională, antiumană. Cu mijloace epice, romanul istoricului Mihai Fătu, *Printre spini*, abordează același filon tematic^{*)}. Alături de scrierile lui Francisc Păcurariu, de volumele *Profesor de istorie* de Pop Simion și *Vînătoare de vrăjitori* de Mircea Vaida, și, într-un fel, de *Orașul ingerilor* al lui D.R. Popescu, romanul *Printre spini* de Mihai Fătu înfățișează convingător drama românilor din Ardealul ocupat de trupele horthyste, siliți să-și părăsească vetrele strămoșești pentru a se refugia la frații lor de dincoace de munți.

Romanul este scris la persoana întâi, iar evenimentele își sporesc cu atît mai mult încălcătura emoțională cu cît cel care le povestește este un copil de doisprezece ani, aruncat cu întreaga puritate a virstei sale în viltoarea unor împrejurări vitrege, în care valorile umane erau pingărite. Atmosfera patriarhală, ocrotitoare a satului ardelenesc este spulberată de apariția unor oameni violenți străini lumii de acolo, înarmați cu puști

^{*)} Mihai Fătu, *Printre spini*, Ed. Albatros, 1987.

și baionete, primii vestitori ai nenorocirilor care se vor dezlănți asupra pașnicei așezări. Sătenii, dar parca și natura, dar parca și ființele necuvîntătoare ale locului „sînt“ sinistra primejdie și reacționează. În ochii măriți de spaimă ai copilului, tragedia capătă dimensiuni apocaliptice, planului real al întîmplărilor suprapunîndu-i-se un altul, halucinatoriu, populat cu viziuni de „sfîrșit de lume“: „Nu mai știu dacă am visat sau nu, dar m-am trezit constient că în realitate se întîmplă ceva. Inima îmi bătea puternic. Mă frec tare la ochi și încerc să mă desmeticesc... Ciinele lătra, găinile coteodăceau, vaca în grajd mugea, porcii au început să grohăiască...! Larma animalelor noastre se amplifică cu cea făcută de animalele vecinilor, ale întregului sat. Oare este vis? Nu, nu este vis, este realitate. Dar ce fel de realitate este? Ce s-a întîmplat? Cine a provocat și cum acest zăbucium al animalelor înainte ca oamenii să se trezească din somn?...“ (p. 43).

Începînd cu partea a treia, acțiunea se precipită către evenimentul cardinal al romanului, de maximă intensitate dramatică: părăsirea forțată a pămîntului natal, smulgerea din matca originară. Cartea se menține în nota sa de roman-document, roman-mărturie despre vremuri cumplite, în care clipele de „liniște și poezie“ sînt puține, covîrsite de imaginile prăbușirii și restrînșii: „Sîntem somați să ne adunăm într-un punct indicat cu patul puștii. Cu desăgii și boccelele pe umeri, copii în brațe sau de mînă, oamenii pornesc în rînduri ordonate, străjuite de o parte și de alta de soldați unguri cu puști în mîini îndreptate spre noi. Au fost ultimii soldați dintre cei ce veniseră pe pămîntul nostru pe care i-am văzut... Cînd am trecut pe lingă o birnă vopsită în roșu, alb și verde, ridicată în sus m-am uitat înapoi. În afara siluetei soldaților acoperite de ceață și cufundate în semiintuneric, nu am mai văzut nimic. Rămîneau în urmă poveștile tatii, casa noastră, satul, casa vecinilor, a lui Badea Toma și lelea Tulea...“ (p. 81).

Stabilită în teritoriul liber al țării,

„Revue Roumaine“

familia eroului povestitor va trece prin alte grele încercări fiindcă izbucnește războiul, cu întreg șirul de nenorociri și suferințe. Pe acest fundal, personajul principal este obligat să depășească situații-limită, parcurgînd experiențe succesive de „inițiere“, ce-și găsesse deznădămintul într-o înregistrare timpurie, dar pregnantă, a contactelor cu duritatea vieții: mai întîi este argat pe proprietatea unui țaran instărit, nenea Lae, apoi muncitor la fabrica „Astra“. În fabrică, adolescențul intră în contact cu muncitorii comuniști, a căror ideologie n-o înțelege, dar la care aderă instinctiv, datorită prieteniei spontane născută între el și „omul mic de statură, zimbitor și blînd“ pe nume Ciurdariu; împreună cu acesta participă la o demonstrație a muncitorilor uteciști, sprijinitori ai Frontului Național Democrat.

Actul revoluționar de la 23 August 1944, culminînd cu eliberarea Ardealului și întoarcerea „dezrădăcinaților“ la vetrele străbune, încheie acest roman-mărturie. Dincolo de fundalul zguduitor pe care se desfășoară acțiunea și care, evident, mărește dramatismul cărții, meritul incontestabil al lui Mihai Fătu este acela de a nu se rezuma la stilul descriptivist de-aîteia ori întîlnit în asemenea întreprinderi. Pe tot parcursul volumului autorul urmărește și realizează un efect transfigurator, o transportare prin sugestie și suflu poetic într-un plan de proiecții esențializate.

Corneliu Băran

Actualul număr, 5 din 1988, este dedicat în întregime science-fiction-ului propunîndu-și să popularizeze contribuția românească în acest domeniu. Reluînd că scrierile românești de acest fel sînt, în genere, mai recente, SF-ul fiind întîm legat de o anume dezvoltare industrială și științifică ce s-a impus în România abia după 1900. Ion Hoban subliniază, în Cuvînt înainte, că acest scrierilor prezintă o profundă originalitate o tendință de valorizare a „virtualităților poetice ale genului“, ce le articulează în mod aparte — în ansamblul mișcării. Număr antologic, revelator pentru din mîca contribuției românești. „Revue Roumaine“ prezintă texte de gen sen nate de Al. Macedonski, V. Eftimiu, Arghezi, H. Aromă, V. Bugariu, Vl. C. Ilin, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Grămeșcu, I. Iobana, V. Kernbach, M. Oprit, G. Păun, C.T. Popescu, A. Ungureanu ordonate într-o succesiune istorică care permite surprinderea evoluției mijloacelor, a referințelor atit de necesare domeniului dar și diversitatea stilistică a rezumărilor. Este ceca ce subliniază contribuția Florin Manolescu într-o „Scurtă istorie a S.F.-ului românesc“ și Dan Ursuleanu în articolul „Un «nou val» în SF“. Rubrică *Dialog-contacte* dă posibilitatea lui Cornel Robu să releve impactul traducerilor SF în România și lui Al. Mironov să surprindă posibilitățile de înscriere în circuitul universal a SF-ului românesc. Completate cu recenzii la lucrări centrate pe analiza posibilităților genului ori la scrieri recent apărute, ilustrate cu picturile insolite ale lui Sergiu Nicol și cu tușurile, interesante, ale lui Rad Gavrilescu, actuala apariție oferă un prilej de instructivă și incitantă lectură.

E.V.

Între imaginar și fantastic

Nicolae Ciobanu
ÎNTRU
IMAGINAR
ȘI FANTASTIC
ÎN PROZA
ROMÂNĂ

tastică. În contextul acestei orientări generoase se înscrie și studiul lui Nicolae Ciobanu, **Între imaginar și fantastic în proza românească**, apărut postum (*). Propensiunea criticului pentru fantastic este mai veche, cunoscând o primă concretizare într-un ciclu de articole ce au văzut lumina tiparului în paginile revistei „Lucașfăruș”. A urmat publicarea în 1984 a volumului **Eminescu. Structurile fantastice narative**, lucrare reluată în datele ei esențiale și în recenta carte. Studiul pornește de la „una din dilemele ce-au obsedat și mai obsedează încă spiritul critic” atunci când e vorba de ansamblul marilor structuri narrative ale prozei românești, și anume „constanța reticenței față de revelația fantasticei literare ca o componentă a imaginarului”. Fără să fi avut reputația unui redutabil polemist, N. Ciobanu și-a exprimat dezacordul față de cei care așează sub semnul întrebării vocația pentru fantastic a literaturii române. Ca urmare, opinia eseistului se transformă — îte și indirect — într-un răspuns împotriva detractorilor, scopul lui fiind acela „de a delimita traseul unei posibile istorii a prozei românești raportată la complexul și extrem de nuanțat fenomen de sublimare fantastică a „imaginei”. N. Ciobanu explică reticența manifestată de unii critici literari față de chemarea pentru fantastic a scriitorului român prin „terozarea” dogmatică exercitată de definițiile-etalon și, implicit, prin „prea marea obediență față de prototipurile calificate drept «modele» impuse — cu o reală pregnanță — de literatură precum cea germană, cea engleză, cea nord-americană, cea rusă și (îndrăznim a suflăm!) cea franceză”. Autorul trece în revistă în mod critic principalele contribuții dedicate fantasticei. Pe tot parcursul cărții se simte mîna unui eseist versat, bun cunoscător al fenomenului investigat, care nu se ferește să abordeze problemele controversate ale genului, pe care le rezolvă într-o viziune personală, bogat argumentată estetic. N. Ciobanu minuieste cu abilitate tehnica decupajului. Recurgînd la studii de prestigiu, eseistul nu se ostenește să reformuleze idei vehiculate cu strălucit talent de către alții, preferînd selecția citatelor semnificative, ordonate sub forma unui „montaj” critic.

Elementul de noutate al cărții trebuie căutat în faptul că, spre deosebire de alte interpretări teoretice autohtone situate în descendența lui Roger Caillois,

*) Nicolae Ciobanu, **Între imaginar și fantastic în proza românească**, Ed. Cartea Românească, 1988.

Tzvetan Todorov, P.-G. Castex și M. Schneider, esul lui N. Ciobanu pornește cu predilecție de la studiile despre basm ale lui V.I. Propp. Diferența este izbitoare. Dacă Roger Caillois, de exemplu, emite postulatul incompatibilității literaturii fantastice cu basmul, N. Ciobanu subminează această opinie susținînd, dimpotrivă, că fantasticul reprezintă o trăsătură definitorie a genului. Ba mai mult, reflectînd marile mituri ale umanității, creația populară a fost și continuă să rămînă o permanentă sursă de inspirație pentru cea cultă, deci și pentru proza de factură onirică. Astfel, aproximativ o treime a cărții urmărește însemnele originare ale fantasticei, identificate în basmul folcloric și în cărțile populare.

După amplul preambul teoretic, partea cea mai substanțială a volumului, este dedicată **Modelelor tutelare**: Eminescu, Creangă, Caragiale. N. Ciobanu relevă particularitățile fantasticei eminesciene, opuse trăsăturilor specifice fantasticei din literatura universală. Susținută cu bogate decupaie din textul navelor, investigația lînde către exhaustivitate. Eseistul are meritul de a se ocupa nu numai de capodoperele prozei eminesciene, ci și de creațiile mai puțin cunoscute de către cititori. Deosebit de pertinente sînt și comentariile despre opera lui Creangă. Rămîne însă de văzut în ce măsură acceptăm ipoteza prezenței fantasticei în cadrul basmului sau, dimpotrivă, situîndu-ne pe poziția lui Roger Caillois, considerăm fabulosul feeric drept o specie situată la frontierele literaturii fantastice. N. Ciobanu explică apariția fisurii ce favorizează insinuarea fantasticei în opera povestitorului humuleștean în programatica ireconciliere dintre logica realului (planul navelistic) și logica supranaturalului (planul miraculos-fabulistic). Relevînd ceea ce este specific în opera fiecărui prozator investigat, eseistul decodifică în proza lui Caragiale „pecetea unui autohtonism balcano-oriental fascinant”. N. Ciobanu identifică în opera autorului **Serisorii pierdute** existența unui proces evolutiv de la simplu la complex, în măsură să evidențieze originalitatea fantasticei.

Nu știm dacă autorul a mai avut răgazul necesar să încheie și cel de-al doilea tom al studiului său, consacrat fantasticei în literatura contemporană. Oricum, pregătită îndelung, **Între imaginar și fantastic în proza românească** reprezintă o contribuție originală în definirea unuia dintre conceptele controversate ale literaturii.

Gheorghe Glodeanu

O poezie a limpezimilor

CĂ literatura pentru copii cere îngeniozitate lirică și disponibilitate sufletească e un lucru bine știut. Poetul Mihai Negulescu este unul din autorii obsedați de copilărie — ca stare în sine, ca magmă sufletească, în care inocența și dușiosia, inteligența sprînă și vocația jocului coexistă fericit.

Și tot așa, copilăria e spațiul protector al memoriei: totul se întîmplă sub fulgurația amintirii ei, copilăria e aerodromul de pe care decolează, la scurte intervale de timp, metaforele.

Întîlnim des această situație în poezia lui Mihai Negulescu din ultima sa carte, **De unde vine dimineața***, mostră de spontaneitate și de frează lirică.

Nici o alterare a tonului inocenței nu perturbă notele acestui cîntec stenic și limpede, nimic din plictisul existențial nu se poate infiltra în această sferă de tandrețe: „Dimineața vine pe vînt / dimineața vine pe soare / sau o aduce un cuvînt / și uneori un semn de întrebare / Vine dimineața pe roți de crizantemă / ori romaniță ? / Ia-o în brațe, fețiță / Ia-o băiete, de poți... // Dimineața vine din vechiul geam / de la camera bucnicii ? / Citeodată crește pe ram și o culicicuri. // Vine dimineața pe cer / dintr-un cires, dintr-un tril... / Sau suls ca un elicopter / prin bucuria de a fi copil”.

Fără artificii, cu o naturalețe captivantă, vecină firescului reportericesc, poetul își culege subiectele din realitatea imediată, din lumea cea colorată a copilăriei dar trage cu ochiul și la reacția adultului, dîndu-i ici-colo prilej de emoție, de nostalgie ori chiar de mică îngîndurare: „Lasă pașii tăi să vină / pină-n stradă, prieten drag. / [...] Dar cu strada, mic-voinic, / lumea ta abia începe... / Hai cu noi și vei pricepe / ce e mult, ce e nimic.” (s.n.)

Călătoria, acroportul, avionul sint, toate acestea, subiecte și obiecte la care autorul recurge cu o anume periodicitate, fac parte din recuzita sa imagistică cea mai intimă. Deci — și nu e întîmplătoare deloc această sublimă predilecție! — zborul. Autorul cărții **Aeroportul alb** (Editura Ion Creangă, 1975) rămîne un îndrăgostit de zbor, de lîuzia desprinderii, a plutirii, de fascinația păsării de metal ce trece mult deasupra norilor bătînd cu ciocul ei imens, argintiu în grațiile coliviei sonice.

Există la Mihai Negulescu o capacitate de-a spune cu ton firesc, deosebit de natural, gîngășii anume, ca în aceste versuri desenate cu luteală în forfota aerogării pe un pliant Tarom: „Ora patru, ora cinci / e aproape decolarca / Tată toți copiii mici / se fac mari de așteptare?” (Seară pe aeroport).

Joaca, șugubeața panglicărie rimată, umorul și asociația de idei fac laolaltă, într-o combinație știută de autor, versuri atrăcioase, oportune lecturii micilor cititori, le dăruiesc o aură luminoasă, stenică; simțul ludic e ca un val ce se apropie, vine, vine, ne înghite în spuma lui, cu mic, cu mare, aducîndu-ne aminte de copilărie, de freazălul indicibil al lui Jarry, de cărțile ce Apolodor ori de joaca superioară a lui Argezi. Rima e la mare preț, explorată cu insistență și știință, mai cu seamă cea surprinzătoare ca în vesela poezie **Un ponei, doi ponei**: „Corbul, coarba / s-ar juca de-a baba oarba // Pițigoiul / călărește măturoidul / Un delfin / scrie cifre fără chin // Ursul Panda / vrea lălele de Olanda // O broscuță / a vinat mămăliguță // Cimpanzeul e certat cu leul, / Ursul brun / e pe scorbura stăpin // Elefantul / uită să își facă patul // Rinocerul / știe unde-ncepe cerul. // Ciinele Enot / a slăbit de tot. // Ciinele Azor / e... vizitator. // Un ponei — doi ponei / poartă-n șa băieții mei”.

Mihai Negulescu este un poet — de intensă și îndelung verificată expresie lirică — al copilăriei. De pe fericitul ei aerodrom decolează de fapt toate visele noastre.

Cleopatra Lorințiu

*) Mihai Negulescu, **De unde vine dimineața**, Editura „Ion Creangă”.

Noaptea cea mai lungă

HARALAMB ZINCĂ poate fi considerat drept autorul român cu cele mai multe reușite în materie de roman polițist și de spionaj. Facem această disjuncție a speciei, cuprinsă de regulă sub termenul de roman polițist, pentru o mai bună înțelegere a scrierilor acestui fecund autor, pentru care cele două categorii de romane sînt domenii distincte, deși interferente.

De la început, trebuie făcută precizarea că domeniul „policier”, deși mult gustat de cititori, nu face decît în mod întîmplător obiectul criticii literare, o asemenea literatură fiind adesea catalogată minoră și fără un statut estetic. Motivul: autorii de romane polițiste sau de spionaj, se spune, nu reușesc, decît într-o mică măsură, să pună în romanele lor problema condiției umane. Și totuși, romanul de spionaj și cel polițist există ca specie, nu numai în planurile editoriale (ca modalitate de rentabilizare), ci există ca fenomen literar, fiind literatură foarte citită. Cu alte cuvinte, literatura polițistă ca și cea de spionaj, acceptată sau nu de critică, este, din punctul de vedere al cititorului, o realitate. Mai ales romanul de spionaj s-a dezvoltat în mod deosebit în ultimele decenii; istoria contemporană, cu precipitări de ordin politic și social, cu revoluții, războaie etc. oferă condiții unui asemenea gen de scrieri. Dacă pînă la ultimul război mondial romanele de spionaj erau niște biografii romanțate, consacrate unor spioni celebri, cărțile ce tratează asemenea teme, apărute după război, depășesc caracterul idilic-romanțat și devin scrieri bazate pe documente, chiar pe dosare autentice, care — tratate după legile creației literare — explică epoca, o definesc, răspund unor întrebări de istorie politică. În această ultimă categorie se înscrie și recenta carte a lui Haralamb Zincă, a doua din seria **Noaptea cea mai lungă**. *)

Haralamb Zincă își subintitulează cartea „roman istoric”, intenționînd să facă

istorie contemporană, mai exact, să scoată la lumină, ca-ntr-o adevărată carte albă, o serie de documente secrete, descoperite în diverse arhive, documente care, complinite cu imaginația scriitorului, explică o anumită perioadă a celui de al doilea război mondial, și anume, frământările pentru ieșirea României din alianța cu Germania.

Există printre cititori convingerea că un dosar al unui proces de spionaj (sau al unor cazuri de spionaj) este, prin simpla lui copie parafrazată, un roman. Enigmaticul, suspansul urmăririi faptelor, necunoscutul sau aventura unor cazuri concrete ar asigura, fără prea mult efort din partea scriitorului, carnea unei narațiuni. Toamă această prejudecată intenționează s-o spulbere cărțile lui Haralamb Zincă.

Marea confruntare este, așa cum reiese din expunerea documentară a cărții, confruntarea între spionajul hitlerist și serviciile secrete de informații românești (al armatei și al Siguranței), între oamenii politici români pe de o parte și conducerea trupelor și diplomației germane, pe de alta. Ne sînt deconspirate note diplomatice secrete, referate ale spionilor, comunicate militare etc. Autorul știe să întarșieze întreg acest material în fluxul narativ al romanului, încît cititorul nu se îndoiește nici o clipă de autenticitatea lui.

Războiul, așa cum în mod indirect este definit, are în romanul de față (ca și în serialul anterior, **Pe urmele agentului „B-39”**) trei accepții: războiul diplomatic, războiul din umbră (al acțiunilor de spionaj), și războiul armatelor; în cea din urmă accepție (cea mai cunoscută), războiul nu e posibil fără o bună pregătire din umbră și această carență explică, într-o anumită măsură, eșecul războiului hitlerist. Pînă în ultimul an al războiului, militarismul german pune accentul pe spionajul militar; în ultimul an al războiului conducerea germană instituie un spionaj complex: militar, economic, sociologic, psihologic, po-

litic etc. Dar această invenție (brevetată de Gehlen), ca și mult visata „armă secretă”, a venit prea tîrziu.

Romanul lui Haralamb Zincă ne dovedește că și pacea trebuie pregătită din umbră, pregătire la care contribuie Biroul 2 al Marelui Stat Major al Armatei, Serviciul secret de informații, oamenii politici ai regimului, oameni politici din opoziție, diplomați, agenți etc.

Unele personaje poartă nume reale, altele nu, ca, de exemplu, ziaristul Ruga sau chestorul Rinderiu, dar toate joacă același rol estetic, îndeplinindu-și corect rolul de personaje, concurînd la definirea personajului principal care este epoca, și anume frământarea politică și diplomatică pentru obținerea armistițiului în vederea întoarcerii armelor.

Autorul este bine documentat, cunoaște epoca și evenimentele ei, chiar evenimentele de culise diplomatice, dezvăluindu-ne, în acest context, date rămase pînă acum numai în arhive. Cartea se citește dintr-o singură răsufare, avînd un stil cursiv, neîmpodobit, toamă de aceea antrenant, autorul cunoscînd nu numai tehnica romanului de spionaj în general, dar avînd chiar o tehnică personală, combinînd documentarea cu ficțiunea, plasîndu-l pe cititor în fața unui film fascinant atît prin reconstituirea cit și prin emblemele lui. Ce-și poate dori mai mult un romancier?

Emil Manu

Congresul al IX-lea al P.C.R.

CALEA GÎNDIRII CREATO

PENTRU PACE de Gh. Ioniță

CU legitimă mândrie toți comuniștii, întregul popor român aniversază împlinirea a 23 de ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, eveniment înscris cu litere de aur în istoria României, deschizător de epocă nouă în dezvoltarea socialistă a patriei. Prin modul profund creator și revoluționar cu care a abordat sarcinile și obiectivele dezvoltării societății românești în noua etapă a devenirii socialiste, prin lărga deschidere spre perfecționare continuă în toate domeniile și sferile vieții sociale, Congresul al IX-lea al partidului se constituie într-o strălucită prefață a unei perioade de dinamism fără precedent, de uriaș avânt creator al maselor largi, al întregului popor, de mărețe izbuzi. Forumul comunistilor din iulie 1965 a ales în înalta funcție de secretar general al partidului Comunist Român pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, înflăcărat revoluționar și patriot, eminent militant comunist și conducător cu o largă viziune dialectică asupra proceselor politice, economice și sociale, care și-a pus pecetea remarcabile sale personalități pe toate marile opțiuni și înfăptuiri ale națiunii noastre din această epocă de minunate realizări în toate sferele vieții materiale și spirituale, denumită și recunoscută ca „Epoca Nicolae Ceaușescu”.

Cel 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R. relevă, în mod plener, faptul că aceasta a reprezentat o deschidere cu adevărat epocală, o prefigurare a orizonturilor transformării noastre socialiste și comuniste, o descătușare a tuturor forțelor naționale canalizate spre o operă constructivă vastă și multilaterală. „Congresul al IX-lea — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a marcat o nouă etapă în activitatea partidului nostru comunist, în întregul proces revoluționar, a deschis calea gândirii și activității creatoare, a perfecționării întregii munci de conducere și făurire a noii orânduiri, a socialismului în România”.

Congresul al IX-lea se reliefează ca un moment cu implicații adinci asupra vieții și activității partidului, a poporului român, prin abordarea într-un spirit nou, profund creator a problemelor fundamentale ale țării, ale construcției socialiste, ale dezvoltării și perfecționării forțelor de producție și relațiilor sociale, ale îmbunătățirii organizării și conducerii vieții sociale, ale creșterii rolului științei în condițiile revoluției tehnico-ști-

ințifice contemporane, ale adincirii permanente a democrației prin participarea directă a maselor la conducerea societății, ale creșterii nivelului de trai material și spiritual al poporului, ale întăririi unității și independenței națiunii noastre socialiste.

În elaborarea liniei politice stabilite de Congresul al IX-lea, P.C.R. a pornit de la necesitatea înțelegerii și aplicării creațiilor legităților și adevărilor generale, universale valabile, la condițiile și realitățile din țara noastră, de la teza că nu există și nu poate exista o singură cale, un singur model pentru edificarea societății socialiste ca, de altfel, a oricărei societăți, și că cele mai bune soluții pentru asigurarea dezvoltării rapide a țării se pot întemeia pe studii realităților naționale și într-un permanent dialog constructiv cu experiența practică generală a construcției socialiste, a dezvoltării societății omenesci în ansamblu. Prin aceasta au fost descătușate energiile clasei muncitoare, ale țărânimii, ale intelectualității, ale tuturor oamenilor muncii, asigurând un drum nou, liber gândirii și acțiunii revoluționare. Congresul a analizat obiectiv, critic activitatea de construire a socialismului în țara noastră și a stabilit orientările de perspectivă și dezvoltării spiritului revoluționar, afirmării a tot ceea ce este nou în toate sectoarele de activitate.

Perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului ilustrează justetea politicii P.C.R., forța politică conducătoare a societății, centru vital al întregii națiuni, care își îndeplinește misiunea istorică de a conduce poporul spre împlinirea celor mai luminoase idealuri de progres și bunăstare. Mărețele realizări obținute în timpul ce a trecut din 1965 evidențiază originalitatea și realismul soluțiilor adoptate de partidul nostru pentru dezvoltarea și modernizarea economiei, asigurarea eficienței întregii activități, perfecționarea cadrului democratic, făurirea conștiinței revoluționare a maselor. Ca urmare a aplicării ferme a liniei politice elaborate de Congresul al IX-lea al partidului, de congresele și conferințele naționale ce s-au succedat în acest an, România a obținut succese în creșterea și modernizarea forțelor de producție, în înfăptuirea consecventă a

industrializării, în dezvoltarea celorlalte ramuri economice, în asigurarea condițiilor pentru ridicarea nivelului de viață al poporului. România a devenit o țară industrial-agrară, cu o industrie dezvoltată, modernă, cu o agricultură socialistă avansată, cu un înalt grad de civilizație și de cultură. Pretutindeni pe cuprinsul patriei au fost înălțate impresionante ctitorii socialiste, veritabile monumente ale muncii, care desemnează azi chipul României socialiste.

CONGRESUL al IX-lea a imprimat un curs innoitor dezvoltării țării, prin elaborarea și aplicarea unei strategii unitare pentru asigurarea progresului multilateral al tuturor zonelor și localităților. Reorganizarea teritorial-administrativă din anul 1968 a creat cadrul corespunzător pentru înfăptuirea cu fermitate a politicii de amplasare rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei, de dezvoltare armonioasă a tuturor județelor. Aceasta a determinat concentrarea unor mijloace importante în județele și zonele slab dezvoltate, asigurându-se pentru aceasta ritmuri medii de dezvoltare superioară ritmului mediu de dezvoltare pe economia națională. Astfel, au fost construite pe întreg teritoriul țării circa 8880 de capacități de producție în industrie, agricultură și celelalte ramuri, s-au creat peste 250 de platforme și zone industriale, odată cu dezvoltarea și modernizarea celor existente. Fiecare județ dispune astăzi de cel puțin 4—5 centre industriale. Dacă în anul 1968 existau 29 de județe care realizau un volum total de activitate de până la 20 miliarde lei, 11 județe cu un volum de activitate de peste 20 miliarde lei, în prezent nu mai este nici un județ cu activitate economică sub 20 miliarde lei. Astăzi, în 6 județe volumul total al activității economice depășește 100 miliarde lei, în 4 județe volumul este între 80—100 miliarde lei, în 7 județe între 60—80 miliarde lei, iar 24 județe au o activitate economică între 20—60 miliarde lei.

Puternica dezvoltare a forțelor de producție în toate județele și localitățile țării a determinat schimbări profunde în structura socială, în viața economico-socială. Pe întreaga țară, gradul de ocupare a populației a fost, la sfârșitul anului 1967, de 489 persoane la 1000 locuitori, numărul personalului muncitor din industrie, raportat la 1000 de locuitori,

fiind aproape de 2 ori mai mare decât în anul 1966. Existența unui puternic tașament muncitoresc în fiecare județ reprezintă baza socială și politică pentru dezvoltarea climatului și spiritului revoluționar, întărirea alianței muncitore țărănești cu intelectualitatea, cu toate tegoriile sociale, a întăririi disciplinei răspunderii în muncă, a intransigenței combativității comuniste.

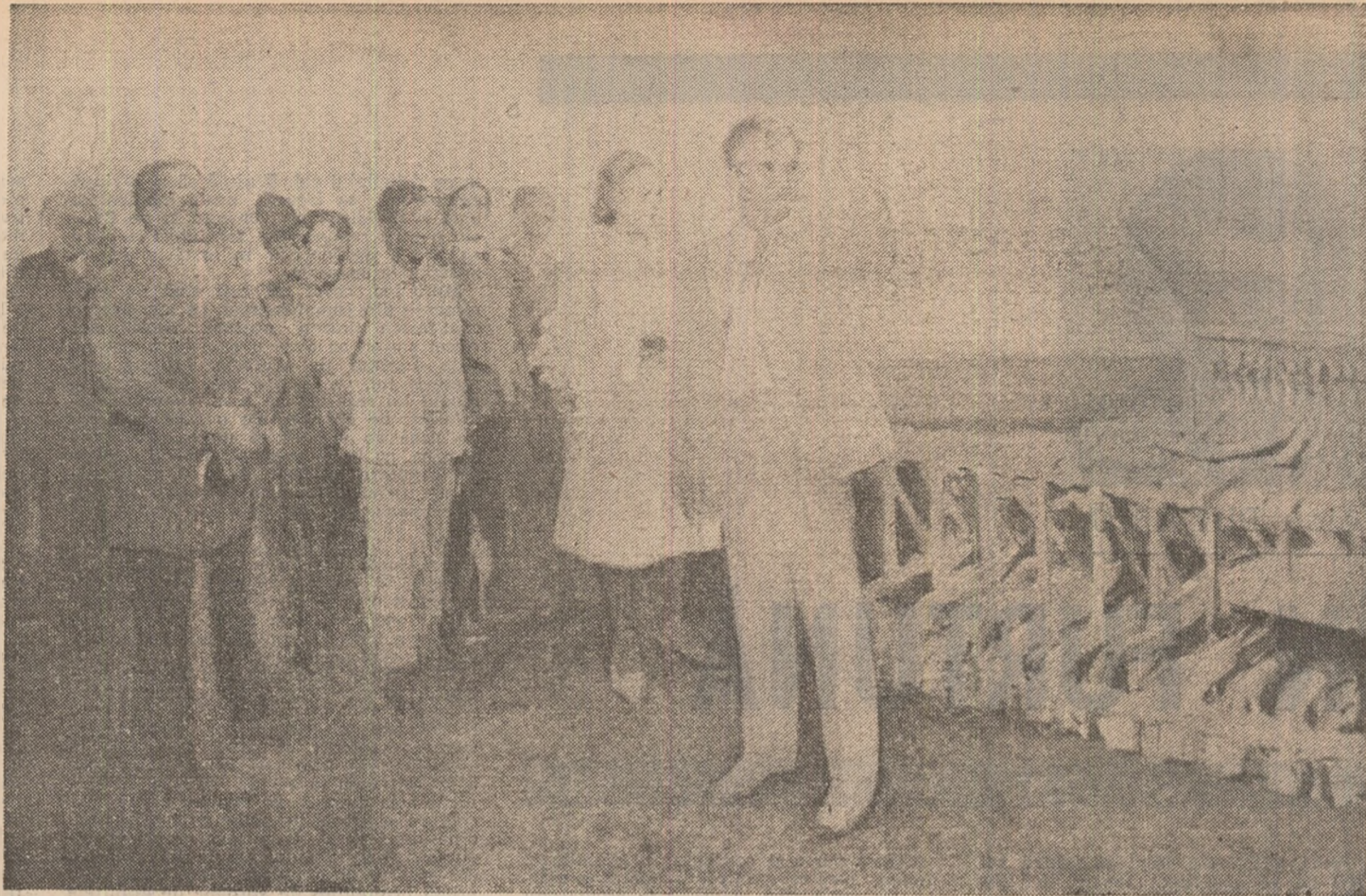
În centrul întregii politici economice partidului și statului nostru de edificare a unui sistem economic național unitar și armonios dezvoltat, în profil teritorial și pe domenii, s-a aflat industrializarea socialistă a țării, ca singura cale de înflăcărare superioară și în interesul întregii națiuni a resurselor materiale naturale de care dispune țara noastră, afirmare a României pe orbita progresului și civilizației. Este meritul istoric Congresului al IX-lea al partidului de a fi revăzut și elaborat un nou concept propriu privind industrializarea, resp. gândind orice tendințe de subapreciere a sibilităților și aspirațiilor poporului român. Definitivul pentru desfășurarea procesului de industrializare, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, este faptul că el s-a realizat pe baza efortului propriu, prin orientarea patriotică a principalelor mijloace și resurse materiale și financiare spre industrie, ca motor care generează și impulsionează dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție la nivelul întregii societăți. În acest răstimp, s-a realizat o unitateplină între industrializare, acumulare și dezvoltare. Alocarea în ultimii 23 de ani a peste o treime din venitul național pentru acumulare a avut ca rezultat formarea unei industrii dezvoltate modern asigurarea bazei tehnico-materiale pentru progresul rapid al întregii economii. Peste 80% din valoarea fondurilor în care se ridică la 3,2 trilioane lei, au fost puse în funcțiune în perioada de dezvoltare a Congresului al IX-lea. Producția industrială, față de anul 1945, este de peste 120 ori mai mare. În prezent, producția industrială a anului 1965 se realizează în circa 3 zile. Semnificativ pentru afirmarea neabătută a forței industriale a țării este și faptul că, dacă în întreg deceniul al șaselea, ponderea industriei în venitul național a rămas practic neschimbată — de circa 44% — după Congresul al IX-lea s-a accentuat tot mai mult rolul ei de ramură conducătoare a economiei naționale, sporindu-și continuu contribuția la formarea veniturii naționale, a grunilor să dețină 62,5%.

Partidul Comunist Român a conceput și înfăptuiește industrializarea într-un proces de durată, cu obiective strategice și orientări tactice stabilite pe fiecare etapă, în corelație cu realizările dobândite, cu posibilitățile tehnico-materiale existente, cu cerințele progresului general al țării, cu necesitatea armării proceselor de dezvoltare a complexului economic național cu imperativul participării intense la circuitul economic internațional.

Definirea rolului agriculturii ca ramură de bază a economiei românești, stabilirea obiectivelor și căilor dezvoltării și fundamentarea componentelor esențiale ale întregii politici agrare au constituit o preocupare majoră a Congresului al IX-lea al partidului, reluată, adâncită și îmbogățită ulterior cu definirea de către secretarul general al partidului a conceptului de nouă revoluție agrară. În mod deosebit s-a subliniat necesitatea imperioasă a dezvoltării concomitente puternice atât a industriei, cât și a agriculturii, ca premise fundamentale ale dezvoltării unei economii socialiste dinamică, stabilă și echilibrată. „În întregul activitate din agricultură — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să punem permanent de călăuză faptul că ridicarea puternică a producției agricole vegetale și animale reprezintă o necesitate obiectivă pentru înfăptuirea cu succes a Programului partidului, că agricultura constituie, împreună cu industria, ramura de bază hotărâtoare pentru dezvoltarea societății noastre. De aceea, nu trebuie să subapreciem nici industria, nici agricultura, ci să acordăm toată atenția și cesară dezvoltării armonioase a acestor două ramuri fundamentale ale economiei românești cit și celorlalte sectoare de activitate”.

Pornind de la acest imperativ s-a înționat susținut pentru realizarea unei agriculturi intensive, de mare randament, obținând creșterea producției și îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață ale țărânimii. Baza tehnico-materială a agriculturii a sporit deosebit, s-a realizat irigații pe o suprafață de peste 3,5 milioane ha., precum și alte importante lucrări de îmbunătățiri funciare,

PRIMĂVARA de Eugen Palade

porire a potențialului productiv al pământului. Producția agricolă a fost în 1987 de 2,5 ori mai mare față de anul 1965 și de aproape 9 ori față de anul 1945. Noua revoluție agrară are ca obiectiv: dezvoltarea intensivă a producției, obținerea unor recolte record, sporirea pe această bază a contribuției agriculturii la dezvoltarea generală a țării, creșterea rolului științei în promovarea progresului, îmbunătățirea organizării și planificării unitare a agriculturii, perfecționarea proprietății socialiste de stat și cooperatiste, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă ale țărănimii.

Puternica dezvoltare economico-socială a țării în cei 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea, marcată prin succese remarcabile în toate sectoarele economiei naționale, se exprimă și în grandioasele lucrări, cum sînt marile cetăți industriale din domeniul metalurgiei, chimiei, construcțiilor de mașini, energiei și din alte domenii de activitate, canalele Dunăre—Marea Neagră și Poarta Albă—Midia—Năvodari, complexele hidro-terhnice pe riurile interioare, noile porturi la Dunăre și Marea Neagră, drumul național „Transfăgărășanul”, metroul bucureștean.

UNA din marile opțiuni politice de largă perspectivă istorică care marchează epoca de după Congresul al IX-lea al partidului o constituie promovarea noii revoluții tehnico-științifice ca factor fundamental al politicii de accelerare a progresului țării, în noua etapă de consolidare socialistă, de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. La baza acestei opțiuni a stat concepția științifică despre construcția socialismului ca o operă socială de uriașă amploare și complexitate, care necesită cunoașterea aprofundată a fenomenelor și cerințelor vieții, aplicarea legilor economice obiective, contribuția activă a oamenilor de știință în toate domeniile creației materiale și spirituale. Ținînd seama de rolul important al științei în procesul de transformare revoluționară a societății, de faptul că cercetarea, gradul și ritmul de aplecare a rezultatelor ei în economie reprezintă o puternică forță materială a societății, unul din factorii hotărîtori ai creșterii economice în această perioadă, partidul nostru a acordat o atenție deosebită creației științifice naționale, sporirii contribuției acesteia la prosperarea economică și socială a țării. Activitatea din acest domeniu a fost orientată permanent în direcția împletirii cercetării fundamentale cu cea aplicativă, asigurării unei legături strînse, dialectice între latura teoretică și cea practică. Ansamblul de măsuri aplicat în cei 23 de ani care au trecut de la istoricul congres din iulie 1965 a urmărit: perfecționarea rețelei de cercetare, crearea de noi institute, centre și laboratoare de cercetare în ramurile deficitare, apropierea unităților de cercetare de principalele centre de producție, îmbunătățirea îndrumării cercetării, integrarea cercetării și învățămîntului cu producția, perfecționarea conducerii, planificării și finanțării activității de cercetare, astfel încît să se asigure concentrarea eforturilor asupra acelor teme care pot să contribuie efectiv la soluționarea problemelor actuale și de perspectivă generate de industrializarea țării, de progresul agriculturii și al celorlalte ramuri ale economiei naționale. Activitățile de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică, introducere a progresului tehnic, de învățămînt și producție au fost așezate, la nivelul fiecărei ramuri, în sisteme integrate în ce privește organizarea, dar mai ales obiectivele urmărite.

Potrivit obiectivelor fundamentale ale procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, cercetarea științifică a fost îndrumată permanent prin activitatea neobosită a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu s. obiective esențiale: organizarea acestuia în strînsă concordanță cu cerințele producției materiale și cerințele sociale, orientarea cu prioritate spre cunoașterea și valorificarea resurselor naționale, perfecționarea tehnologiilor existente și elaborarea altora noi, sporirea contribuției la soluționarea mai rapidă a problemelor complexe de care depinde dezvoltarea în ritm înalt a forțelor de producție ale țării, creșterea eficienței economice, intensificarea cercetărilor în domeniul științelor economice și sociale, abordarea cu mai multă îndrăzneală a cercetării științifice din domeniul fizicii, chimiei, matematicii, a problemelor noi, actuale și de perspectivă. Toate acestea au permis ca, în prezent, să obținem în toate domeniile cercetării științifice și tehnologice rezultate originale de excep-

ție, o însemnată parte din acestea fiind priorități românești de prestigiu confirmate și recunoscute pe plan internațional, comparabile ca valoare teoretică și eficiență practică cu soluțiile, rezolvările și dezvoltările teoretice și aplicative de vîrf pe arena mondială. „În cei 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Consfătuirea de lucru din 23 iunie 1988 — s-au lichidat cu desăvîrșire multe stări de lucruri negative și greșeli din trecut. S-a dezvoltat larg și s-a precizat mai bine rolul științei și culturii în făurirea noii orînduirii sociale, pornindu-se de la faptul că nu se poate vorbi de realizarea socialismului și comunismului fără a așeza la temelie lor cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, ale cunoașterii umane, în general”.

PROGRESUL economic, științific, tehnic pe care îl presupune orînduirea socialistă este într-o legătură dialectică cu progresul în cultură, în artă, în perfecționarea conținutului a omului, în dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor. Ideile novatoare promovate cu consecvență de la Congresul al IX-lea al partidului au generat o eferescență creatoare pe măsura dinamismului și mutațiilor calitative intervenite în viața social-economică și politică a țării. Perioada celor 23 de ani care au trecut de la congresul deschizător de epocă nouă a constituit cadrul istoric al unei afirmări fără precedent a creației literar-artistice, a întregii mișcări culturale. În toate domeniile — în literatură, teatru, muzică, arte plastice, cinematografie — s-au realizat opere de valoare ancorate în realitatea socialistă a patriei, cu un profund mesaj umanist și un bogat conținut de idei, la un înalt nivel artistic.

Rolul intelectualității a căpătat noi dimensiuni și valori după Congresul al IX-lea al partidului care a reafirmat, cu claritate și responsabilitate revoluționară pentru viitorul țării, că știința, cultura, activitatea politico-educativă sînt componente esențiale ale procesului de edificare socialistă și comunistă. Integrîndu-se eforturilor întregului popor, mîncînd cu pasiune și dăruire, oamenii de știință, creatorii de noi valori spirituale, întreaga intelectualitate, a cărei pondere în totalul populației active se ridică la 20 la sută față de 11 la sută în anul 1985, aduc remarcabile contribuții la îmbogățirea patrimoniului științific și cultural național, la dezvoltarea societății noastre, la afirmarea ei pe plan internațional. Creatorii, oamenii de artă și cultura, prin întreaga lor activitate, sînt chemați să contribuie la îndeplinirea sarcinilor centrale în activitatea politico-ideologică și cultural-educativă. Prin operele lor, creatorii dezvoltă în rîndul oamenilor muncii, pe baza nobilelor idealuri ale socialismului și umanismului revoluționar, dragostea față de țară și popor, față de partid, contribuie la dezvoltarea patriotismului. În același timp, cultivă în rîndul maselor spiritul de prietenie și conlucrare în lupta pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru pace, independență și suveranitate națională. Un aport educativ-formativ deosebit sînt chemați creatorii să-l îndeplinească în educarea tineretului patriei în spiritul muncii și prieteniei, pentru ca toți tinerii să-și însușească nobilele idealuri ale socialismului și comunismului, cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane. „În întreaga activitate politico-educativă — arată secretarul general al partidului în Expunerea la ședința Comitetului Politic Executiv din 29 aprilie 1988 — va trebui să angajăm cu și mai mare putere ununile noastre de creație din domeniul literaturii, muzicii, artel plastice. Ele trebuie să participe activ, prin toate

operele lor, la promovarea concepției revoluționare, a principiilor socialiste, a politicii partidului nostru, la ridicarea nivelului general de cultură al maselor, al poporului”.

În activitatea de formare a omului nou un rol de mare importanță are literatura care, inspirîndu-se din realitățile social-politice ale țării, din trecutul istoric, din lupta revoluționară a clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român, trebuie să sădească în conștiința maselor largi dragostea față de muncă, viață și realizările noastre socialiste, față de istoria unică și unitară a poporului român. De altfel, istoria, așa cum se arată în programul ideologic al partidului, trebuie să stea la baza întregii activități politico-ideologice, de educare revoluționară, patriotică a tuturor oamenilor muncii. „Cu 23 de ani în urmă — arăta în Expunerea din 23 iunie tovarășul Nicolae Ceaușescu — cu puțin timp înaintea Congresului al IX-lea în întîlnirea pe care am avut-o cu unii lucrători din domeniul creației literar-artistice am pus problema ca adevărata inspirație pentru toți creatorii trebuie să fie poporul, realizările societății noastre și m-am referit la ceea ce spunea cu mult în urmă Leonardo da Vinci — că e mai bine să bei apa din izvor, decît din ulcioi. Cu atît mai actual este acum acest lucru, cu cit, din păcate, mulți caută ulcioare foarte vechi, le dezgroapă pentru a bea apa din ele, în loc să meargă la izvoarele dătătoare de viață — ale științei, ale progresului din toate domeniile de activitate”.

Omul societății noastre este și trebuie să fie, într-o măsură tot mai mare, un om cu un larg orizont cultural și politic, care își fundamentează acțiunile, motivațiile în participarea activă și responsabilă în întreaga activitate economico-socială pe o concepție dinamică, receptivă la transformările pe care le cunoaște conținutiv viața.

Climatul de deschidere spre nou, spre inovare și creativitate care caracterizează epoca deschisă de Congresul al IX-lea al partidului a fost susținut prin dezvoltarea unei puternice baze materiale pentru activitatea cultural-educativă. În acești ani de mari înfăptuiri și inițiative, a început să se desfășoare Festivalul național „Cîntarea României” — vastă mișcare cultural-educativă chemată să asigure participarea activă și permanentă a maselor la dezvoltarea culturii, a spiritualității noastre socialiste. „Cîntarea României” s-a afirmat ca un cadru de manifestare a democrației culturii și creației, subordonat, asemeni întregii noastre activități educative, politicii de formare a omului nou cu înalte calități morale și politice, cu o temeinică cultură generală și profesională, capabil să acționeze în mod revoluționar pentru înfăptuirea Programului partidului de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Procesul de prefacere radicală a întregii societăți a fost posibil pentru că în centrul strategiei revoluționare pe care a inaugurat-o Congresul al IX-lea al partidului s-a aflat teza că socialismul și democrația sînt indisolubil legate, că socialismul se făurește cu poporul pentru popor. Pentru Partidul Comunist Român, democratizarea largă a vieții politice, participarea maselor la decizia economică și politică au reprezentat și reprezintă un principiu esențial pentru ridicarea pe o nouă treaptă calitativă a întregului proces de construcție revoluționară, pentru înaintarea rapidă a țării pe calea consolidării și făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Acest principiu a fost transpus în viață prin originalul și atotcuprinzătorul sistem al democrației muncitorești-revoluționare la baza căruia se află autoconducerea muncitorească în

industrie și agricultură, în știință, învățămînt și cultură, congresele și conferințele oamenilor muncii din ramurile de bază ale economiei și ale vieții spirituale, participarea directă a celor ce muncesc la adoptarea și înfăptuirea hotărîrilor fundamentale pentru viitorul patriei.

Un rol important în cadrul sistemului democrației noastre revine Frontului Democratiei și Unității Socialiste, creat în 1968, în lumina hotărîrilor Congresului al IX-lea al partidului privind perfecționarea și lărgirea cadrului organizatoric pentru participarea directă a maselor la conducerea vieții sociale, F.D.U.S. reunește, sub conducerea P.C.R., 35 de organizații de masă, obștești și profesionale, printre care, sindicatele, organizațiile de copii și tineret, asociațiile oamenilor de știință, ununile de creație, consiliile oamenilor muncii de diferite naționalități, constituind cel mai larg organism politic, patriotic, revoluționar, cu caracter reprezentativ.

PERIODA inaugură de Congresul al IX-lea al partidului este perioada în care România, străbătînd noi trepte în transformarea ei socialistă, s-a afirmat, totodată, ca un factor activ și constructiv în viața internațională, promovînd o politică externă de largă deschidere, militînd consecvent pentru elaborarea și cooperarea cu toate statele, cu toate forțele înaintate ale contemporaneității, pentru rezolvarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea, în primul rînd a dezarmării și lichidării subdezvoltării.

Orientările fundamentale ale acestei politici sînt strîns legate de Congresul al IX-lea al partidului și realismul lor se relevă în extinderea și diversificarea legăturilor internaționale ale României, ale Partidului Comunist Român. Astăzi, România socialistă întretine relații diplomatice cu 140 de state — mai mult decît dublu față de 1965 —, iar relații economice și cultural-științifice cu peste 155 de state. La baza politicii externe românești s-au situat și se situează principiile egalității în drepturi, respectului independentenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, respectarea dreptului fiecărui popor la dezvoltare proprie.

IN perspectiva trecerii la o nouă etapă, superioară în înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, aniversarea a 23 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului este un prilej deosebit pentru toți comunistii, pentru întregul popor de a afirma și manifesta încă o dată hotărîrea și adevărată deplină la politica științifică, realitățile a partidului nostru. România dispune de o puternică bază materială, tehnică, științifică, culturală pentru realizarea obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința națională din decembrie 1987 privind dezvoltarea economică intensivă și realizarea unei noi calități a muncii și vieții pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, obiective strategice hotărîtoare pentru însuși viitorul patriei.

Poporul român, strîns unit în jurul Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul general, conducătorul României socialiste tovarășul Nicolae Ceaușescu, înfăptuiește cu abnegație și dăruire politica de făurire a noii orînduirii sociale pentru afirmarea scumpei noastre patrii pe treptele civilizației socialiste și comuniste.

Ion Ardeleanu

Voicu BUGARIU

ÎN FURTUNĂ

NOAPTEA s-a lăsat și pentru cei de pe „Venus”. Deriva a fost oprită. Cele două ancure țin. La fel cele trei legături dintre platformă și mineralierul „Adjud”. Ține și cablul dintre „Venus” și minuscula navă a „Pemarom”-ului, „Buteni”.

Furtuna continuă, parcă întefindu-se. Nimeni nu se mai interesează de pronosticurile meteo. Oricum ar fi, o eventuală schimbare în bine s-ar instala prea lent pentru ca să mai conteze. Toți simt că destinul platformei se va decide acum, în câteva ore. De vină este poate epuizarea nervoasă. După două zile și o noaple de neodihnă, nimeni din comandament sau din afara lui nu mai este în stare să estimeze situația cu deplină luciditate. Obiectivitatea din primele faze ale călătoriei este ceva de domeniul trecutului.

Fețele celor din comandament exprimă trăiri hibride. Reporterul Constantinescu, el însuși aflat aproape de sfârșitul puterilor, găsește energia de a constata că oboseala este un solvent de sentimente. În zadar mai zăută pe fețe expresii univoce. Tot ce poate vedea este de regulă o succedare, uncori lamentabil de rapidă.

Tomescu, omul de fier, insensibil la orice emoție, cel capabil să-și țină firea indiferent de capriciile întâmplării, șeful înăscut, bărbatul aflat aproape de vîrsta senectuții, aflat la etatea cînd un general este în culmea carierei sale, la un apogeu, intelectual, beneficiind, în plus, pe cit este omeneste posibil, de invulnerabilitate afectivă... Acum, cînd zvicnirile platformei fac să vibreze cablurile și paramele într-un mod înfricoșător, cînd pe eliport și chiar în usa cabinei de comandă apar fețele unor oameni cunoscuți, dar ale căror trăsături sînt atît de modificate încît în prima clipă aproape că nici nu îi mai recunoști, cînd vîntul bate cu o înverșunare parăză anume îndreptată împotriva fiecărui om de pe platformă în parte, iar valurile acoperă puncia și scaldă scările de acces spre cel mai înalt nivel al platformei, inspectorul, încet-încet, se transformă într-un bărbat atîns de inexorabilul început al bătrîneții. Pe fața lui este scrisă oboseala. Mai mult chiar, o istovire în stare să dizolve totul. Este prezent în cabina de comandă, e încă șeful comandamentului de pe platformă, este consultat în legătură cu orice decizie, dar trăsăturile încep să i se prăbusească, linia energetică a gurii lui este instabilă, exprimînd pentru intervale de timp tot mai lungi renunțarea interioară. Din cînd în cînd, zimbește slab, cu o blîndețe necunoscută mai înainte la el. Dar nimeni, cu excepția avidului reporter, nu-l observă zimbelele de renunțare duioasă. Da, așa ar putea fi denumite. O duioșie legată de triste constatări referitoare la limitele propriiei energii, exprimînd milă de sine. Sînt zimbele adresate nimănui, pierdute în aerul umed, duse de vîntul neîndurător.

Arată altfel și directorul adjunct Banciu, autorul de pansuri al „Pemarom”-ului, bărbatul energetic, în ciuda vîrstei sale situate înspre șazeci, scripitorul inginer de foraj, bunul organizator, diplomatul capabil să evite unele conflicte făcînd doar pentru a le câștiga apoi în instanțe mai lente, paternalistul, cel dispus să-și considere subordonații niște copii ai săi, să îi trateze ca atare și, poate, chiar să îi iubească precum un tată adevărat. Coama romantică, încăruntită și rărită nu se potrivește cu privirile derulate, ce-i drept repede corectate, priviri a căror scripă inițială este de teamă și umilită. Teamă de moarte, umilită în fața unei situații în stare să reducă logica la dimensiunile unui instrument ridicol de inoperant. În privirile lustruite de nepuțință ale lui Banciu se citește și ciuda, slabă, repede dispărută, o ciudă legată de pierderea oricărei prerogative ierarhice. Grimase repede trecătoare pot fi zărite pe trăsăturile lui ascuțite, de om nervos, cu arderi și mod de a gândi prea rapide pentru a lăsa corpului vreo posibilitate de a crește în greutate, de a atinge rotunjimile etalate de unii dintre cei împăcați cu ideea renunțării la frămîntările maturității. Din decorul său psiholo-

gic face parte și conflictul cu Nebreanu. Acum, este ceva cu totul supărător, simte că respectiva adversitate cronicizată este, a fost mai degrabă, ceva cu totul pueril, ba chiar mai mult, de neînțeles. Resimte tentația de a se îndrepta spre oponentul său de la „Pemarom” și a-i cerei împăcarea, întinzîndu-i mîna. De cîteva ori, după vreo zvicnitură mai violentă a platformei, este pe punctul de a se îndrepta spre inginerul șef, spre a-și pune în aplicare intențiile pacifiste. O ultimă rămășiță de energie, o microscopică revoltă interioară îl opresc.

Oponentul lui Banciu are un alt mod de a reacționa în fața situației disperate a platformei. Spre deosebire de mai vîrstnicii Tomescu și Banciu, a căror incipientă stare de prostrație este evidentă, el se agită, nu stă locului o clipă. Apare în cabina de comandă, dar nu rămîne acolo decît puțină vreme. Cîteva oameni îl însoțesc în parcursul lui haotic. A participat cu un entuziasm oarecum exagerat la legarea platformei de „Adjud”. A tras de parime, a strigat, încurajîndu-i pe ceilalți. A tras cu pistolul de bandulă, deși n-o mai făcuse niciodată. Asta numai pentru că marinarii de pe „Venus” avuseseră ezitări la început. A strigat două rachete, dar nimeni nu a avut vreme să bage de seamă că inginerul șef ar fi trebuit să-și lase pe cei de meserie să ținăscă și să tragă. Agitația lui este poate tonică pentru oamenii de pe platformă. La fel strigătele lui, de cele mai multe ori inaudibile din cauza vîntului. Urmărindu-i mișcările neîntrerupte, cineva ar putea să-și amintească de unele acțiuni îmbătrînite, care n-au stare, iar cînd vorbesc își solicită la maximum mușchii feței. Spectatorul nu au astfel timp pentru estimări de amănunt. Desigur, în cazul lui Nebreanu nu poate fi vorba despre așa ceva. Dar comportamentul său ascunde ceva, s-ar putea spune. Teama, frica? Neras, barba neagră aduce trăsăturilor sale o duritate de-a dreptul spectaculoasă, subțire, nervos, cu brațe puternice și mișcări rapide, el ar putea să îi apară unui observator drept autenticul șef al unei platforme unde evoluția evenimentelor a bulversat terarbiile și a scos la iveală adevăratele feluri de a fi ale oamenilor. Dar această impresie s-ar destrăma la o analiză mai atentă, care ar constata că Nebreanu acționează haotic, nu urmărește un anumit scop — nici n-ar avea ce urmări în momentul de față —, se agită, de fapt, pentru a ascunde, față de alții și de el însuși, teama ce îl scurmă. Orgoliul l-a minat spre soluția hiperactivității cu rol de mascare. Tot el îl susține în interpre-

tarea dificilului rol, îl ajută să-și învingă epuizarea, să treacă peste momentele cînd îi învidiază pe Tomescu și pe Banciu pentru renunțările lor făcînd la orice salvare a aparențelor în materie de rezistență la oboseală.

Mihordea, omul cel mai uzat de evenimentele din comandament, se menține în continuare într-o postură echilibrată. Acest aspect ar avea o explicație simplă. Este marinar de profesie, furtuna este meseria lui, ca să zică așa. Ar mai fi și modul lui rezervat de a se comporta, indiferent de situație. Pe o față ca a lui nu prea se pot vedea multe. Cu toate acestea, cu toate acestea... Cite o scripă de disperare fatalistă, da, s-ar putea exprima astfel, trece prin privirile sale. Nu este teamă, nu. Mai degrabă sentimentul absurd că marea „trisează”, merge prea departe! În timpul „armistițiului” ce urmează după învingerea derivei, figura lui îndrăjită și sceptică spune: Am făcut tot ce a fost omeneste posibil, acum ar trebui să avem și puțin noroc, fiindcă, marinărește judecînd, șansele noastre de salvare nu sînt prea mari.

Și Crintea, inginerul nemulțumit înainte de plecarea de neîncluderea în comandament a unui specialist „jack”, bărbatul la patruzeci și opt de ani, parcurge un moment intensiv al vieții sale. Dar în cazul lui este ceva mai deosebit. Nu pare a resimți vreo teamă de moarte. În privirile sale limpezi, pe fața lui aflată dincolo de oboseală se poate zări o certitudine de fanatic. Reporterul remarcă siguranța lui de sine, iar la un moment dat înclină să o taxeze drept exagerată, aflată primejdios de aproape de granițele patologicului. Dar ezită, simte că inginerul se comportă normal. Să fie vorba despre altruism? Despre o încercare repetată de a le menține colorații morale ridicate? În ordinea importanței, rolul lui Crintea în perioada de după începerea derivei se situează pe locul al doilea. El a condus cele cîteva ridicări ale picioarelor. Spre regretul lui, imensul angrenaj (fiecare picior cîntărește șapte sute de tone) nu are decît un număr limitat de poziții, nu poate fi ajustat de prea multe ori, în raport cu apropierea de fîrm. Crintea stă în cabina de comandă. Cafelele, aduse în continuare de Mehmet, îi fac în mod vizibil bine. Gesturile sale sînt struante, la fel modul său de a vorbi. Doar paliditatea extremă a feței arată că n-a mai dormit de două zile și o noapte.

Reporterul înclină să stabilească o relație între comportamentul lui Crintea și cel al inginerului Imbru. În amîndouă cazurile este vorba despre cite un proces vizibil. Este posibilă o analogie, cugetă Constantinescu, în genul celei dintre copilărie și senectute. În vreme ce inginerul Jack, alimentat de o energie secretă, uimitor, pare tot mai sigur de sine, Imbru lasă impresia că se stinge. S-a simțit rău în mai multe rînduri, a fost obligat să stea la orizontală, pentru ca medicamentele luate să-și facă mai bine efectul. Disparițiile lui din cabina de comandă au fost tot mai lungi. De fiecare dată cînd s-a întors, pîrînd din ce în ce mai abătut, cei din comandament s-au cam ferit să îl privească în ochi. Iar el, a început să vorbească tot mai puțin, plasîndu-se progresiv în rolul unui spectator. Are un scaun al lui, în partea din dreapta a cabinei de comandă. Cit lipsește, nimeni nu îl ocupă. Se așează pe el, de îndată ce revine. Apoi, cineva din comandament îl întreabă cum se mai simte, dacă nu cumva ar fi cazul să stea numai în cabina lui. El clatină din cap, semnănd că starea sănătății sale este deocamdată destul de mulțumitoare. Trăsăturile frumoase ale feței lui nu s-au modificat, desigur, dar peste ele persistă umbra unei umilinte. Constatînd-o, reporterul simte, peste răcoarea pompată fără încetare de vînt, un frison de compasiune.

Pentru un amator de expresii ale unor oameni aflați într-o situație excepțională mai este încă foarte mult de văzut și de înregistrat. Dar, găsește energia să reflecteze reporterul, pentru a te transforma într-un aparat imposibil de filmat ar trebui să te dedublezi, să devii per-

sonaj dintr-un roman al platformei primejduite și, simultan, narator al respectivelor evenimente, un narator stînd comod acasă și înșirînd cuvinte! Cel aflat pe platformă și atît de puternic încît să uite că el însuși se află într-un real pericol ar avea, într-adevăr, ce vedea.

L-ar urmări pe operatorul din echipa de filmare a regizorului Dan Voiculescu. Un băiat tînăr, sub treizeci. A avut un mic acces de spaimă, a cerut într-un fel destul de neconvenabil să fie dus imediat pe mal. Dar acum, se pare, și-a revenit, a găsit în el însuși resurse pentru un comportament demn. Filmează în reprize scurte, pentru că nu prea mai are peliculă. Mi-a spus că și-a păstrat ultimii metri de peliculă pentru apogeu. Care apogeu? Nici el nu știe. Face și înregistrări audio. Cu banda de magnetofon stăm mai bine.

Sînt intereșanți și alți oameni de pe platformă. Veselul asistent medical, amatorul de table și de tacherii dătătoare de bună dispoziție... Pare a deține, la fel ca și Crintea, o anumită certitudine optimistă. Simt eu că totul o să se încheie cu bine, îi spune lui Constantinescu. O atitudine asemănătoare au și alți oameni cunoscuți de reporter în timpul călătoriei. Jocul de table continuă, așa, ca o sfidare a destinului. Cel liber îl joacă imperturbabil, sfidînd tangajul. Paliditatea fețelor lor se accentuează uneori pe neașteptate, dar nimeni nu arată în vreun fel că i-ar fi teamă.

În jurul orei douăzeci temerile lui Mihordea se adevăresc. „Venus” primește cîteva lovituri, una după alta. Sînt, parțial, efectele încercării mineralierului de a porni spre larg, tractînd platforma.

Mai întii se rupe, cu un plesnet de bici urias, cablul ancorei din babord. Din motive imposibile de explicate în împrejurările date, mineralierul înaintează mai întii spre larg, iar apoi efortul său scade brusc, suprasolicitudinea ancora respectivă. La puțină vreme plesnește, întorcîndu-se vertiginos asupra platformei, cablul metalic ce leagă „Venus” de „Adjud”. După cîteva minute se rup și cele două parime vegetale. Mai rezistă doar legătura cu „Buteni” și cea de a doua ancoră, cea de la tribord. Deriva reîncepe. După un moment de ezitare, masa enormă a platformei se pune în mișcare, îndreptîndu-se înspre fîrm.

INTRE „Venus” și „Pemarom” continua să funcționeze fără nici o defecțiune legătura radio. Cel din comandament — și după ei, la scurtă vreme, toți cei intereșati — erau astfel în măsură să afle ce se petrecea, cum se desfășurau manevrele ce urmau să ducă la oprirea derivei și apoi la tractarea platformei spre larg, în ape nepericuloase.

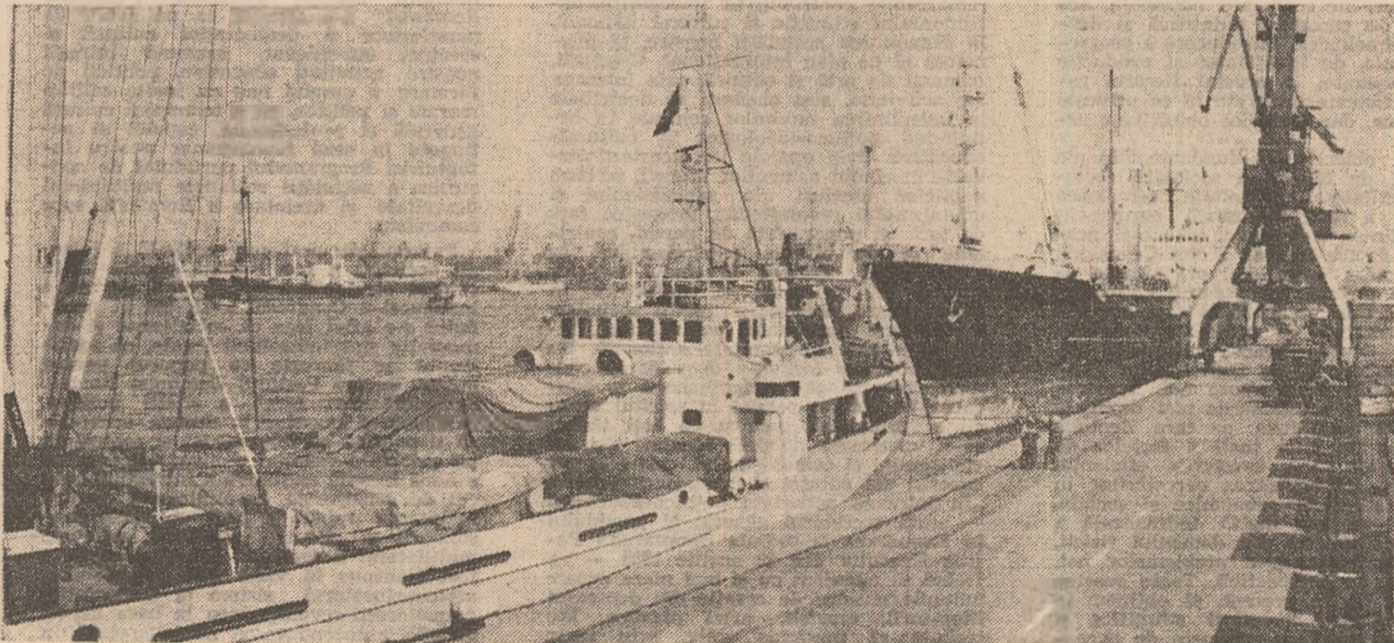
Se parcurgea un moment de relativă relaxare. Legarea primei parime vegetale de petrolierul „Adjud” reușise. Cele două ancure ale platformei fuseseră fundaritate și marinarii de pe „Venș” spuneau că sînt bine fixate.

Îmbucurătoare era și rezistența legăturii dintre platformă și nava „Buteni”. Era așteptată realizarea cit mai rapidă a unor noi legături între „Venus” și „Adjud”. Da, se părea că totul merge spre un sfîrșit bun. În fond, se hazardase directorul general să rostească în fața celor doi superiori ai săi, cine depinde de mare nu poate niciodată să aibă un coeficient maxim de siguranță. Oricînd poate interveni ceva. Drept urmare, nu strică un oarecare spirit aventuros. Varlam și Caravan se mulțumiseră să soarbă în continuare din cafele.

Pe la ora cinci după-amiaza, în fața Malvinei se prezentă un tînăr chel și neras, al cărui mers legănat părea destul de neobișnuit la un intelectual.

— Doctor Ionescu Ion, se prezentă el, după ce salută. Aș vrea să vorbesc cu directorul general. Noul venit părea degustat dintr-o pricină lipsită de orice legătură cu „Pemarom”-ul. Cred că este ceva urgent.

Niciodată vreun solicitant nu l se mai adresase astfel Malvinei. În condiții normale secretara ar fi încercat să afle a-

In portul Constanța

Noua platformă românească de foraj submarin

mănuțe de la acest vizitator în chip evident provenit din București. Dar de această dată oboseala fu mai puternică decât curiozitatea ei de mângustă. Se mulțumi să constate, pentru sine, că în privirile doctorului cel chel și neras selipea o autoritate curioasă, de un fel special, greu de definit, independentă de determinări administrative, ținând de un domeniu impalpabil, dar real.

— Este în sedință de comandament, spuse ea cu o anumită bunăvoință. — Din pricina oboselii, fața ei cu trăsături fine părea aproape străvezie. Stați și dumneavoastră pe aici. Nu vă pot lăsa să intrați.

— Nici nu vreau să intru, replică sec Ionescu.

— Șeful are obiceiul să tot iasă. Se duce să vorbească la radio. O să-l puteți aboriza.

Cristea ieși după vreun sfert de oră, timp în care Ionescu, având aerul că rezolvă mintal o problemă destul de înclădită, aștepta foarte liniștit. Malvina spuse neutră:

— Dinsul are o treabă cu dumneavoastră. Vă roagă să-l ascultați. Zice că este ceva urgent.

— Nu prea văd ce ar fi, spuse Cristea, întinzându-i solicitantului mina într-un gest mecanic.

— Profesorul Negrescu a rămas pe aici, spuse Ionescu, omitind să se mai prezinte. Cu dumneavoastră a discutat, nu?

— Da, eu mine. I-am dat toate lămuririle. Îi mai pot fi cu ceva de folos? — Directorul general trăia o satisfacție legată de punerea în practică a măsurilor adoptate de comandament. Era conciliant, aproape binevoitor. — Vă ascult!

— Am venit aici din proprie inițiativă, zise mborit Ionescu. V-aș ruga să îl includeți în comandamentul dumneavoastră.

— Directorul general își ascunse uimirea. — Este la curent, s-a documentat.

— Bine, dar nu se pricepe! După câte știu, este matematician. V-a trimis dinsul să vorbiți cu mine în problema aceasta a includerii în comandament?

— Nu. — Ionescu avu un gest reprimat de nervozitate. — V-am spus doar că am venit din proprie inițiativă. A discutat pe aici cu oamenii, știe... A citit și cărți de specialitate. — Cristea avu un început de suris neîncrezător, dar rămase în continuare politicos. — Cred că v-ar putea fi de folos.

Directorul general nu răspunse. Pe buzele lui zimbetul sceptic se întări.

— Văd că nu mă credeți, spuse Ionescu. Să știți însă că pătania platformei este originală. Or, profesorul este specializat, ea să zic așa, tocmai în astfel de situații. Am convingerea că v-ar putea ajuta.

— Bine, se decise Cristea. Am aici doi șefi de la minister. Trebuie să îi întreb. Nu sînt de capul meu.

— Este imposibil să nu fi auzit de el. Directorul general se întoarse în sala de ședințe. Reveni peste vreo cinci minute. Orice urmă de neîncredere dispăruse de pe fața sa.

— Vă rog să îl chemați, dacă sîntei bun, spuse. — Dintr-odată Cristea deveni mai apropiat. — Deși, acum deciziile au fost luate. Nu văd ce ar mai putea interveni. Mineralierul e foarte puternic. Este o jucărie pentru el să scoată platforma în larg. — Adoptă tonul semi-oficial de la început. — Inspectorul general îl cunoaște personal. S-a bucurat că are ocazia să îl revadă.

Ionescu ieși cu mersul lui legănat. Pe coridor era lume. Șocante erau mai ales

femeile, văzute de el și mai înainte. Nu se mișcaseră de acolo. Schimbau câte o vorbă între ele, dar mai mult tăceau. Fețele lor, parcă impietrite de o presimțire imposibil de învins prin argumente raționale, contrastau în mod vădit cu optimismul moderat, dar real al lui Cristea. Ionescu își stăpini impulsul de a le pune câteva întrebări. Ar fi fost o bună ocazie să afle cum reacționează niște soții standard într-o împrejurare de un tip tot mai rar reprezentat în lumea modernă, unde primejdia fizică este aproape abolită, lăsînd loc în schimb unor, diabolic de diferite, pericole psihologice și morale.

Grupul cercetătorilor interesați de mentalități se adunase aproape în întregime. Singura absentă era Camila Maniu, plecată în mod întempestiv la București. „Retragerea” ei, legată de o istorioară amuzantă în sine, părea acum, în curtea „Pemarom”-ului, unde oameni îngrijorați și obosiți se mișcau încet, lipsită de orice importanță.

Se stătea în microbuz. Din cînd în cînd, cite unul sau doi leșeau după noutăți sau pentru a intra în vorbă cu vreun om mai binevoitor. Își făcuseră cunoștințe la „Pemarom”. Destul de mulți dintre cei aflați în incinta întreprinderii de foraj marin știau că în microbuzul cu număr de București se află fiul inginerului Cristea, tatăl inginerului Negrescu și nepoata de frate a inspectorului Tomescu, șeful de la minister atît de adesea vizibil la sediul „Pemarom”-ului și pe platforme.

Cînd Ionescu reveni în microbuz nu vorbea nimeni. Profesorul Negrescu reușea liniștit niște fișe. Clopoteanu, pe scaunul șoferului, fuma, suflînd fumul afară prin geamul deschis. Buzdugan scria ceva într-un caiet. Alături, Claudia Cazimir pîrînd interesată, privea peste umărul lui, lăsînd impresia că așteaptă să i se dea lămuriri.

— Domnule profesor, spuse Ionescu, avînd aerul unui elev care a făcut o șotie, sper că nu o să vă supărați pe mine...

— De ce să mă supăr? Unde ai fost?

— La director.

— Și?

— V-am propus...

— Pentru ce?

— Să faceți parte din comandament. Și așa sînteți la curent cu toată operația. Nu v-am cerut permisiunea, pentru că...

Negrescu îl întrerupse ridicîndu-și palma cărnoasă, cu degete scurte:

— Și ce-au zis? — Zimbetul asiatic lipsea. — Au fost de acord, presupun.

— Da. Vă invită acolo. Chiar acum.

Negrescu se mișcă precaut.

— Ai avut o idee bună, zise. Chiar am o teorie pentru situația de acum a platformei. Poate o să le fie de folos în vreun fel, deși... — Coborî încet din microbuz. — Vii cu mine?

Ionescu nu spuse nimic, rămînînd pe locul său. Profesorul se îndreptă către intrarea întreprinderii, ocolind grupurile de oameni aflați în așteptare.

Malvina se ridică la apariția lui Negrescu. Un gest care îi provocă o mică grimasă de durere.

— Sînt foarte obosită, se scuză ea.

— Și eu mă simt obosit, spuse profesorul, ușor atins de o mirare nepotrivită cu situația. Este uzura psihică.

Secretara îl introduse în sala de ședințe. Deocamdată știrile erau bune. Din moment în moment urma să înceapă operația de tractare a platformei către larg.

(Fragmente din romanul „Platforma”)

Petru REZUȘ

Mioritică

Mai sînt încă toamne frumoase,
cu frunze de-argint și de-aramă,
ce-n liniști mari or să se lase,
cînd buciul pe culme mă cheamă.
Izvoare-or să sune-n otăvi de mătase,
dînd coaselor vremii-a lor vamă,
și doinele-aceleași, vechi și tînguioase,
vor mai îngina altă mamă.

Va trece iar umbra ei lin pe poteci,
spunîndu-i mereu pe-al lui nume
feciorului, frînt de baltagele reci
ce nu mai e pă-această lume.
Doar fluierul lui, în zăbava de vînt,
va da chip etern acelui-ași cuvînt.

Flori de tei

Lui Mihai Eminescu

Se plimbă și acuma poetul pe alei,
iar tainicele vise i se citesc pe față;
n-a încetat ninsoarea acelor flori de tei
ce i-au sfințit crîmpeii de zbuciumată viață.
Și stele rotitoare se mai ivesc pe cer,
supuse ne-ndurării destinului de fier.
Fugara umbră-i merge, mlădie, înainte,
și-i pare că e dînsa venînd legănatătoare...
Ca-n chihlimbar, în gîndu-i, ea se-ntrupa-n cuvînt...
Era, ca și atuncea, tăcută, zimbitoare...
Grăbind poetul pașii și umbra mai departe
se risipea, dincolo de viață și de moarte.
Curgea cu luciul-luna pe strîmtele poteci
și se-nchideau în versuri nemuritoare vise,
cînd florile căzute miresmele pe veci
le dăruiau altora noi primăveri deschise...
Și florile pe ramuri se legănau ușor,
cărările cînd pline erau de-al lor fior...
Uitîndu-se pe sine, trecea poetul lin
prin vîlul de mireasmă, în noaptea selenară,
simțîndu-se de versuri ca un ulcior prea plin,
rămas pentru vecie în nunta de afară.

Descendența

O, nu e liniște, cînd mă cobor
mai mult în mine! Nu găsesc o oază
de liniște, ci toate iar mă dor
și nu se-arată de niciunde-o rază.
Dau în adîncul meu doar de regrete,
de mult sedimentate de străbuni.
Li-i și acum iar foame și iar sete
și glasuri mai aud: „Să ne răzbuni!

Măcar să scrii tu ce am suferit
și nu uita de lanțuri și obezi!

Pe tine, neam de neam, noi te-am ferit,
lăsîndu-te în vreme să visezi.
Dar nu uita că este o minune,
că vii din marea noastră depărtare
și, rînd pe rînd, te-am învățat a spune,
cum am trecut noi prin spinzurătoare,
cum oasele ni s-au sfărmat pe roți,
cum am pierit în furci... Am fost iobagi,
robiți de domni și despuiați de hoți.
Din noi, nîcînd, să nu uii că te tragi!

Din cînd în cînd, de tîngă ia cuvînte
și pune-le în versuri, căci prin tine
ne revărsăm ca lava de fierbinte
cu-ntreg trecutu-n urmă care vine!”

RODICA PETRESCU: Metaforă (Galeria „Galateea”)

Suportul istoric al fanteziei

„Spectacol”

INCURSIUNI în istoria mai veche și mai recentă a teatrului românesc, portrete de actori, fragmente din biografia unor personalități ale lumii filmului și muzicii, pagini de dramaturgie, mărturii de creație, interviuri cu actori, regizori, scenografi, muzicieni — iată ce ne oferă almanahul „Spectacol” pe anul 1988 al revistei clujene „Tribuna” (redactor-sef: Vasile Sălăjan; realizatorul almanahului: Ion Cocora; prezentarea grafică și tehnică: Corneliu Moldoveanu). În alcătuirea sumarului, au fost incluse texte care, prin bogăția și varietatea informației, suscită interesul celor mai largi categorii de cititori. Titlurile incitante, numeroasele ilustrații, prezentarea grafică reușită constituie pentru iubitorii artelor spectacolului promisiunea unei lecturi instructive și agreabile totodată. Principiul diversității, care a prezidat conceperea almanahului, se reflectă deopotrivă în tematică și în factura articolelor: alături de texte cu caracter istoric sau critic, întâlnim pagini memorialistice, confesiuni, reflecții ale unor creatori asupra artei lor, relatări din viața publică și de culise a starurilor ș.a.m.d.

Secțiunea cea mai consistentă a almanahului este dedicată artei teatrale. Lucru firesc, dacă ne gândim la pasiunea constantă pentru teatru și la activitatea desfășurată pe tărîmul criticii de gen de către coordonatorul publicației. Cu bună știință sau nu, Ion Cocora a înclinat balanța către domeniul pe care-l cunoaște mai bine și-l tubește mai mult, meditănd atent asupra sumarului și asigurându-și colaborarea citorva cunoscuți comentatori ai fenomenului teatral. Sint surprinse aici aspecte din viața de ieri și de azi a artei spectacolului, ponderea cea mai mare revenind portretelor și interviurilor prin intermediul cărora cititorul este invitat să pătrundă în laboratorul de creație al slujitorilor Thaliei; actori, regizori, scenografi, mai vîrstnici sau mai tineri, se dezvăluie în lumina succeselor, a eșecurilor și a munciilor lor, sugerîndu-ni-se coerența internă a unei cariere. Confesiunile unor interpreți ca Silvia Dumitrescu Timică, Irina Răchițeanu Șirianu, Teofil Vălcu ș.a. ne oferă în plus prețioase mărturii pentru reconstituirea climatului teatral al deceniilor care au trecut. O frumoasă idee, oglindind dorința de a recupera pagini semnificative din publicistica destinată artei spectacolului, este reluarea unor fragmente din **Almanahul Teatrului Românesc** (editat în 1942 din inițiativa lui Liviu Rebreanu, pe atunci director al Naționalului bucureștean), precum și a unor articole din caietele program tipărite de teatre de-a lungul anilor, articole care capătă, astăzi, valoare documentară. Secțiunea consacrată teatrului românesc este completată cu piesa lui D.R. Popescu, **Poștașul mut**, text de acut dramatism, denunțînd războiul ca stare nefirească a lumii. Cei interesați de evoluția dramaturgiei și artei spectacolului pe alte meridiane vor putea citi texte semnate de Grotowski și Julian Beck, fragmente dintr-o monografie dedicată lui Samuel Beckett etc.

Caracterul mozaicat al unui almanah reprezintă pentru autorii lui în același timp un privilegiu și o capcană. Un privilegiu, pentru că li se oferă libertatea de a aborda un domeniu sau altul din multiple unghiuri și în variate formule publicistice. O capcană, pentru că imperativul atragerii unui număr cât mai mare de cititori, dacă este greșit înțeles, îi poate lesne împinge pe panta facilității. Într-o oarecare măsură, acesta este cazul secțiunilor închinată muzicii și filmului din almanahul **Spectacol**. Alături de pagini scrise cu dăruire, alături de traducerea citorva materiale de interes cultural, întâlnim aici o serie de adaptări după articole apărute în publicații străine (lipsite uneori de indicarea autorului și sursei), în care vieții și cariere de statură sint prezentate la modul pitoresc, anecdotice, senzațional și, în ultimă instanță, irelevant. Dorința de a oferi cititorului informații cât mai variate nu trebuie să ne facă să pierdem din vedere pragul mai înalt al semnificației, chiar în cazul unei ideale lecturi de vacanță, cum este orice almanah. Și cum o oferă, prin ce are mai bun, și acesta.

Daniela Gheorghe

Mult zgomot pentru nimic de Shakespeare pe scena ploieșteană. Regia: Dragoș Galgoțiu. Actorii din fotografie: Mihai Coadă (stînga) și Marian Rălea

Ploiești

„Mult zgomot pentru nimic” de Shakespeare

IN **Mult zgomot pentru nimic**, comedie dramatică de cuceritoare poezie, suculent umor epigramatic și distilată tristețe, piesă arhitecturală desăvîrșită de genul shakespearean, povestea e imprumutată dintr-o năvelă a lui Banello. E însă o admirabilă creație originală despre dragostea adevărată și cea închipuită, despre cinste și felonie, onoare și lașitate. O pereche de tineri zeflemişti, ce se tachinează cu suliți ironice, un Iago ce săvîrșește răul fără motiv, din vocație de intrigant, o psihodramă întocmită — ca și în **Hamlet** — pentru testarea adevărului și înșănătoșirea unui om cu sufletul bolnav sint printre amănuntele de senzațional și coloratură epică și lirică ce dau atracțiozitate.

Nuvela italianului nu e situată istoric. Nici comedia shakespeareană nu are vreo precizare în ce privește timpul acțiunii. Dar indicația expresă a autorului pentru locul faptelor e Messina, în Sicilia. Aici, la palatul guvernatorului Leonato, vor veni ca oaspeți — nu tocmai așteptați, și hotărînd ei înșiși, fără vreo poftire anume, să rămîna o lună, — un prinț spaniol din Aragon, un nobil din Florența, altul din Padua, toți cu oștenii, servii, pașii lor — ceea ce înseamnă o adevărată armată. Regizorul Dragoș Galgoțiu, montînd frumoasa și senina comedie la Ploiești, considerînd cu profunzime accentele ei tragice, a hotărît să plaseze întâmplările, într-adevăr, la Messina și, ca dată, anume în anul 1282. De ce oare? Tînărul și atît de imaginativul regizor român a luat ca reper unul din anii cel mai crînceni de după ultima cruciadă, a opta, anul în care războiul civil dintre cavalerii, izbucnit la Tripoli, ducea la căderea cetății în mâinile mamelucilor lui Baibars, sultanul Egiptului, și la alungarea Templierilor, Ospitalierilor, Teutonilor de pe tărîmul african, pe continent. Astfel că, în scenă, în liniștitul castel al conducătorului insulei mediteraneene, în grădinile parfumate și pe paștele smălțate cu flori, năvălește o adunătură de soldați cruzi și dezmetați, dominați de spirit anarhic, sozmi direct din luptă, cu rănile încă necicatrizate, hirsuți, murdari sub armurile lor de fier și sub pompoasele pelcrine roșii, cu falmoasa cruce albă pe spate. Sint puși pe jaf și petreceri desuchiate; prin grelele viziere privesc cu ochi lacomi la tinerele elegante, iar după ce-și scot coifurile și platoșele se năpustesc asupra slujnicilor, intră în saloane prin ferestre, își rîspîndesc căruțele, bulendrele și palele de bivouac peste straturi și poteci umbrasoare.

Urînd cursul poveștii, regizorul, bunii actori prahoveni și iscusitul scenograf Vittorio Holtier vor arăta cum idilele, căsătoriile, întâmplările fericite și nefericite, balul (mască), turnirurile verbale, poetice și satirice, și — de la un moment dat — legea locului, ce se cere aplicată fără menajamente, adică civilizația constituită și rafinată, aliindu-se, dibaci și pe nesimțite, cu legile onoarei cavaleriești ale intrușilor, va potoli năvala, va cizela raporturile și va stabili o anumită normalitate. Adevărul și cinstea își vor recăpăta locurile în ordinea valorilor, iar sentimentele, împlinirea firească. Autorul încheie piesa cu un dans al perechilor și cu anulul bucuros că odosul intrigant — care fugise după ce adusesese atîta tul-

burare — a fost arestat. „Să ne sprintem inimile” — exclamă, voios, eroul Benedik (cu o vorbă bine găsită, a remarcabilului traducător Leon Levi(chi)). Spectacolul însă amintește imediat că ne aflăm într-un veac necopt; deci făptașul de rele va fi adus aproape mort, cu viscerale scoase la vedere, spre grozavă pildă, iar veselele adunări îi va pieri zimbetul de pe chipuri; venind iute spre rampă, toți ne privesc lung și cu încordare, fără grai. Ce spune această enigmatică privire? Pentru mine, unul, în ea e închisă o întrebare gravă: sint și printre voi asemenea oameni ce săvîrșesc răul doar din plăcerea de a-l făptui?

Dar, firește, fiecare crede ce vrea. Comedia rămîne întrecagă, drama nu e uitată, povestea se incheie, morala ne e dăruită, s-o luăm cu noi...

NU se fac, astfel, o temporalizare și o spațializare convenționale, ci se implantează acțiunea într-un context istoric și etic, cu articulații plauzibile între episoade, între caractere și fapte, între modă și comportamente, cu un studiu, aplicat la epocă și peripecii, al moravurilor. Chiar de la început, protocolul întîlnirii între oaspeți și amfitrionii are o brutalitate evidentă (poate chiar excesivă) plauzibilă.

Îmbrățișările amicale între bărbați ascund perfide încordări, de pe urma unei bătrîni guvernator al Messinei văzîndu-se ingenuchiat, în țărîna, spre hazul neciopliților musafiri. La început, asalturile erotice au o bătărie fără margini. Instinctualitatea, tupeul, cinismul sint zugrăvite în culori aprinse. O perdea roșie (pe care însă, în mod strident, eronat cromatic, se plachează costume de cam aceeași nuanță sîngerie) acoperă, des-coperă, ori lasă să se întrevadă ceea ce în piesă e indicat a se petrece în afara acțiunii. Metaforizări bogate și sugestive închipuite dormitoare, săli misterioase, coșmare ale nopții care, în zori, se preschimbă în oameni vii, petreceri, ceremonii nupțiale, urmăririi, înmormîntării, dueli, mistificări tenebroase, chinurile ticăloșilor prinși, pe o roată, plimbări liniștite și controversate aprige, scene de amor cast și înclătări concupiscente, într-o desfășurare neîntreruptă, mereu tensionată, într-un excepțional ciocot al acțiunilor fizice. Rareori au fost supuși actorii la o atare energică (și dură), continuă utilizare a resurselor lor corporale. El nu execută coregrafia stilizate, ci se angajează gestual și ca mișcare cu toată forța și realizează împreună, fie în costumele grele de crucați, sau — după ce le-au lepădat — cu torsul gol, fie în complicate și atrăgătoare veșminte de curte, cu mâini aspre, în rochii somptuoase și în pelerine de elegantă croială, — un tumult vital, cel mai adesea riguros organizat, doar uneori trădînd, atingaci, efortul. Avem de-a face cu o temeinică imaginare a unei lumi aflate într-o anumită stare, ce-l dictează fervorile, și într-un punct de osmoză fierbinte a două stadii de civilizație, congenere în veac.

Sint, în această dinamică, zgomotoasă și surprinzătoare alcătuire, și aspecte mai puțin lămurite, conotări cu un coeficient critic prea mare. Sint însă și nedeslusiri voite, ce țin de ambiguitatea fertilă a compunerii scenice, și prin a căror propunere se potențează starea amintită. O ființă eterică, plutind mută, — cînd sprîncară, cînd îndurerată, cînd agresată, cînd repudiată, căpătînd aripi deîndată ce se așează la orgă și protestînd îninteligibil la o nedreptate flagrantă — reprezintă, probabil, o simbolizare a fondului de angelism pe care-l păstrează totuși — uneori în condiții precare — umanitatea turbulentă a piesei. Dana Bolintineanu realizează această făptură, negînduți de dramaturg, cu destoinicie. Cîntărețul Balthazar e o apariție ciudată, susținînd un cin-

tec bizar, cu intonații amenințătoare, apărînd, sfidător, în clipe nepotrivite, sau, dimpotrivă, în momente de chef cînd, însă, numai bucurie nu pare să provoace. Lupu Buznea îl prezintă impetuos și enigmatic; vocalizînd cu brio și insinuîndu-se cu iscusință.

Impresia generală e că, primînd indicația regizorală, actorii s-au simțit îmboldiți să și-o asume cu largi dezvoltări ale fanteziei personale. Se vede limpede aceasta, în creația lui Marian Rălea; Benedik al său, disprețuînd femeile, apoi înamorîndu-se, spirit ironic dar și sentimental, gata să se bată — pentru a înlătura o infamie — cu cel mai bun prieten, e o ființă subtilă, proteică; rostește volubil, se mișcă elastic, e continuu în atac, își manifestă însușirile cu cea mai animată participare la tot ceea ce se întîmplă în jurul său. Actorul își formează, încet, dar sigur, un stil, și acest stil, modern în esență, are drept caracteristică truculența și mobilitatea. Foarte mobilă și ea (la început, chiar prea), Camelia Maxim o configurează scăpător, prin inteligență și spirit, pe agreabila Beatrice, îi dă savoare și farmec; mimica interesantă a actriței și convoluțiile ei în scenele paroxistice personifică o femeie tare, care nu se teme, nu poate fi biruită, are consecvență în convicții, știe să scape cu șiretenie din încurcături și să-și pună în dificultate adversarul prin zeflemea ascuțită, dispreț, tăcere reprobativă, superioritate intelectuală. E un personaj admirabil în galeria tipologică shakespeareană; tot astfel și în aceea a spectacolului. Raluca Zamfirescu o concepe cu finețe, în tonuri gentile, pe Hero, cea infamată pe nedrept, fecioară gingașă, care știe să aibă, uneori, și potrivite accente ferme. Umorul natural și săgălnicia spontană a Luciei Ștefănescu sint adecvate domnișoarei Margaret, iar vitalitatea actriței Carmen Clorclă, altei domnișoare, Ursula, care se impacă ceva mai lesne cu soldații.

Trecerea de la intruzia brutală în societatea messiniană la integrarea în ambianța ei, a prințului de Aragon, conducătorul cruciaților, e înfăptuită fără cusur, cu toată seriozitatea, de Cornel Ciupercescu. Maska intrigantului criminal John o poartă, cu o întunecare perpetuă a figurii și o glacialitate infricșătoare, Valentin Popescu — apărînd, printre masații din balul de curte, cu o arlăpă enormă și cumplită de fier, cu care ar putea mătura, fatal, toți dansatorii. El pune la punct, cu ură mocnită și machiavelism, mecanismul distrugător al calomniei. Cu hotărîre, dar și cu diplomație, cu abilitate și cu ieșiri din fire cînd socotea că e cazul, Dumitru Palade îl portretizează excelent pe Leonato și-i imprimă net caracterul ușor versatil, modulul de împejurări exact înțelese. Cît se poate de nimerit personificat de Dan Bădărău, orgoliosul Claudio, înșelat, înșelîndu-se, izbăvîndu-se (prin autoflagelare) are aportul principal în prezentarea intrigii sentimentale și în evoluția fizionomie morale a grupului de cruciați. Trasat cu autoritate de Laurențiu Lazăr, nemernicul Borachio, din suita lordului John, focalizează atenția ori de cite ori apare în scenă; viguros și flexibil, actorul acționează în tromba, punctează, precis, se oprește la timp, nu-și ignoră partenerii, are un glas pătrunzător și atitudinile totdeauna elocvente. O apariție pitorească și străjorul neghiob Dogberry, al cărui haz bogat e transmis cu infocare de Corneliu Revent, artist ce pune în slujba rolului — chiar cînd acesta e episod — o știință înaltă a bufoneriei, dichisind personajul cu edificatoare detalii. Mai ajută la integralitatea reprezentăției, Victor Bucurescu (un nobil), Mihai Coadă (un slujbaş), Florentin Dușe (un prelat), Adrian Preda (un soldat), Fabian Gavriluțiu și Marian Stan (străjeri — unul, olog! Dar scenele lor sint artificializate).

E multă muzică pe scenă. Firește. Și Shakespeare a dorit-o. Aranjamentul e însă eclectic, parodia sonoră nu funcționează multumitor, iar uneori sunetele acoperă vocile într-o amalgamare nesimpatcă.

CONSTRUITĂ ca o încîntătoare apologie a puterii neînfrînte a spiritului, în ciocnirea cu puteri malfice, iraționale, alcătuită dintr-un prețios alaij de comic și tragic, avînd difane simetrii, piesa aceasta era, îndeobște, privită scenic ca un șir de întâmplări erotice într-un mediu curtean bucolic. Fantezia cutezătoare a lui Dragoș Galgoțiu i-a dat o altă înfățișare, originală, punînd în ecuație conflictuală forțe reale, istoricînd acțiunea, dar și extrapolînd coliziunea spre o generalitate de principii ale relațiilor, organizînd demonstrația cu o vigoare ce e ea însăși cuceritoare. Adevărul de viață și cel moral se impun deopotrivă. Teatrul din Ploiești obține o izbîndă artistică importantă, regizorul o confirmare, iar actorii prahoveni își vîd rîsplătite eforturile neobișnuite făcute pentru susținerea acestui atît de pretențios și interesant spectacol.

Valentin Silvestru

Puterea imaginii

Flash-back

Demnitate și atitudine

■ DINTRE personajele create de Daneliuc ca posibile replici la ataxia lui Iacob, câteva sînt inventate, câteva provin, cu numele sau cu starea civilă, din alte pagini bogziene. Soția, botezată Aspasia, este văduva unui episod Covaici, din *Tara de piatră*, ea apare în film cu o droaie de copii aduși din căsnicia anterioară și ca precedent/avertisment al unei alte posibile ieșiri din viață (sinuciderea cu dinamită). Trifan, elementul răzvrătit și incitator, provine tot din *Tara de piatră*, dar mult amplificat, devine continua remuscare a lui Iacob, care se sustrage chemărilor lui insistente la acțiune. Veturia, fetița lui Trifan, care pe parcursul filmului devine femeie în toată firea, ca un fruct adus la împlinire de simpla trecere a timpului, este pentru Iacob stimulentele amorului propriu, mai degrabă decît al amorului propriu-zis. Deambulind prin film, ea este o posibilă continuare a fetei buimace și adormite din *Reconstituirea* lui Pintilie. În sfîrșit, delatorul Rosu, deși văzut mai degrabă ca element de mediu decît ca personaj, joacă rolul cel mai activ, în zgîndărirea nehotărîritului personaj. Privilegiat de propria infirmitate (neavînd un picior, este singurul bărbat rămas la suprafață, cu femeile), omul își vîltoște datorită față de societate profesînd delatiunea, dar reacția în Iacob nu este, paradoxal, de natură socială (în nici un caz revoltă, cel mult dezgust), ci sentimentală (dubla gelozie, alit în raport cu maritata Aspasia, cit și cu impondereabila Veturia). Atitudinea față de Rosu este definitorie: dacă l-ar fi privit cu aversiune politică, Iacob ar fi ajuns la solidaritate cu Trifan; rămîind la coardă minoră (a dezgustului, a geloziei), rezumă la individualismul care-l va conduce spre dezastru.

Film aspru, pledînd pentru demnitate și atitudine, Iacob nu este bogzian în inventarul aparent al asemănărilor și înruderirilor, dar devine și rămîne bogzian prin finalitatea sa nobil și neînduplecat justiciară, prin lucrurile de soare ce irup pe tăisul pătîmas al spadei. Atît de iconoclastul Daneliuc inaugurează seria ecranizărilor după Bogza printr-un film care se desparte de model numai la suprafață, reușind să refacă jonctiunea cu el undeva sus, la nivelul marilor aspirații și al intențiilor existențiale.

Romulus Rusan

Fotos și utopie: Memorie regăsită

PROBABIL că marele succes de public al stagiunii estivale va rămîne *Omul de pe bulevardul Capucinelor*. Din start, o incitantă doză de exotism: „un western Mosfilm” (producție 1987). Dar titlul își datorează popularitatea nu numai exploatarea în cheie parodică a unui gen și el prin excelență popular. Inspirația și farmecul special al scenariului (Eduard Akopov) se datorează unei povești, născute — parafrazînd o formulă a lui Bazin — în punctul de intersecție dintre o mitologie și un mijloc de expresie. Mitologia western-ului. Mijlocul de expresie care avea să și marcheze secolul: cinematograful.

Montajul citatelor, panoplia de personaje tipice, agrementarea comediei cu mici numere de muzical (cu dansatoare guresc, cu blonda serafic-fatală cîntînd gutural: „Știi de ce cow-boy-ul îndrăgesc? Că are tot ce îmi doresc!”), distribuția jucînd(u-se) cu haz (il recunoști, amuzat, și pe „Oblovov”-Oleg Tabakov, activînd la tejgheaua unui saloon), pe scurt întregul angrenaj de efecte se derulează în serviciul ideii de universală *cinefilie*. „Omul de pe bulevardul Capucinelor” este omul care aduce filmul. Pe planeta Santa Carolina, un orașel pierdut în Vestul Sălbatic, într-un saloon inundat de violență și valuri de whisky, aterizează un misionar al invenției fraților Lumière, inaugurată public la Paris, conform titlului, pe „Bulevardul Capucinelor” (de fapt corect ar suna „Capucinelor”, de la „Des Capucines”), un visător, un generos cu un aparat de proiecție cu manivelă și cu câteva role sub braț. (Sosirea trenului în gară, *Străpitorul străpît* și alte miracole pentru unicul cearceaf alb din Santa Carolina). „Vă propun o altă priveleşte!”, zice blîndul mesager. Și, peste saloon-ul împietrit de uimire („la te uită cum trăiesc oamenii!”), peste bătăranii și durii lui, coboară — nu degeaba ne aflăm într-un western slav — o imensă nostalgie. Inimile încep să tinjască spre altceva, „mai mare, mai înălțător, mai luminos”. „Charlotte te poate învia din morți, whisky-ul e înlocuit cu „Pure Milk”, falimentul patronului e unul paradisiac.

În fața dreptunghiului magic, inegalități epocale se dizolvă sublim și rapid. („Pe-

meia e și ea spectator!”). „În fața ecranului, toți sîntem egali!”. La un moment dat *Pielele roșii* atacă orașelul, albil sînt înfrinți și imobilizați, căpetenia tribului deschide gura și întinde brațul, impenetrabil, ca să rostască, în locul ordinului de condamnare, ceva, s-o recunoaștem, cu totul neașteptat: „Două bilete la matineu!”.

Filmul are ideea — curajoasă, într-o comedie de public — a unui sfîrșit egal cu o amară revelație: „raza vrăjită” poate semăna nu numai iubire, dar și ură; „energia cinematografică” rău folosită poate produce catastrofe.

Un instinct al detaliilor memorabile (vezi gestul imperial al marelui îndrăgostit de cinema de cite ori îi lansează unui proiectant neofit porunca „Billy, încarcă!”, aerul lui, în acea secundă, beat de fericire), un instinct care sugerează, dincolo de „matricea stilistică” a genului, vitalitatea creatoare a unei regizoare (Alla Surikova) demne de interes.

CE „ALTE priveleşti” noi mai oferă repertoriul curent?

Muzică - dans - antren, western I (Omul de pe bulevardul Capucinelor)

Eugenia Vodă

Radio t. v.

■ De multă vreme, *Răspundem ascultătorilor* (6 ediții pe săptămîna, difuzate între 9-10 și reluate de la ora 17,05) are un loc bine fixat în orizontul de așteptare al ascultătorilor, al multor ascultători, printre care se numără și cei ce nu sînt corespondenți ai redacției. Se dovedește, așadar, că emisiunea este urmărită și în afara unui interes personal, din pură dorință de informare, multe dintre datele transmise aici avînd o viteză de circulație destul de mare. Este ceea ce constatăm atît la rubricile oarecum specializate, precum cele de legislația muncii, medicină, învățămînt, la care răspunsurile tind să rezolve cazuri strict individuale, cit, mai cu seamă, la rubricile ce intenționează punerea în circulație a unor cunoștințe diverse: lingvistică, geografie, literatură, istorie, astronomie, arheologie, arte. O mini enciclopedie radiofonică realizată la cerere și incredință unor buni specialiști, pe care, uneori, îi regăsim cu plăcere de la o săptămî-

mină la alta, apreciîndu-le competența, firescul și nu de puține ori farmecul expresiei.

■ Una dintre cele mai vechi obișnuințe de ascultător este atașamentul pentru seara (mai recent, pentru după-amiaza) de luni, adică pentru spectacolul de teatru radiofonic, de obicei transmis în premieră; în această săptămîna, însă, fiind reluarea piesei *O zi din viața unui primar* de Mircea Enescu (regia artistică Leonard Popovici). Deși, din păcate, programul tipărit a omis a anunța distribuția, după numai câteva minute ne-am aflat sub puterea magnetică și neliniștitoare a glasului lui George Constantin. Succesul și fama multor emisiuni se sprijină pe umerii marilor noștri actori, care intră în studiourile radiofonice cu prestigiu dobîndit pe scenă sau în film, inobilind, în consecință, atmosfera cabinelor de înregistrare. Pe de altă parte, ei găsesc aici noi și noi posibilități de manifestare, de

valorificare a bogatei lor personalități dacă ne gîndim la diversitatea extraordinară a repertoriului ce li se oferă, de la piesa de teatru la sonetul inclus în *Momentul poetic*. George Constantin nu e, desigur, singurul exemplu și recitînd distribuțiile acestei săptămîni (*Patima fără sfîrșit* de Horia Lovinescu, *Oameni adevărați*, dramatizare de Traian Stoica după romanul *Incognito* de Eugen Barbu) îl găsim în compania, printre alții, a lui Ion Caramitru, actor la care cizelarea nuanțelor radiofonice se îndreaptă spre adevărate performanțe artistice (adică artistice) atît în perimetrul teatrului la microfon cit și al altor tipuri de emisiuni, de exemplu *Cartea frumoasă*, cîstele cui te-a scris, unde prezența sa de „cîntitor” al capodoperelor literaturii române din toate timpurile reprezintă un pilon al construcției de ansamblu.

Ioana Mălin

Telecinema

■ CE bune, ce vil, ce pline sînt filmele astea italienești — ale unor regizori de prima mînă ca Petri de sîmbătă seara — din care nu poți lăsa nimic pe dinafară, nimic din ceea ce e esențial în viața cea mare și duduioasă: politică, amor, caractere, peisaj, durere, moarte, naivitate, intelectualitate... Ele au o vivacitate stendhaliană a întregului („elimină polititul din „Minăstirea...” și vezi ce rămîne”, observă așut un Claude Roy), totul — de la priveirea unui figurant la ariditatea unui sol — joacă inteligent, expresiv, grav, dilematic, fiecare element cheamă un altul, într-o dialectică a conștientărilor morțale în care prietenia e la fiecare pas primejduită de delatîune, naivitatea dreptății e silită să denunțe „porcării” și orice denunț păstrează ambiguitatea îndreptățirii și lașității lui. Ele sînt captivante ca o gazetă bine scrisă, sînt filmate ca un „jurnal de actualități” al vitalității eterne, ele pulsează ca un roman scris dintr-o răsufare,

din citeva încordări ale unor mușchi viguroși care nu-și permit dușii timp și concluzii călduțe. Ca și regizorii aceștia drastici, „monotoni” în obsesiile lor justițiarie („monotonia” slăvită de Sabato ca un semn sigur al talentului care știe una și bună!), lucrînd și montînd „strîns”, ca și operatorii știînd să găsească într-o piațetă siciliană violența unui ochi la pîndă și diagnosticul rece al lui Sciascia — actorii acestui tip de filme au acea rapiditate a semnificațiilor, o greutate care nu te înșeală la cîntar. Cînd un personaj spune, într-o doară, că Volonte intr-un rol excepțional de profesor, trist, retras, om de stînga, celibatar, cu Marilyn Monroe pe perete, e „cult și inteligent”, te uiți la el și așa e. Cu cultura și inteligența lui, acest profesor Laurana se lansează într-o aventură care-l va sorti, fi-reste, picirii: să dovedească, sub atrocitatea soare sicilian, că o crimă dată ca pasională e de fapt un asasinat organizat de politicieni bogăți

„Bietul Laurana”

și pioși. „Bietul Laurana” — se zice, odată, în film și expresia ne înfioră pe toți cei care știm, și din limba română, ce înseamnă cînd un intelectual „cult și inteligent” este compătimit pentru naivitatea cu care se aruncă în agora pentru o cauză pe cît de înaltă, pe atît de mortală. Volonte cumeaște, știe revelațiile și ispitele donquijotismului modern: privirea îi e tenace și hagară, gîndirea vibrează în fiecare mișcare, e deajuns să-l vezi cum pricepe tot savurînd o înghetată pe o terasă, teama îi e la fel de curată ca încăpătînarea, frumusețea lui tină, virilă e capabilă să emiță putere de spirit, deci angosă, deci tristete, deci euforie, în plină și trivială „tragere pe sfoară”. Poate că nimic nu e mai pasionant și mai liric ca „angst”-ul unui bărbat frumos și inteligent, vrînd, naiv, dreptate pe lume. Și țînînd pe peretele său de singuratic portretul lui Marilyn...

Radu Cosoșu

CONSTANTIN TOFAN : Toreador

Ateliere ieșene

SASTISIT de insașiabile tenacități, consumate în vecinătate și chiar în propriu-mi atelier, sint tentat — există această inefabilă libertate — să evadez și să mai văd și altceva. Părăsesc, deci, atelierele din Armeană și intru în cele din Lăpușneanu. Ce impresiune de retină! Pentru că dincoace, în minunata căsoaie neoclasică, își duc vlața de atelier cițiva pictori din generația care bate acum la poarta ferecată a „școlii” ieșene de pictură.

Traian Mocanu aspiră la o structură cvasiermetică, asumindu-și riscurile împăcării celor două elemente aparent disjuncte: forma insolită și picturalitatea de tip tradițional. Și reușește, pentru că demersul e supravegheat cu luciditate, nepermițând nici unuia din cele două elemente convocate să dețină o supremație nemeritată. De unde și impresia de suveranitate, gestul spontan revenindu-i rolul agității suprafeței, pentru ca ea să aibă acel relief tulburat, fără de care ar rămâne anonimă, iar structurării severe, acela de ordonare și de potențare a emoției. Pe suprafețe mari, dar și pe pinze aproape minuscule, T. Mocanu știe să domine la fel de sigur. Falii imense, respind teluric sub ceruri de o frumusețe aspră, întezărilor de siluete, populind geo-

Muzică

Absolvenții

TRAVIATA la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”

■ NE-A interesat sub aspectul calității vocilor, al nivelului de profesionalism al interpretării, pentru a vedea în ce măsură continuitatea teatrului liric are în noile nume lansate elemente de nădejde. Surprizele au fost diverse pe scară valorică. Rolul Violettei, la spectacolul următor, a fost susținut de absolventa Simina Ivan (clasa prof. Maria Hurdac). Ne vedem obligați să repetăm din ce în ce mai des — și o facem cu plăcere — dictonul conform căruia „valoarea nu așteaptă numărul anilor”. Interpretă a fost încă din anul I (în urma studiilor cu Magda Ianculescu) solista a Teatrului de Operă din București și a imbinat fructuos activitatea ei bogată pe scenă cu studiile la Conservator. În plus, la Concursul Internațional de Canto de la Paris (1986) a primit o recunoaștere de mare prestigiu a talentului său, cucerind Premiul I și Premiul special pentru interpretarea liedului franțuzesc contemporan. O soprană care se recomandă cu un asemenea palmares, era de așteptat să ne ofere rezultanta de excepție a profesionalismului său recunoscut. Știind-o, totuși, pe Simina Ivan mai mult ca subretă de operă am urmărit cu mult interes modul sensibil în care și-a construit rolul Violettei — de mare încercare pentru orice soprană lirico-lejeră — atât din punct de vedere vocal cât și actoricesc (evident), cu ajutorul regiei semnate de A.I. Arbore, constrins de lipsa de spațiu a scenei să se ocupe cu predilecție de tonul interpretării acestei Traviate, transformate în operă de cameră. Am apreciat finetea psihologică prin care a marcat trecerea de la condiția așa-numitei „femei pierdute”, la marea revelație a descoperirii dragostei adevărate, vrajă necunoscută până atunci, care, innobilind-o, o ridică deasupra tuturor prejudecăților. Finalul ariei mari, Simina Ivan l-a cinat în maniera unei desăvirșite pri-

logii nu atât înspăimântătoare, cât dramatic colorate (de dragul colorării), un mal tăiat, o creastă de deal, unduie blind pentru îmblinzirea impresiei, dar și un imprezibil vinat, toate aceste semne concură la o pictură de forță, incitantă și plăcută, deopotrivă.

Dragoș Pătrașcu e un messer de stampe italiene, trecind, pe rind, metempsihotic, prin alchimie fumege de ale Evului Mediu, prin studiourile „morbide” ale expresioniștilor nordici... Ajuns cu bine în atelierul său, cind deschide, artistul ne propune o imagerie aproape bizară care, datorită eleganței formelor și mai cu seamă tratamentul de rară meticulozitate artizanală, și nu mai puțin obstinării în reușirea filigranului, provoacă și incintă. Iată, deci, și în acest caz o subtilă strategie, menită a împăca, pe muchie de cuțit, gusturi diametral opuse. Rezultatul e scontat. Pentru că D. Pătrașcu e un desenator excepțional (în linia abilităților) și pentru că abilitatea e sever controlată de voința de ținare sub control a elementelor. Pe cit de demențial minuțioasă, pe atât de amplu expresivă este această lume în care calcă elegant făpturi fără virstă și fără identitate. Compoziția e rezistentă pentru că nu pierde nicicind din vedere disputa contrariilor, ca unică șansă.

Temperamental, Constantin Tofan e un cuminte, dar cum această cuminenie poate ascunde „obraznicii” dintre cele mai benefice, tinărul pictor, după ce a traversat prudențele debutului, își revizulește acum posibilitățile, îndrăznind soluții noi, dar nu atât de noi încât să nu se mai regăsească în ele, ci prudent, asigurându-și din cele vechi o platformă de lansare, prevăzută însă și cu turn de control. C. Tofan încearcă, și lucrările ultime din atelier sint probante în acest sens, o luminare generală a cimpului. Părăsind, uneori cu destul curaj, ecranul în minor, unde cuminenia și-ar fi putut găsi un culcuș de durată, colorează mai îndrăzneț, chiar mai riscant, desenează și delimitează mai tranșant, oricum mai expresiv. Elementele în dispută tind, treptat, spre expresia șocantă. Pictorul a făcut din peisajul cu personaje, de o cuviință respectabilă, personaje în peisaj, de o sportivă spectaculozitate. Speriat, parcă, de propria-i îndrăzneală, mai întreține mici rezervații de cuminenie, peste care — e de prevăzut — va trece gestul unificator.

Pentru Marcel Pavel, plăcerea de a împăsta, de a satura suprafața cu materie, pare a fi preponderentă. Incastrarea petelor de culoare într-un corp greu,

fixat definitiv din prima trăsătură, denotă o robustețe prematură, în stare a-i asigura pictorului în devenire un statut serios. Ar fi, poate, de observat în subsidiar că, deocamdată, siluetele vag funambuloști ce populează compozițiile au o constituție precară, par fantoze drăguțe, încă nu îndeajuns de curajoase pentru a-și impune statutul de personaje. Dar dacă privim mai atent pinzele acestora coapte, observăm calități de excepție, suficiente unui pictor care se dorește prob. Modulind cam aceleași cîteva forme, urmăriți cu acribie, M. Pavel își consumă savoarea coloristică recurgînd la ocru, la brun, la verde, la roșu, asigurîndu-le acestora o glazură de teracotă. Tentației de a îndrăzni pînă la forme indecise, ușor destructurate, i se alătură nervozitatea virilă de a lăsa urme în carnea culorii. De unde suprafața cu relief pregnant, emanație a unei evidente imaginații tactile.

Defulat și încărcat în aceeași ambivalență/ambiguă măsură, refac traseul, părăsind Lăpușneanu și revenind în Armeană. Oricum, înseninat. Și nerăbdător să reiau... tenacitățile părăsite.

Val Gheorghiu

DRAGOȘ PĂTRAȘCU : Melancolie

Estivală

LA Eforie-Nord, în complexul „Bran-Bega-Brad”, cunoscuți artiști bucureșteni, recomandați de apariții anterioare în diferite galerii, expun o selecție de lucrări în care preponderența peisajului, cu nostalgice treceri prin natura statică, sau a obiectului decorativ, în cazul ceramicii, contribuie la stabilirea unei ambiante stence, solare. Este meritul celor care expun, la o primă analiză operată în cimpul picturalității specifice, dar și al faptului că ei se alimentează din și continuă tradiția autohtonă de figurativ postimpresionist și de culoare sentiment. Soliditatea meșteșugului, dar și o notă de libertate stilistică, punctînd specific personalitatea fiecărui artist, oferă certitudinea calității expresive, între implicarea afectivă în tema abordată și tentația de a restitui sinteze emoționale, oarecum în prelungirea unei tente romantice. Este ceea ce caracterizează pictura prezentată de Natalia Tofan, atentă la motivul ales și practicînd cu delicie localizări peisagistice și tactilități subtile, în cazul naturilor statice, într-o gamă luminoasă de tonuri calde, dar cu amintiri nostalgice, cea a lui Carmen Mircescu-Rodean, cu o materie cromatică mai agitată, pasional tratată și investită cu aluzii la un plan secund, simbolic, din care străbat accente expresioniste, dar mai ales guazele și pastelurile lui Mircea Taflan, cu un regim luministic vesperal și cu subiecte în care elementul aquatic are rolul unei sigle romantice, la întilnirea cu motivul specific al pădurii sau lăstărișului. În acest context, ceramica lui Nicolae Gadonschi, decorativă cu accente ludice, pentru a modifica statutul tradițional, aduce un necesar complement, relevînd valențe cromatice și formale de reală expresivitate. Punctînd semnificativ spațiul expunerii, lucrările celor patru adaugă un accent binevenit atmosferei estivale, subliniînd sensul pozitiv al inițiativei organizatorilor de a crea o ambianță complexă, între jubilația provocată de lucrările prezentate și finalitatea lor estetică, formativă.

Virgil Mocanu

Balerinii de miine

■ MOMENT de bilanț al fiecărei „stațiuni școlare”, cele două recitaluri extraordinare, parțial diferite, susținute de elevii Liceului de artă „George Enescu” — profil coregrafic, pe scena Operei bucureștene, au oferit o amplă și totodată severă selecție dintr-o mare cantitate de repertoriu lucrat în „laboratoarele” școlii în decursul ultimului an.

În regia profesorilor Constantin Marincescu și Sergiu Anghel, ele au cuprins un avantaj de piese din toate genurile de dans studiate (istoric, popular românesc, de caracter) și cu precădere din gama de bază: clasic-neo-clasic-modern.

Pe lângă pas-de-deux-urile tradiționale (Don Quijote, Flăcările Parisului, Corsarul, Laurencia) și variațiunile din balet (Frumoasa din pădurea adormită, Precauțiuni inutile, Bayadera), apar tot mai mult duete (Giselle de Adăm, actul I, Pas classique de Cealokovski) sau momente mai ample (Grand pas din Spărgătorul de nuc de Cealokovski, Carnaval la Veneția de Pugnî, Paquita de Minkus), dovedind constanta strădanie de îmbogățire a repertoriului clasic și prin abordarea unor lucrări de valoare mai puțin sau deloc cunoscute la noi, în a căror montare nu sint excluse mijloacele vizuale cele mai moderne de informare în domeniu — casetele video.

Din colaborarea cu balerini și coregrafi — mai subțiată anul acesta — s-au materializat mai ales piese din cuprinzătoarea sferă a neo-clasicului: Duet din Femeia îndărătnică (Ion Tugearu), Vivaldiana și Étude de P. Hindemith (Alexa Mezincescu), Speranța — Adagio de Albinoni (Rose-Marie Both), Dansul lui Solveig din Peer Gynt — Grieg (Mihaela Atanasiu).

Se dansează mult modern (lucrări mai vechi și mai noi ale profesorilor Adina Cezar, Raluca Ianegic și Sergiu Anghel), iar micii balerini se mișcă surprinzător de bine, adoptînd cu dezinvoltură felurite stiluri de expresie corală și investind cu sens și trăire un tip de manifestare coregrafică neîngrădit de canoanele academismului.

Virfurile ultimei generații de absolvenți se numesc Alma Munteanu (cunoscută ca o mare speranță a baletului românesc) și Mihai Mihalcea; ai celei următoare — Simona Matei și, respectiv, Anton Marian. Dar lângă ei se remarcă și Corina Dumitrescu, Mădălina Slăeanu

sau Laura Mărgelatu, iar piramida vârstei se lărgeste spre bază: Anca Crăciun, Margareta Trofil, Cristina Doboșan, Oana Bădănoiu, apoi Rodica Geantă, Brîndușa Deneș și alții.

■ ȘCOALA de la poalele Feleacului a optat pentru prima dată anul acesta pentru un balet prezentat integral de elevi pe scena Operei, ca producție de sfîrșit de an, complementară recitalului absolvenților.

Am putut astfel urmări și aplauda baletul Don Quijote de Minkus, în adaptarea și montarea inimosului balerini și profesor Dan Sas și în coregrafia regre-tatului Vasile Marcu, căruia îi aparține și varianta de pe scena clujeană, unde spectacolul se află în repertoriu din 1978.

Susținut de un excelent program de sală (concepție, condiții grafice), spectacolul s-a încheiat în timp scurt (trimestrul III), dar într-un ritm intens, mobilizînd cu trup și suflet toate forțele profesionale, astfel încît pe parcurs s-au putut opera și cîteva schimbări de roluri. Dacă soliștii premierii au fost Dan Sas și Monica Pinteș-Martin, al doilea spectacol a aparținut în întregime elevilor din clasele VIII—XII.

Obișnuți cu „scîndura” Operei de la recitalurile anuale — și nu numai —, elevii-balerini au intrat imediat în pielea personajelor, rezolvînd cu haz și aplomb și rolurile de compoziție (Don Quijote — Mihai Șuiu; Sancho Panza — Traian Meșter; Camacho — Marius Toda; Lorenzo — Ștefan Răuț), într-un joc serios de-a baletul adevărat, care îl confrunta cu inedite probleme interpretative.

Școala clujeană, care a excelat totdeauna prin băieți aspectuoși, cu o bună pregătire și prezență scenică, ne oferă și de astă dată asemenea exemple prin Cristian Ianule (Basilio) și Sergiu Moga (Espado). Fetele, dotate și talentate, au nevoie de un studiu îndelungat și mai minuțios pentru curățenia tehnicii de pointes și a expresiei solicitate de roluri de primă mărime (Georgeta Rădășan — Quiteria, Gabriela Mora — Mercedes, Ligia Cristoloveanu — Zina).

Manifestări de ridicat nivel artistic, aceste spectacole adaugă încă o treaptă pregătirii profesionale a tinerilor balerini, îmbogățîndu-le bagajul scenic în vederea integrării lor în producție (în Operele, ansamblurile și teatrele din țară).

Vivia Rusu

Cornel Rusu

„O operă puternic înrădăcinată în poporul român“

■ Aflat la București pentru a pregăti viitoarele numere ale revistei „Cahiers Panait Istrati“, al cărei director este, Christian Golfetto, președintele Asociației franceze „Prietenii lui Panait Istrati“, a avut amabilitatea de a răspunde, pentru cititorii „României literare“, citorva întrebări despre activitatea Asociației și a revistei, precum și despre răspunderea operei lui Istrati în Franța.

— Christian Golfetto, sinteți directorul revistei „Cahiers Panait Istrati“ și de anul trecut, ați fost ales și președinte al Asociației. Există schimbări importante în activitatea celor două instituții?

— Asociația „Les Amis de Panait Istrati“ a fost creată în 1969, de către Edouard Raydon și Jean Stanesco, obiectivul său fiind reactualizarea operei lui Istrati în Franța. Asociația edită pe atunci primele „Buletine“, trimestriale, trase în câteva zeci de exemplare dactilografiate, avind între 16 și 18 pagini. În 1976, lui Edouard Raydon i-a urmat, la conducerea Asociației, Marcel Mermoz. Acest autodidact leșit din comun, om de o vastă cultură, dotat cu o foarte puternică personalitate avea să imprime un suflu nou activităților Asociației, în legătură strinsă cu Alexandru Talex, pe care îl întâlnise la București în 1971. „Buletinele“ au devenit „Caiete“; conținutul lor s-a diversificat, numeroase inedite au fost publicate, studii și comentarii critice au îmbogățit noua publicație, al cărei tiraj s-a ridicat de acum înainte la câteva sute de exemplare, fiecare număr conținând 30-40 de pagini. Pe de altă parte, Marcel Mermoz a inovat multiplicind conferințele-dezbateri despre Istrati, în primul rând în bibliotecile și centrele culturale din Paris și din departamentul Drôme, și a inaugurat primele colocvii. Această nouă orientare a fost continuată de Georges Godebert, care i-a urmat din 1982 lui Marcel Mermoz, după moartea acestuia. În 1981, cu ocazia centenarului nașterii lui Panait Istrati, Asociația a organizat multiple manifestări la Valence, Paris, Nisa, în strînsă legătură cu autoritățile române — însuși ambasadorul României la Paris a inaugurat la Valence suita acestor acțiuni. Ca rezultat al manifestărilor, Asociația a publicat *Cartea centenarului, Panait Istrati — contemporanul nostru*, culegere a actelor Colocviului Internațional de la Nisa din mai 1984, la care a participat o puternică delegație română. În anul următor, Asociația a hotărât să transforme „Caietele trimestriale într-o revistă anuală, „Cahiers Panait Istrati“, avind ambiția ca noua publicație, trecută de la stadiul „artizanal“ la stadiul „profesionist“, să devină o veritabilă revistă literară, pentru a servi mai bine cunoașterea operei și vieții marelui scriitor român. Tirajul „Caietelor“ oscilează acum, după număr, între 800 și 1700 exemplare. Editarea lor

beneficiază de sprijinul financiar al Ministerului Culturii francez (Centre National des Lettres), ca și de al Academiei Franceze — pentru publicarea numărului special triplu 2-3-4, consacrat corespondenței complete, pină acum inedită, dintre Panait Istrati și Romain Rolland.

Audiența „Caietelor“ în noua formulă — pentru conținutul literar și pentru calitatea estetică și tehnică revista a fost recompensată cu Premiul Rhône-Alpes al cărții, atribuit în 1987 de un juriu format din scriitori, universitari și profesioniști ai cărții —...

— Un moment. Ce înseamnă, de fapt, acest premiu?

— Avind o valoare de 36 000 de franci, premiul a permis Asociației să trimită 480 de exemplare din numărul triplu Universităților, liceelor și colegiilor din regiunea Rhône-Alpes.

— Așadar, despre audiența „Caietelor“...

— Această audiență depășește cadrul național francez. Reacțiile din presă la ieșirea fiecărui număr, și în special a celui triplu, sînt elocvente și mărturisesc interesul arătat de lumea literară revistei noastre. În afară de multe articole și emisiuni consacrate „Caietelor“ atît în Franța cit și în România, țările cele mai direct implicate în destinul operei lui Istrati, numeroase ecouri, studii, comentarii au venit din alte țări (Statele Unite, Canada, Belgia, Elveția, Anglia, R.F. Germania, Italia, Olanda), satisfăcînd legitima noastră mindrie de a fi contribuit la cunoașterea de texte și corespondență încă inedite aparținînd lui Panait Istrati și, totodată, îndemîndu-ne să ne continuăm munca și să îmbunătățim în continuare calitatea revistei. Și dacă reacțiile acestea au privit mai ales corespondența Istrati-Rolland, a cărei publicare a fost salutăată ca un „eveniment major al actualității literare și o lumină istorică deosebită asupra unui trecut mereu prezent“ (afirmația a fost făcută de Michel Polac, în cunoscuta sa emisiune „Droit de réponse“, de pe canalul 1 al Televiziunii Franceze), numărul 5 al „Caietelor“, consacrat corespondenței lui Istrati cu A.M. de Jong a avut o excelentă primire în presa olandeză și belgiană; mai multe zeci de exemplare din acest număr au fost comandate de centrele culturale și de bibliotecile municipale din cele două țări.

— Ce configurație vor avea următoarele numere?

— Cel imediat viitor, 6, va fi consacrat publicării articolelor scrise de Istrati începînd din decembrie 1934 și pină în ajunul morții, precum și unei serii de priviri critice despre ele și unor studii istorice asupra acelei perioade. Este o reeditare care se impunea din două motive. Cel dintîi este legat de faptul că articolele acestea, traduse și publicate în Franța în 1941 de Ion Căpățînă în câteva zeci de exemplare, sînt astăzi

de negăsit. Al doilea este legat de importanța în sine a acestor articole. Temele lor, discutate pe un ton pasional și adeseori polemic de către Istrati — antisemitism, natura puterii, a democrației, comunism, funcția partidelor politice, fascism etc. — depășesc mult cadrul României din acea epocă și au un caracter universal, în multe privințe, contemporan, pe scurt, sînt de o arzătoare actualitate.

Numărul 7 va fi consacrat corespondenței lui Istrati cu toți scriitorii străini care i-au fost prieteni, cu excepția, evident, a lui Romain Rolland și A.M. de Jong.

Permiteți-mi să aduc aici un omagiu special lui Alexandru Talex, incomparabil prieten, care și-a dedicat viața lui Panait Istrati; datorită lui Talex, Asociația și revista au putut să-și îndeplinească pină acum misiunea lor. Ajutorul său prețios în cadrul Comitetului de redacție al „Caietelor“ este întărit, vreau să o afirm și public, de prezența dumneavoastră, prietene Mircea Iorgulescu, de a lui Heinrich Stiehler, care susține o remarcabilă activitate de editare a operei lui Istrati în R. F. Germania, de aceea a lui Roger Dadoun, care-și pune strălucita inteligență în slujba unei înțelegeri lucide a mesajului istratian, precum și de cea a lui David Seidmann și Jean Hormière. Această colaborare strînsă în Comitetul nostru de redacție se sprijină pe o prietenie fără fisură, pe încredere reciprocă și pe o exigență comună — de a aduce la cunoștința cititorului totalitatea elementelor constitutive ale operei și vieții lui Istrati. Această exigență este o datorie față de memoria lui Panait Istrati și față de istoria literară. În acest fel, istorici, critici literari, studenți vor dispune de materialele necesare cunoașterii operei istratiene și vor putea să se dedice oricărei exegeze, pe baza realității textelor. Ea nu exclude, bineînțeles, divergențele de interpretare a operei și a omului. Fiecare este liber, plecînd de la fapte, să-și aducă propria viziune, contribuția critică personală asupra omului Istrati și a operei lui. Acesta e contractul nostru.

— Ce credeți că înseamnă azi opera lui Istrati pentru cititorul francez?

— Răspunsul meu se va sprijini pe o dublă referință: compoziția sociologică și culturală a celor aproape două sute de membri-aderenți ai Asociației și, pe de altă parte, suma discuțiilor pe care le-am avut cu ocazia multiplelor conferințe-dezbateri și a emisiunilor radio pe care le-am susținut în Franța și în Elveția romandă. Datele obiective ale acestor două referințe se întretaie. Fie că e vorba de membrii Asociației sau de „publicul anonim“ pe care l-am întâlnit cu ocazia conferințelor-dezbateri în jurul lui Panait Istrati, seriile de vîrstă caracteristice se compun, de o parte, din persoane care au trăit perioada dintre cele două războaie mondiale, care au, deci,

mai mult de 60 de ani, și — de altă parte — din „tineri“ care au trăit evenimentele din mai 1968 din Franța, ei avind între 30 și 40 de ani.

Fascinația exercitată de Panait Istrati atît asupra membrilor Asociației cit și asupra acestui „public anonim“, așadar asupra tuturor generațiilor, este legată de natura operei lui, puternic înrădăcinată în poporul român, căruia îi traduce aspirațiile universale, și în pămîntul românesc, căruia îi celebrează frumusețile, dar și de caracterul particular al demersului său spiritual și politic. Este o operă ale cărei teme luminează demersul spiritual și politic al omului Istrati — un angajament social și o mărturie de luptător care se inscriu în prelungirea operei; este, deci, o dublă sfidare, o operă și a vieții, inclind la opoziția față de dogmele mumificate și față de apăsarea inumană a puterii. Această revoltă fascinează la Istrati; ea l-a determinat să denunțe în toate împrejurările prostia umilintei și violența respingătoare a puterilor opresive. Nu este o revoltă cu sens unic. Ea ignoră deliberat fațadele și decorurile, ignoră spuma înșelătoare a demagogilor, vizind esențialul — nedreptatea și persecuția, denunțîndu-le în permanență. Este atitudinea care își păstrează nestinsă valoarea în timp, susținînd aspirația spre libertate. Dorința de libertate a fost înscrisă în natura însăși a lui Istrati, o natură de „adevărat revoltat al timpului său“ — și opera lui, toată, este o invitație la libertate, la indispensabila libertate, fără de care aerul devine irrespirabil, dezgustător. Mesajul „franc-tireur-ului amestecului social“, cum își spunea Istrati, înțilnește astfel, simbolic, cunoscutul imn închinat libertății de un poet ca Paul Eluard, o libertate situată dincolo de timpuri și spații.

Poate că aveți dreptate, Mircea Iorgulescu, afirmînd că Istrati nu a avut „busolă ideologică“, dar singura lui busolă a fost revolta, această flacără vie, această căutare a libertății. O libertate trăită în sine într-o lume liberă, pe care Istrati ne invită să o cucerim.

— Incheiem, văd, prin menționarea unei divergențe!

— Dar nu tocmai diferențele de opinie ne-au apropiat?! Existența lor face încă mai solidă, mai trainică relația dintre noi. Dacă am gîndi toți la fel, munca noastră dedicată operei și vieții lui Istrati n-ar mai avea nici un sens, fiindcă i-am trăda profundul spirit democratic!

Mircea Iorgulescu

Cartea străină

Luna în oglinda apei

DE cîțiva ani revista brașoveană „Astra“ editează cu constantă periodicitate o colecție de literatură universală, ordonată de criteriul tematic sau de gen și aflată acum la cea de-a șasea apariție. Luîndu-și titlul de la o povestire a lui Yasunari Kawabata, *Luna în oglinda apei*, recenta ilustrare a acestei frumoase tradiții editoriale este dedicată prozei scurte contemporane și sumarizează texte epice alese din operele a douăzeci și doi de scriitori din șaisprezece țări ale lumii. Cum exact observă Zoe Dumitrescu-Bușulenga într-un substanțial și generos „cuvînt înainte“, „ceea ce ni se propune în volumul de față este un interesant *raccourci* al unei hărți a umanului, oferind curiozității cititorului român un mic univers contemporan“. Într-adevăr, alcătuitoarea antologiei, Viorica Mircea, a pus la temelia selecției sale un criteriu ordonator de factură tematico-axiologică. Schițele, povestirile sau nuvelele alese sînt nu numai reprezentative pentru autorii lor dar probează, fiecare în parte și toate la un loc, o intenție de unificare a diversității de motive și maniere într-o imagine cuprinzătoare vizind nivelul ontologic al condiției umane. Apoi, parcă pentru a completa orizontul tematic al antologiei, divers și totodată unitar, selecția autorilor a urmărit, se pare, și ea o anume unitate în diversitate, asociînd unor nume de o notorietate „Nobel-“iană (Hermann Hesse, Yasunari Kawabata,

Eyvind Johnson, Isaac Singer), altele, de mari scriitori, nu mai puțin notorii, chiar dacă fără aureola premiului Academiei suedeze (Julio Cortázar, Malcolm Lowry, Yukio Mishima, Vladimir Nabokov, Giovanni Papini, Vasili Sukșin, Jules Supervielle, Boris Vian, Virginia Woolf) și altele, de scriitori importanți, mulți din ei încă relativ tineri, mai puțin cunoscuți în perimetrul nostru și, în genere, cu o circulație mai redusă decît a precedentilor (Ilse Aichinger, Grigor Babaiian, J.G. Ballard, Johan Daisne, Iles Endre, Siegfried Lenz, Miodrag Bulatović, Adolf Rudnicki, Michel Tournier). Diferența de notorietate nu se confundă numaidecît cu diferența de valoare iar cititorul nostru are ocazia, la lectura prozelor cuprinse în antologia „Astreii“, să constate valoabilitatea unei atari observații.

Surprinzătoare sînt, în acest sens, mai ales textele aparținînd scriitorilor mai puțin cunoscuți. Tînărul prozator armean Grigor Babaiian e prezent cu o povestire-parabolă, bine tîlmăcită în românește de Sergiu Selian, remarcabilă prin acuitatea ideatică și prin insolitul scenariului. Austriaca Ilse Aichinger cu două mici povestiri (traduse de Angela Tudorii) ilustrează o variantă de realism liric în care datele realității sînt mereu suspectate în numele unei imaginații hrănite de o afectivitate în alertă. Britanicului J.G. Ballard, acum celebru în urma filmului pe care l-a realizat Steven Spielberg după romanul său *Imperiul soarelui*, i se publică o povestire de factură satirică într-un decor de science-fiction (frumosi echivalată de Maria Ana Tupan) iar belgianului Johan Daisne o nuvelă fantastică, de o impresionantă alertețe (versiunea românească de Cristina Onose). „Pastilele“ epice ale polonezului Adolf Rudnicki deconspiră un moralist cu gust pentru speculația psihologică (traducerea Angela Tudorii) iar nuvela lui Miodrag Bulatović, unul din cei mai însemnați prozatori iugoslavi de azi, atestă o înaltă știință a detaliului epic semnificativ în regimul observației realiste (aceeași Angela Tudorii este traducătoare). Dacă ar fi să aleg, totuși, din mulțimea textelor antologate de Viorica Mircea numai, să zicem, trei, acestea ar fi, fără îndoială, *Git de pisicuță neagră* de Julio Cortázar (în românește de Dan Panaitescu) pentru forța de evocare a ipostazelor alienante ale singurătății, *Preotul și doagostea sa* de Yukio Mishima (traducere de Viorica Mircea) pentru extraordinara argumentație reflexivă a unei „Weltanschauung“ pe cit de personale pe atît de seducătoare, și *Ultima Thule* de Vladimir Nabokov (într-o excepțională versiune românească semnată de Sergiu Celac) pentru finețea ironiei relativizante care descifrează nepotrivirea dintre ceea ce este viață și ceea ce este teorie despre ea. Foarte îndreptățite mi s-au părut, în contextul acestei ipotetice selecții restrînse, observațiile pe care Zoe Dumitrescu-Bușulenga le face plecînd de la textul lui Mishima: „Dar lecția secolului pare să vină tot dinspre Extremul

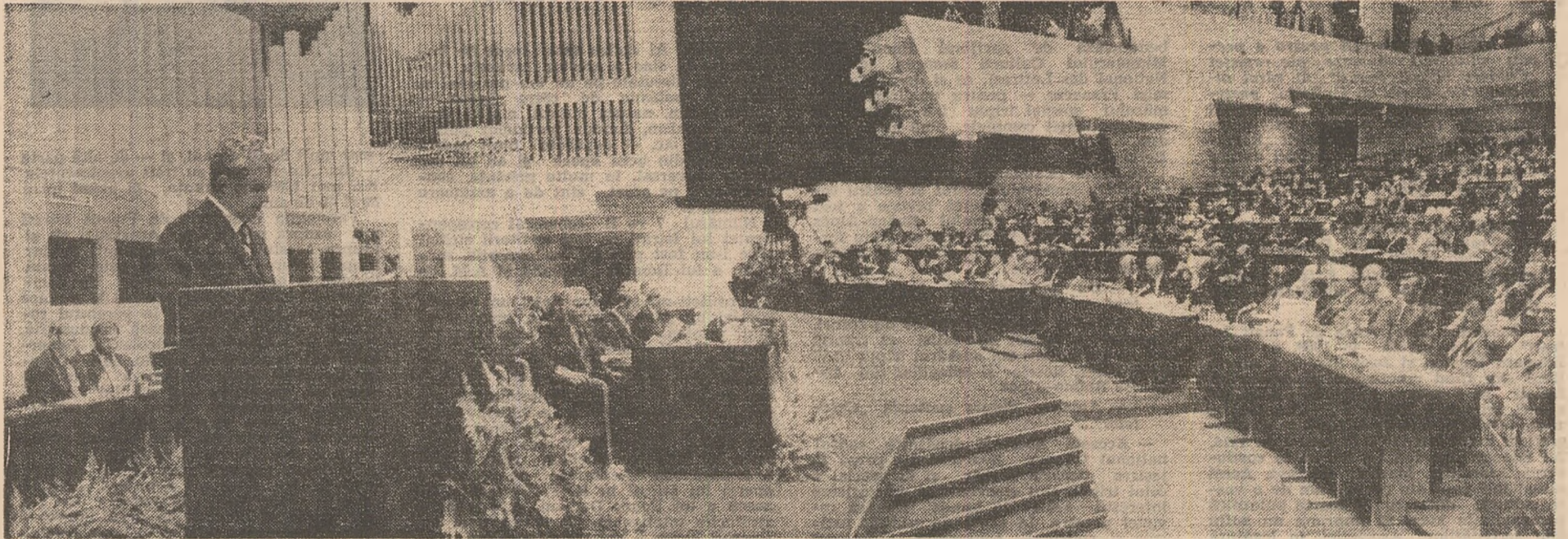
Orient, cu Kawabata, dar mai ales cu Mishima. Căci *Preotul și dragostea sa* constituie o pagină exemplară de gîndire și expresie mito-poetică. Povestea sobră și elegantă care narează iubirea răvășitoare, de forță neumană, abătută ca o furtună asupra bătrînului ascet budist are același tîlc adînc cu cel din Patericul nostru. Patima poate lovi pe oricine, ori cînd, la orice înălțime a minții și sufletului s-ar afla. Esențial e însă modul rezolvării. Își înțelegte care o trăiește, dincolo de puterile lui spirituale unice, cîștigă, ni se pare, umilinta și cu această ultimă virtute se izbăvește, trecînd totul în contemplație și moarte.“

Așadar o antologie de proză scurtă universală contemporană avind ca idee ordonatoare relevarea condiției umane în varietatea expresiilor sale moderne și revelînd, la rîndu-i, cititorului român pagini de mare expresivitate literară purtînd semnătura unor scriitori care sînt, deopotrivă, conștiințe ale vremii noastre. Beneficiînd de o echipă de traducători foarte bunl (iată-i pe toți, în ordinea textelor din carte: Angela Tudorii, Sergiu Selian, Maria Ana Tupan, Cristina Onose, Dan Panaitescu, Marius Petrascu, Magdalena Valda, Viorica Mircea, Sergiu Celac, Mihai Banciu, Elena Taflan, Mihaela Mudure, Corina Tomuş, Margareta Teodorescu) antologia *Luna în oglinda apei* este un act de cultură pentru care autoarea ei, Viorica Mircea, și editorul cărții, revista „Astra“, merită mulțumirile cititorilor. Este, totodată, o probă elocventă a necesității continuării unei frumoase tradiții recente în orașul lui Cornei.

Laurențiu Ulici

Promovarea unui nou mod de

La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa de la Helsinki

CONCEPȚIA de politică externă a partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-a câștigat o audiență remarcabilă în întreaga lume datorită fundamentului său profund științific, capacității recunoscute de a analiza fenomenele vieții internaționale, calității de a discerne tendințele unei lumi frământată de contradicții și diversități de interese, identificând, în acest context, și ridicând pe primul plan al actualității marile probleme — cu adevărat fundamentale — ale epocii, ce solicită efortul concertat al guvernelor, al popoarelor, al tuturor forțelor înaintate ale lumii. Viziunea teoretică despre lume a președintelui României — viziune novatoare, de largă deschidere — are meritul de a efectua o analiză de substanță a vieții internaționale, identificând tendințele fundamentale ce se confruntă pe plan mondial, dezvăluind contradicțiile vieții internaționale în dinamica lor, evaluând forțele chemate să înlățească procesul de schimbări și direcția în care trebuie conjugat efortul acestora pentru a impune pe planeta noastră noi rânduiri, a edifica o lume nouă, mai bună și mai dreaptă.

Remarcabilele analize teoretice efectuate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în legătură cu problemele vieții internaționale au îmbogățit permanent gândirea și practica revoluționară, regăsindu-se întotdeauna în idei directoare, de valoare excepțională în legătură cu modul în care marile probleme ale epocii noastre trebuie rezolvate, în concordanță cu cerințele echității, cu interesele naționale ale tuturor popoarelor. Între aceste strălucite contribuții teoretice se remarcă, cu deosebire, o teză esențială, de mare deschidere conceptuală și incommensurabilă valoare practică, enunțată în operele președintelui României, cerința promovării unei gândiri noi în abordarea și soluționarea problemelor internaționale. Incununând un efort de gândire laborios, promovat în toată perioada care a urmat Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, această leză se întemeiază pe realitatea faptelor, care atestă cu putere că „în fața omenirii se pun noi probleme, sint necesare răspunsuri clare care să corespundă intereselor de dezvoltare, de pace, de libertate și independență ale popoarelor”. Existența unor noi probleme reclamă, în mod firesc, abordări creatoare, depășirea vechilor standarde de gândire, o viziune revoluționară, profund novatoare cu privire la fenomenele mondiale, ce trebuie privite în dinamica și întrepătrunderea lor, în perspectiva marilor transformări ce s-au produs în lume și care se vor produce în continuare, în condițiile confruntării dintre forțele care se pronunță pentru triumful noului și adepții vechilor rânduiri.

În concepția președintelui României, strălucit fundamentată în opera sa teoretică, noua gândire se înfățișează ca o adevărată cheie de boltă a abordării fenomenelor internaționale, ca o modalitate inedită de rezolvare a tuturor dosarelor prioritare ale epocii, rămase „în suspensie” în bună măsură datorită faptului că pînă azi vechi modalități, vechi abordări nu au permis manifestarea pleneră a capacității și creativității popoarelor, a aptitudinii de a dezbate și a dispune în mod suveran de problemele lor.

În rindul acestor probleme cruciale, de a căror soluționare depinde în mod direct pacea, viitorul întregii omeniri, problemele păcii și războiului se impun prin însemnătatea lor excepțională în condițiile unei lumi suprasaturate de arme nucleare, în care pericolul de război este încă prezent și continuă să se manifeste între state și grupuri de state importante contradictorii și deosebiri de interese. Atrăgînd atenția asupra pericolului războiului nuclear, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia pe bună dreptate că noile condiții de purtare a războiului — respectiv ale războiului nuclear — impun și o nouă gândire politică internațională, o gândire care să demonstreze inutilitatea și nocivitatea acțiunilor de recurgere la forță, pericolul incomensurabil pe care îl reprezintă pentru pacea și viitorul popoarelor declanșarea unui război nuclear. Așa cum releva tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Existența armelor nucleare, a altor arme de distrugere în masă pune cu tărie necesitatea unei abordări noi a problemelor războiului și păcii... În noul mod de gândire trebuie să se plece de la faptul că armele nucleare, în minile oricui s-ar afla, nu pot asigura pacea, ci sint arme ale distrugerii civilizației, a vieții. Deci, problema fundamentală a epocii contemporane o constituie oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, trecerea la măsuri de dezarmare, apărarea dreptului suprem al oamenilor la existență, la viață, la libertate și independență, la pace”.

MILITANT hotărît pentru pace, pentru eliminarea pericolului de război, pentru soluționarea pașnică a oricăror conflicte și dispute între state, președintele Nicolae Ceaușescu s-a impus în ultimele decenii ca una dintre personalitățile cele mai proeminente ale lumii contemporane. Mesajele sale adresate unor conducători politici, unor organizații internaționale, au suscitat un respect bine meritat, personalitatea președintelui țării impunîndu-se pe arena internațională ca aceea a unui strălucit conducător politic, angajat cu toată convingerea pe drumul apărării păcii, al edificării unor relații noi în Europa și în întreaga lume. Cutezanța, realismul, luciditatea, capacitatea de analiză profundă a fenomenelor vieții in-

ternaționale au conferit doctrinei păcii, elaborată de președintele Nicolae Ceaușescu, o recunoaștere și o prețuire în întreaga lume. În această ordine de idei se cuvine a fi subliniat cu deosebire faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu are meritul de a fi conferit păcii valențe noi, ridicînd-o la rangul unui adevărat drept al oamenilor și popoarelor, drept ce se cere apărut și garantat prin acțiunea consecventă și conjugată a popoarelor, a opiniei publice, a forțelor democratice, progresiste, realiste din întreaga lume.

Departele de a fi numai o simplă „absență a războiului”, pacea reprezintă, în concepția conducătorului partidului și statului nostru, o stare nouă, calitativ superioară, a raporturilor internaționale, implicînd renunțarea la forță, interzicerea oricăror presiuni și amenințări, a oricăror lezări ale suveranității și independenței politice a statelor. În concepția președintelui României, pacea înseamnă o transformare structurală a sistemului internațional, angajamente ferme de natură a apăra popoarele, împotriva oricăror agresiuni, a oricăror manifestări de forță, dar și crearea unui climat internațional pe deplin propice schimburilor materiale și spirituale, participării în condiții de deplină egalitate a tuturor națiunilor și popoarelor la soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane. În concepția președintelui României, pacea trebuie să însemneze, în același timp, soluționarea democratică și echitabilă a problemelor subdezvoltării, programe eficiente în sprijinul țărilor ce au fost vitregite de o îndelungată dominație colonialistă, prohibirea practicilor financiare neocolonialiste care pun în pericol independența și suveranitatea popoarelor. În gândirea președintelui Nicolae Ceaușescu pacea capătă astfel dimensiuni noi, atotcuprinzătoare, prefigurînd un mediu nou, dar și un sistem internațional calitativ diferit, al colaborării statelor, axat pe respectul demnității și identității naționale a fiecărui popor, pe recunoașterea regulilor de drept și de morală internațională, pe preeminența marilor valori pentru care popoarele au luptat în decursul îndelungatei lor istorii.

Dînd păcii dimensiuni noi, corelînd-o cu înfăptuirea unor mutații adînci în viața internațională, a unor transformări calitative în însăși conștiința popoarelor, tovarășul Nicolae Ceaușescu are meritul de a fi elaborat o strategie cuprinzătoare pentru apărarea păcii, de a fi definit principalele direcții de acțiune în care popoarele trebuie să acționeze în zilele noastre pentru a da păcii un conținut real și concret. Așa cum se cunoaște, din inițiativa președintelui României, diplomația noastră a elaborat un program complex de dezarmare, s-a pronunțat și se pronunță pentru eliminarea armelor nucleare, acționează pentru importante reduceri ale armamentului convențio-

nal, manifestîndu-se pretutindeni ca o prezență dinamică și cit se poate de activă, în toate dezbaterile internaționale consacrate dezarmării.

Vital interesată în problemele păcii și securității în Europa, România a elaborat o concepție clară cu privire la conținutul, dimensiunile și modalitățile de înlățeală ale securității și cooperării pe continent. Participînd activ la lucrările Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, în toate fazele acesteia, România militază pentru traducerea în viață a documentelor adoptate la Helsinki, pentru transformarea continentului nostru, suprasaturat de arme, într-o „Europă a păcii”, continent al colaborării și încrederii între națiuni. În întreaga lume, în cadrul unor prestigioase reuniuni și manifestări internaționale, au devenit cunoscute și apreciate pozițiile consecvente și constructive ale României, ale președintelui său, pentru retragerea trupelor străine aflate pe teritoriul altor state, pentru desființarea bazelor militare, pentru reducerea forțelor armate, pentru diminuarea și, în perspectivă, desființarea concomitentă a celor două alianțe militare. Este convingerea țării noastre că acest continent — Europa — posedînd o impresionantă istorie și legat prin mii de fire de făurirea unor strălucite valori culturale, de momente remarcabile ale culturii universale, poate oferi întregii lumi — dacă popoarele vor acționa în mod consecvent — imaginea unui continent al păcii, în care relațiile dintre țări și popoare vor fi cirmuite ireversibil de principiile dreptului internațional și din care vor dispărea pe deplin arsenalele militare, prevalînd ideea de colaborare.

ESTE semnificativ faptul că noua gândire, în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, este indisolubil legată de respectul normelor și principiilor dreptului internațional, de democrația internațională, de înflorirea științei, a culturii, a umanismului, de emanciparea tuturor popoarelor în perspectiva afirmării unor noi rânduiri de viață pe planeta noastră, chemate să dea curs deplin cerințelor manifestării independente a națiunilor, dorinței lor de a trăi în pace, de a-și edifica raporturile pe baza unor relații noi. „Noua gândire presupune să se pornească de la respectarea neabătută a independenței, suveranității și integrității tuturor țărilor, să se renunțe cu desăvîrșire la amestecul în treburile interne ale altor state” — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul prezentat în fața marelui forum al comuniștilor români, Conferința Națională a partidului.

Răspunzînd cerințelor obiective ale conviețuirii statelor în actuala etapă istorică, principiile relațiilor internaționale — ce devin coordonate esențiale ale noii gândiri — se înfățișează ca norme imperative de conduită a

gîndire în viața internațională

statelor ce proiectează pe primul plan al raporturilor dintre națiuni valorile esențiale ce se cer consacrate într-o ordine nouă, democratică, bazată pe respectul egalității și demnității tuturor popoarelor: pacea, suveranitatea, cooperarea dintre națiuni. Ele sînt menite să orienteze neabătut comportarea statelor în direcția statornicirii unui nou climat internațional, de colaborare, să bazeze drumul cercurilor agresive, împiedicînd manifestările războinice, acțiunile de forță, amestecul în treburile interne ale popoarelor.

Ideea respectării ferme a principiilor dreptului internațional corespunde, de altfel, unei îndelungate tradiții de luptă pentru libertate, aspirațiilor seculare de pace și prosperitate ale poporului român, luptei sale, consecvente desfășurate cu curaj și demnitate împotriva oricăror forme de dominație și asuprire, a intervenției străine în treburile sale. Principiile fundamentale ale politicii externe românești dau expresie tradițiilor de luptă pentru independență și suveranitatea patriei, luptei pentru neatîrnare și păstrarea ființei naționale, opoziției împotriva dominației străine, dar și atitudinii hotărîte de sprijinire a luptei altor popoare pentru recunoașterea și apărarea drepturilor lor legitime.

În noua gîndire, principiile fundamentale, general recunoscute ale relațiilor dintre state sînt menite, așadar, să ofere o cale realistă și sigură — singura acceptabilă de altfel — pentru rezolvarea marilor probleme în care omenirea este confruntată în actualul moment istoric, să permită repararea injustițiilor, să garanteze pacea, să deschidă perspective noi, reciproc avantajoase, colaborării dintre națiuni.

O cerință de cea mai mare importanță a noii gîndiri, strălucit intruchipată în opera teoretică și acțiunile președintelui României, o constituie angajarea militantă, cu conștiința deplină a responsabilității în acțiunea pentru eliminarea definitivă a politicii de forță și de amenințare cu folosirea forței, pentru soluționarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase și diferendelor dintre state. În cei peste 23 de ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu este la cîrmă țării, România și-a dobîndit o bine meritată reputație de țară care militează pentru soluționarea pașnică a tuturor conflictelor, pentru renunțarea la forță, pentru primatul tratativilor asupra oricăror considerații care țin de rațiunea sau prestigiul — greșit înțelese — al unor anumite țări. De la înalta tribună a unor congrese și conferințe naționale ale partidului, în convorbiri purtate cu șefi de state, cu reprezentanți ai presei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat cu aceeași vigoare ideea că oricît de îndelungate și grele ar fi tratativele, negocierile reprezintă singura cale rațională de soluționare a problemelor litigioase dintre țări, singura alternativă la folosirea forței și la acțiunile militare.

Promovarea unei noi politici internaționale impune, de aceea, cu necesitate, în concepția țării noastre, lichidarea conflictelor și a tuturor stărilor de tensiune, edificarea unui climat de încredere, statornicirea unor raporturi normale, prietenești între toate popoarele lumii.

Amploarea și complexitatea problemelor care se cer soluționate în actualul moment istoric solicită în cel mai înalt grad — în viziunea noii gîndiri — o contribuție activă și responsabilă din partea popoarelor, a tuturor forțelor înaintate din lume, pentru ca toate aceste probleme să-și poată găsi rezolvarea pe baza respectului reciproc, în spiritul principiilor echității și dreptului internațional. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara Comitetului Central al Partidului, „...problemele complexe ale lumii contemporane nu se pot soluționa numai de cîteva țări, oricît de mari ar fi ele” În condițiile intensificării pe arena internațională a contradicției dintre vechea politică de forță și tendința afirmării unei vieți libere și independente a popoarelor, găsirea prin efortul comun a unor soluții construc-

tive problemelor care interesează umanitatea în întregul ei se impune tot mai mult ca o cerință esențială pentru asigurarea progresului, civilizației, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte. Pericolul incalculabil pe care îl reprezintă escaladarea curselor înarmărilor, situația de subdezvoltare în care sînt ținute numeroase popoare, imperativul rezolvării prin efortul comun a unor probleme ce privesc în mod vital toate statele, precum alimentația, energia, folosirea în interesul umanității a capacității nucleare pasnice, colaborarea statelor în medii considerate pînă nu de mult inaccesibile, precum spațiul cosmic, spațiile submarine, determină în mod obiectiv noi căi de abordare și soluționare.

DESCHIDEREA adinc umanistă a noii gîndiri se regăsește într-un mod pregnant în propunerile și inițiativele promovate de România pentru eliminarea situației de subdezvoltare, pentru lichidarea profundelor decalaje care despărț astăzi țările dezvoltate de cele în curs de dezvoltare. Concepția președintelui Nicolae Ceaușescu cu privire la noua ordine economică și politică internațională — concepție ce se bucură de un înalt prestigiu, de o deplină recunoaștere în întreaga lume — pornește de la o premisă profund umanistă, corelînd problemele păcii cu cele ale dezvoltării, relevînd uriasa însemnătate a deblocării sumelor folosite pentru înarmări și a utilizării lor în scopul ridicării nivelului de trai al popoarelor. Preocupat în mod constant de agravarea situației economice mondiale, președintele României a avansat importante propuneri cu privire la datoriile țărilor în curs de dezvoltare, cu privire la cerința sprijinirii acestor țări de către organismele internaționale pentru a-și putea concentra eforturile în direcția rezolvării problemelor de viață ale popoarelor respective, asigurînd acestora condiții demne de trai, respectul independenței lor politice și economice. Într-o viziune de perspectivă, concepția României cu privire la edificarea unei noi ordini tinde spre un țel nou, profund umanist: restructurarea relațiilor economice și politice dintre state, așezarea lor ireversibilă pe principii de înaltă moralitate și echitate, eliminarea oricăror vestigii ale politicii de dominație, ale neocolonialismului, și făurirea în întreaga lume a unor relații internaționale noi, democratice, care să asigure pe deplin pacea, prosperitatea, dezvoltarea fiecărui popor.

Pronunțîndu-se pentru schimbări fundamentale în viața internațională, pentru o autentică securitate în Europa și în întreaga lume, pentru rînduieii internaționale noi, democratice, avantajoase tuturor statelor lumii, noua gîndire preconizează o reconsiderare de ansamblu a întregului sistem internațional, în concordanță deplină cu comandamentele profund umaniste ale dreptului și ale echității. Marile probleme ale vieții internaționale nu își pot găsi soluții reale și eficiente, în concepția României, alina timp cît în relațiile dintre state va acționa încă politica de forță, inegalitatea în procesul decizional, tendința unor state puternice de a-și impune punctul de vedere în dauna altora. Noua gîndire nu este de conceput, de aceea, decît în strînsă conexiune cu procesul democratizării relațiilor internaționale, al unei autentice participări a tuturor statelor la soluționarea problemelor de interes comun.

Înfăptuirea unei păci durabile, soluționarea conflictelor, rezolvarea în interesul umanității întregi a marilor dosare economice, lichidarea stării de subdezvoltare, solicită mai mult ca oricînd astăzi prezența și participarea egală a tuturor statelor la dezbateri, la soluționarea problemelor complexe și atît de dificile ce privesc pacea, viitorul omenirii. În actualele condiții istorice se impune, cu deosebire, o participare tot mai puternică la viața in-

ternațională a țărilor mici și mijlocii, a statelor în curs de dezvoltare, a țărilor neutre și nealinate, care formează majoritatea covârșitoare a omenirii. Organizația Națiunilor Unite — cel mai reprezentativ forum mondial — trebuie să-și adapteze și ea tot mai bine structurile și mecanismele la cerințele unei lumi în schimbare, la nevoile rezolvării în comun, pe baza egalității și consensului, a unor probleme de importanță istorică. După cum sublinia cu deosebită claritate președintele țării noastre, „A trecut de mult timpul cînd unele state puteau să dicteze în viața internațională. Astăzi, toate popoarele joacă un rol important, și independența, suveranitatea, dreptul popoarelor de a fi stăpîni pe destinele lor constituie factorii esențiali ai dezvoltării mondiale”. Democrația internațională devine, astfel, în concepția României, o condiție sine qua non a traducerii în viață a noii gîndiri, a asigurării păcii și progresului, a rezolvării problemelor majore cu care omenirea este confruntată, dar și a funcționalității sistemului internațional însuși, care, în perspectiva mileniului trei, nu mai poate fi conceput altfel decît ca un sistem internațional întemeiat pe egalitatea deplină în drepturi, pe renunțarea la forță, pe generalizarea negocierilor politice și prevalența tratativilor, ca unică metodă acceptată de state pentru soluționarea problemelor internaționale.

În viziunea novatoare, de largă deschidere, pe care România, președintele său, o promovează cu privire la noua gîndire, rolul marilor puteri se integrează organic într-un complex de relații ce include participarea nu numai a țărilor mari, dar și a țărilor mici și mijlocii la soluționarea problemelor vieții mondiale. Recunoașterea multipolarității lumii reprezintă, de altfel, în zilele noastre, o cerință ce nu poate fi ignorată de nici un om politic, de nici un cercetător al relațiilor internaționale. Apariția și manifestarea tot mai activă a noilor centre de putere, în special a țărilor mici și mijlocii, a țărilor nealinate, se corelează strîns — în concepția României — cu cerința obiectivă, indispensabilă a democratizării relațiilor internaționale, cu necesitatea asigurării unei participări egale, responsabile și pe deplin angajate a tuturor statelor la soluționarea problemelor mondiale.

VALOAREA excepțională a noii gîndiri, a concepției teoretice a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constă în aceea că reușește să pună în lumină dimensiunile și configurațiile actuale ale societății internaționale în plină schimbare, identificînd procesele noi ce se manifestă în redistribuirea puterii, evaluînd și apreciînd în mod realist tendințele care se confruntă, direcțiile și perspectivele evoluțiilor lor viitoare.

Este meritul tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi demonstrat în magistralele sale scrieri teoretice necesitatea imperioasă, pentru toți factorii de decizie politică al statelor, de a cunoaște și interpreta în mod just și pe deplin eficient modificările ce se produc pe arena internațională. De altfel, așa cum se știe, în anii ultimelor două decenii din istoria țării, cei mai fertili și cei mai rodnici pe planul afirmării României în comunitatea națiunilor, diplomația la nivel înalt, întemeiată pe o concepție științifică și o viziune cuprinzătoare asupra lumii, s-a manifestat ca un mijloc puternic de afirmare a legăturilor directe între națiuni, a făuririi unui climat de pace și încredere, a promovării punctelor de vedere novatoare, profund originale ale politicii românești în marele dialog internațional.

Vocația de universalitate a diplomației românești, pusă și mai puternic în evidență de cerința noii gîndiri, se regăsește în prezența în cele mai îndepărtate regiuni ale lumii pentru a dialoga cu țări de pe toate continentele,

în participarea activă la soluționarea problemelor internaționale, în elaborarea de soluții realiste, în evidențierea cu răbdare și înțelegere a importanței tratativilor, a necesității de a se elimina definitiv și sub toate formele sale forța din arsenalul metodelor diplomatice.

Diplomația românească, prezentă activ pe toate meridianele lumii, în numeroase forumuri internaționale, abordează cu curaj problemele fundamentale ale contemporaneității, în spiritul promovării autentice a noii gîndiri. Ea nu-și propune să eludeze problemele în care există deosebiri de vederi. Ea nu nesocotește și nici nu ignoră dificultățile ei, dimpotrivă, pledează tot mai pentru depășirea lor, pentru elaborarea unor soluții constructive, negociate, dar în același timp profund echitabile, care să convină tuturor popoarelor și să servească cauzei întăririi legăturilor dintre ele. Prin soluțiile constructive pe care țara noastră le propagă pe calea dialogului la nivelul cel mai înalt, România se afirmă ca un promotor al noului în viața internațională, al realizării unei lumi mai bune, în care drepturile popoarelor să fie definitiv recunoscute și consacrate pe plan internațional în care manifestările de forță împotriva popoarelor, imixțiunile în treburile lor interne să devină reminiscențe nedorite ale trecutului, uitate de mult, într-o lume a păcii și colaborării.

Continuînd tradițiile unei politici care a conferit României un larg prestigiu internațional, o recunoaștere bine meritată în întreaga lume, remarcabilele idei teoretice cu privire la necesitatea noii gîndiri pun în lumină încă o dată originalitatea, spiritul permanent novator al politicii externe a țării, strălucit îndrumat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este convingerea fermă a României că dincolo de orice obstacole, problemele internaționale atît de complexe ale zilei de azi își pot găsi soluționarea dacă popoarele vor acționa consecvent, dacă va exista un autentic spirit de cooperare și înțelegere. „Vorbînd de noua gîndire politică — care trebuie să se afirme — este necesar să subliniem cu putere principiile ce trebuie să stea la baza acestui gîndiri, schimbările radicale care trebuie să aibă loc în raporturile internaționale, în politica internațională și care să pornească întotdeauna de la înlăturarea cu desăvîrșire a oricărui amestec în treburile interne ale altor popoare, de la asigurarea progresului economic și social, a independenței și suveranității popoarelor” — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la 29 aprilie 1988. În concepția noii gîndiri, toate problemele mari ale epocii, probleme complexe, dificile, care au cunoscut evoluții atît de sinuoase, contradictorii, în timpul din urmă, își pot găsi rezolvarea dacă politica de colaborare, dialogul, spiritul nou, vor prevala definitiv în relațiile dintre țări, înlăturînd pentru totdeauna din raporturile mondiale forța, amenințarea cu forța, orice vestigii perimate și anacronice ale raporturilor de dominație și asuprire.

Evaluînd fenomenele internaționale în perspectiva lor, dinamica tendințelor și contradicțiilor ce se manifestă în politica mondială, noul și vechiul în confruntarea ce le opune și care marchează atît de puternic întreaga evoluție a relațiilor internaționale, noua gîndire, idee generoasă ce pornește de la necesitatea unor autentice și necesare schimbări în sistemul internațional, în mecanismul soluționării problemelor internaționale, exprimă încrederea în capacitatea forțelor păcii și progresului de a impune rezolvări constructive marilor probleme ale epocii, de a instaura definitiv pe planeta noastră un climat de pace și colaborare, favorabil afirmării la maximum a cooperării dintre națiuni, respectării neabătute a suveranității și egalității lor depline în drepturi.

Victor Duculescu

LUMEA PE TELEX

Festivalul Goya

● In localitatea franceză Castres se află in plină desfășurare, pînă la 28 august, cea de-a doua ediție a Festivalului Goya, dedicat in acest an fantasticului in diversele sale expresii literare și artistice. Manifestările au fost deschise prin inaugurarea, in ziua de 2 iulie, la Muzeul de artă al orașului, a unei ample expoziții infățișînd animalele fantastice prezente in picturile lui Goya, iar la Teatrul municipal a fost deschisă o altă expoziție asupra vestimentației și atributelor fantastice imaginare și transpuse pictural de artistul spaniol. Foarte interesante sînt și manifestările muzicale ale unor grupuri artistice care și-au găsit sursele de inspirație in creația lui Goya. Astfel, grupul flamenco Les zinecali a anunțat „o mare fiesta flamenco” cu tematică desprinsă din lumea ce l-a inspirat odată pe Goya.

In continuare, un ciclu

de filme fantastice care programează, printre altele, două capodopere: **Demonii de Ken Russel** și **Soția mea este o vrăjitoare**, cunoscuta peliculă semnată de René Clair. Cîțiva profesori universitari de renume, printre care etnologul Jean-Marie Gibbal, istoricul Gerard Barrière și profesorul Yves Lignon, de la Universitatea din Toulouse, vor conferența despre semnificațiile fantastice și riturilor onirice descrise in picturile lui Goya, sublinîndu-se chiar o legătură între anume scene din picturile respective și tratatul „asupra prăjiturilor” semnat de Nosstradamus... Sigur, chiar și organizatorii păstrează simțul umorului anunțînd că momentul culminant al festivalului l-au constituit, in ziua de 14 iulie, focurile de artificii, gîdite și ele, evident, pe tema fantasticului...

Cr. U.

Teatru „taciturn”

● După cum relatează revistele „Ogoniok” și „Sputnik”, regizorul lituanian Eimuntas Nekrošius de la Teatrul tineretului din Vilnius este, la ora actuală, unul din cei mai interesanți și originali regizori. Specificul artei sale constă in evidențierea maximă a limbajului scenic, nerecuzînd la cuvînt decît atunci cînd rostirea lui este indispensabilă. Teatrul său este considerat

drept un teatru „taciturn”. Adevărate evenimente artistice, montările **Pirosmani**, **Pirosmani...**, **Patratul**, **Unchiul Vania** (după Cehov) și **O zi mai lungă decît veacul** (după Cinghiz Aitmatov) se joacă in permanență cu casa închisă, cu biletele vindute cu multe spectacole inainte. In vîrstă de 35 de ani, Eimuntas Nekrošius a fost distins cu Premiul de Stat al U.R.S.S.

Partitură

● Al doilea act al operei Elisabeth, de Donizetti (1797-1848), considerat pierdut, a fost regăsit in pivnițele de la Royal Opera din Londra. Unele

pagini ale partiturii sînt scrise chiar de mina lui Donizetti. Teatrul liric londonez va prezenta in curînd întreaga lucrare, in formă concertantă.

James Joyce

● Oxford University Press a publicat, recent, sub semnătura regretatului Richard Ellmann, biografia lui James Joyce — un bilanț definitiv al vieții și operei ilustrului scriitor irlandez. După cum se apreciază in „Times Literary Supplement” este vorba de o lucrare „profund erudită și extrem de cuprinzătoare; mai mult decît atît, este o pasionantă lectură, minunat scrisă”.

Cernișevski la Moscova

● Anul acesta, cînd se implinesc 160 de ani de la nașterea lui N. Cernișevski, la Moscova a fost inaugurat un monument (in imagine) realizat de sculptorul I. Neroda și arhitectul V. Peterburjțev.

Dijon: „Vara muzicală”

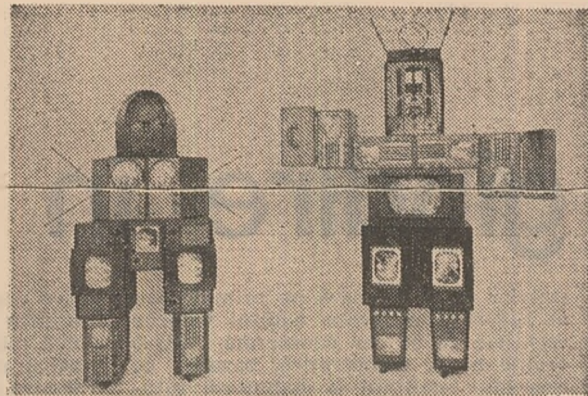
● In orașul natal al compozitorului Rameau a avut loc cea de-a zecea „Vara muzicală”, manifestările fiind incununate in acest an cu integrala **Grands Motets**, executată de Villa Medici, in colaborare cu orchestra și corul Les Paladins, sub conducerea lui Jean Duron. Au mai participat: Filarmonica din Varșovia, Orchestra de cameră din Moscova, Orchestra națională din Lyon, Cvartetul Talich, solistii Raphael Oleg, Victor Tretiakov și Barbara Hendricks.

„Zilele Teatrului Wielki”

● „Zilele Teatrului Wielki” din Varșovia au fost deschise anul acesta cu operele lui Richard Wagner, **Aurul Rinului și Walkiria**. Cele două premiere au fost dirijate de Robert Satanovski, montarea, in limba germană, fiind semnată de regizorul mîncenez August Everding. Pentru luna martie 1989 sînt programate alte două premiere: **Siegfried și Amurgul zeilor**, complinînd astfel reprezentarea, pentru iniția dată pe o scenă poloneză, a tetralogiei Inelul Nibelungilor.

„Mare Nostrum”

● Acesta este titlul expoziției deschise in sala pariziană Artcurial. Mediterana a „domnit” și „domnește” peste arta secolului XX, cea mai mare parte a impresioniștilor fiind atrasă de coastele ei. Fascinația a continuat pînă in zilele noastre, deși au intrat in concurență coastele de vest ale Franței, cu Manche. Cîteva exemple: in 1905, la Collioure, Matisse și Derain creau, unul lingă altul, pinze explodînd de culoare, in 1906, la Gosol, Picasso picta primele opere ale „poeziei cubiste”, mai tirziu, la Cannet, instalîndu-se Bonnard. Locurile s-au mai schimbat, dar pasiunea pentru coastă a rămas.

„Pozițiile artei de azi”

● La noua Galerie națională din Berlinul de Vest s-a vernisat o expoziție deschisă pînă in septembrie, in care șase artiști plastici — Mario Merz, Jannis Kounellis, Nam June Paik, Richard Serra, Frank Stella și Cy Twombly — își prezintă lucrările sub genericul „Pozițiile artei de azi”. Criticii au considerat genericul „drept o simplifi-

care inadmisibilă a diverselor forme de artă contemporană”, deși expoziții sînt artiști reprezentativi ai ultimelor decenii, permițînd vizitatorilor să-și facă o părere despre limitele și posibilitățile producției artistice actuale. (In imagine, lucrarea lui Nam June Paik, **Familie de roboți, tatamare și mamamare** — 1986).

Două biografii

● La Paris au apărut, concomitent, două biografii consacrate unor cunoscute pictorițe — Sonia Delaunay și Tamara de Lempicka. Dominique Desanti semnează volumul **Sonia Delaunay, magiciana magică**, lucrare in care cititorul găsește rezultatul cercetărilor autoare asupra vieții artistice, cit și a perioadei pe care a traversat-o, de la

foviști, expresioniști, constructiviști pînă la supra-realiști. Cea de a doua lucrare, **Tamara de Lempicka**, este scrisă de fiica sa Kizette, care acordă o importanță ușor exagerată acestei arte în istoria picturii. In imagini, **Autoportret abstract la 30 de ani**, de Sonia Delaunay (1916) și **Autoportret**, de Tamara de Lempicka (1925).

Un Hamlet bergmanian

● Premiera newyorkeză, la Brooklyn Academy of Music, a tragediei shakespeareene **Hamlet**, in regia lui Ingmar Bergman, a scîntat reacții contradictorii in rîndul criticilor. Spectacolul, in limba suedeză, a fost susținut de actorii al Teatrului Drammatic. „Bergman — notează criticul Nel Gossow in „New York Times” — a dorit ca Ophelia să fie prezentă

in scenă pe tot parcursul spectacolului (aproape patru ore) ca martor și comentator. Intreaga tragedie se desfășoară deci sub privirile sale uimite și îngrozite.” Despre actorul Peter Stormare, in rolul lui Hamlet, „New York Post” notează: „Bergman a oferit un Hamlet nevrotic, tipic secolului XX, bun mai degrabă pentru scaunul unui psihanalist.”

Avignon — 42

● A 42-a ediție a Festivalului internațional de teatru de la Avignon a debutat cu spectacolul **Hamlet** realizat de Patrice Chéreau. Director al teatrului din Nanterre, Chéreau, care este la prima sa punere in scenă in aer liber, mărturisea că și-a propus să „povestescă istoria lui

Hamlet, principe al Danemarcel, de către el însuși”. Spectacolul durează peste patru ore și are ca decor zidurile anticului Palat al Papilor din orașul festivalier. Pînă la 4 august, data încheierii, festivalul programează numeroase alte spectacole interesante.

Am citit despre...

„Fiul” lui Bruno Schulz

■ CIND nu are contururile groase ale plagiatului, impostura intelectuală este greu de decelat. Fina dialecticiană Cynthia Ozick, mare meșteră a cuvîntelor pe cit de neașteptat pe atît de bine potrivite, încearcă, in romanul **Mesia de la Stockholm**, să dibuie punctele in care cel care se înșeală pe sine lunecă spre înșelarea celorlalți, înșelătorul devine el însuși înșelat, creația se degradează deoarece creatorul, nerespectîndu-și harul, își devalorizează și scrisul.

Oropsit de istoria reală a existenței lui, Lars Andemening (pseudonim ales cu ajutorul dicționarului) își făurește o biografie imaginară: preferă să creadă că este fiul postum al scriitorului Bruno Schulz, impuscat de naziști la Drohobycz, in Polonia, la 19 noiembrie 1942, odată cu alți 230 de localnici evrei și că, născut in Suedia de o mamă necunoscută, a fost adoptat și crescut de niște străini. Născocitoare de extraordinare povești insolite, inconfortabile, scriitoarea americană Cynthia Ozick nu recurge nici in cazul de față la argumentări teoretice despre complexul ilegimității, despre nevoia spiritelor slăbănogate de a se sprijini pe un „tată” intru credințe, angajări sau mijloace de expresie, de a simți pe umăr mina protectoare a unui scriitor sau gînditor ilustru, invocată ori de cite ori nu sînt in stare să-și impună de sine stătător opțiunile sau nu sînt siguri de ele. Orfanul Lars, care, de fapt, n-are de unde ști cine i-au fost părinții, este un neadaptat, dar nu in sensul mizantropiei clasice a bastardului care, născut dintr-o greșală, își ratează viața construind-o ca pe o suită de greșeli, dominat de ură stearpă, iratională și irepresibilă impotriva a toți și toate, de invidii urite, de impulsul răzbunării nediferențiate. Angajat la un cotidian suedez de mare tiraj pentru a scrie cronici literare, el se marginalizează de bună voie, comentînd intr-un stil arid, ermetic, numai scriitorii nefamiliari abonaților gazetei: Danilo Kis și Musil, Broch și Canetti, Jabès și Kundera, Gombrowicz, Vaculik, Hrabel. De aceea, rubrica lui apare luna, zi in care cititorii nu au, consideră redacția, timp și chef de literatură. Miercurea și vineerea aparțin altor cronicari, mai atenți la gustul publicului.

La 42 de ani, după ce s-a despărțit pe rînd de două soții și de fiica lui, Lars, cronicarul necitit de nimeni, trăiește exclusiv pentru literatură, a renunțat la tot ce ține de materialitatea existenței. Bătrina librăreasă Heidi Eklund, singura persoană căreia i-a mărturisit senzaționala lui origine, îl ajută in cultivarea acestei obsesii, procurîndu-i sporadic, ea știe de unde, documente legate de presupusul lui tată: scrisori, vechi cronici literare, fotografii chiar. Doar două cărți scrise de Bruno Schulz au ajuns in bibliotecile lumii: **Strada crocodiilor** și **Sanatoriul eclepsidrei**. Manuscrisul cărții care l-ar fi consacrat ca mare scriitor al epocii contemporane, **Mesia**, s-a pierdut, înghițit de urgia Holocaustului. Sau poate că nu? Apare din senin „Adela”, femeie de vîrstă lui Lars, cu o legendă perfect coerentă din care reiese că Bruno Schulz a fost tatăl ei. Intr-o sacoșă albă de plastic aduce niște foi murdare, mototolite, acoperite de o scriitură aidoma cu a lui Schulz — **Mesia** in original, prelinde ea, explicînd, extrem, excesiv de amănunțit ce s-a intimplat cu manuscrisul și cum a dat de el. Adela? Era numele servitoarei din **Strada crocodiilor**... Unui mincinos nu-i poate ține piept decît un mincinos și jumătate. Lars este fascinat, îngrozit, nu crede, crede, nu crede. Ajunge la concluzia că a căzut victimă unei familii de escroci — „Adela” e in realitate fiica doctorului Eklund, alias Eckstein, plămăuitor de acte false, cei trei nu sînt decît niște „refugiați impostori” care vor să profite de țineala lui Lars pentru a lansa, prin intermediul rubricii lui, un fals literar colosal. Sfîșietorul proces al limpezirii, încheiat prin arderea așa-zisului original, constituie substanța acestei cărți despre raporturile dintre halucinație și realitate, dintre amăgirea voită și iluzia aparent inocentă.

Andemening își abandonează, odată cu viața de pustnic, toate fantasmagoriile. Scrie cronici de succes despre cărți de succes, este publicat nu doar luna, ci și joia și sîmbăta, nu mai este obsedat de scriitori și de scrieri străni, a găsit in sine resursele necesare sau golul necesar pentru a se ține in pas cu moda. Din cînd in cînd, îl încearcă o indoială: dacă fusese chiar **Mesia**? Oricum, el unul nu mai alergic după revelații, nu se mai crede un ales. Poate că gustul lui pentru bizareriile spiritului și ale cuvîntului n-a fost decît o făcătură, un refugiu, ca tonalitățile sumbre și croiala invariabilă clasică a veșmintelor unei femei care se știe congenital incapabilă să deosebească frumosul de urit...

Felicia Antip

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

„When the clouds appear, wise men put on cloaks” (Proverb englez)

● La trei luni după ediția în limba engleză a prelegerilor pe care Italo Calvino urma să le țină la Universitatea Harvard, ele au fost publicate și în versiune italiană (Editura Garzanti) sub titlul *Lezioni americane*. Citind aceste pagini, notează criticul Eugen Scalfari, am sentimentul că, la capătul vieții, Calvino ne-a dat o capodoperă, o lucrare superioară altor scrieri care i-au adus faima europeană. O capodoperă asupra căreia și-a dat viața. Cred că această

ipoteză este foarte probabilă din punct de vedere medical și este cu siguranță exactă din punct de vedere artistic: efortul enorm de concentrare la care s-a supus pentru a o realiza. Cinci substantive: **usurință, rapiditate, exactitate, vizibilitate, multiplicitate** — sint titlurile celor cinci eseuri reunite în volum, care ar fi urmat să devină, dacă moartea nu l-ar fi răpit — tot atâtea prelegeri pe care Calvino trebuia să le țină în fața studenților de la Harvard University.

Che Guevara — documentar

● Cunoscutul actor francez Pierre Richard (în imagine) se află în Cuba, în fruntea unei echipe formată din reporterul Jean Cormier, operatorul Roch Pescadere și sunetistul Roger Vieyra, pentru a realiza un film documentar despre viața lui Ernesto Che Guevara. Este un proiect pe care Pierre Richard îl consideră „un vis mai vechi în calea împlinirii”, căci „Guevara este mai mult decît o amintire, e o realitate simbolică în viața poporului cubanez”.

Din biblioteca lui Engels

● La Postdam a fost descoperită o carte din biblioteca lui Engels, cuprinzînd însemnările de război ale mareșalului francez Bujolt. În total biblioteca sa însuma aproximativ 250 de cărți cu acest profil, dintre care 150 au fost găsite. Cum a ajuns acest exemplar la Postdam? În 1833, după moartea lui Marx, cea mai mare parte a bibliotecii sale a revenit lui Engels, care și-a lăsat prin testament toate cărțile Partidului social-democrat. În arhiva acestor

tuia, ele s-au amestecat cu alte cărți, fapt datorită căruia au fost salvate de la distrugere, în 1933, cînd biblioteca a fost capturată de naști. Mai întîi aceste cărți au ajuns în arhiva secretă prusacă din Berlin, apoi o parte dintre ele au fost transferate la Institutul de studii sociale, iar o altă parte în subsolul Bibliotecii de stat prusacă. După război, însemnările lui Bujolt au ajuns în biblioteca Arhivei centrale de stat, iar de acolo au nimerit la Postdam.

Amy Hempel

● Tînăra Amy Hempel (în imagine) a devenit în ultima vreme vedeta presei literare new-yorkeze, datorită primei sale culegeri de nuvele *Războaie de a trăi*, volum a cărui traducere în limba franceză a apărut recent la Flammarion. Născută la Chicago și instalată apoi la New York, scriitoarea semnează foarte scurte povestiri. Cronicarul de la „Le Nouvel Observateur” o socotește „regina minimalismului”. Subiectele ei? Scene din viața de fiecare zi, tratate cu umor negru sau chiar cu cinism.

Expoziție

● „Comori din serialul Topkapi”, se intitulează expoziția deschisă în marea Orangerie a castelului Charlottenburg. Exponatele, prezentate pentru întîia oară în Europa continentală, provin, în majoritatea lor, de la muzeul Topkapi, adunate de sultanul Soliman al II-lea care, în afara numelui său de mare cucuritor, supranumit Magnificul, era admirator al poeziei, avînd totodată și o întinsă cultură artistică. Tezaurului de la Topkapi i se adaugă 134 de exponate din alte patru colecții din Istanbul, precum și din muzee germane și engleze.

Scenaristul Prévert

● În omagiul pe care l-a consacrat poetului și scenaristului, la Palais de Tokyo din Paris, Cinematoteca franceză a oferit recent un ciclu de 30 de filme, pe care Jacques Prévert le-a semnat, alături de Carné, Trauner și Cosma (*Le jour se lève, Les Portes de la Nuit, Les Visiteurs du Soir, Quai des brumes* etc.).

Edgar Faure, scriitorul

● Cunoscut mai ales ca om politic și om de o vastă cultură enciclopedică, Edgar Faure, s-a stins din viață în plină activitate (prezida pregătirile pentru aniversarea, în 1989, a bicentenarului Revoluției Franceze). Edgar Faure a fost însă și un remarcabil scriitor, eclectic dar exigent. A publicat, printre altele, *Falimentul lui Law* (pentru care a primit, în 1977, premiul „Histoire”), mai multe lucrări consacrate lui Turgot, Diocetian, unor poeți chinezi și culturii sumerene, precum și o amplă serie memorialistică, al cărei prim volum poartă un titlu definitoriu pentru felul de a fi și de a gândi al autorului: *A avea întotdeauna dreptate este o mare greșeală*. A scris și mai multe romane politiste, pe care le-a semnat cu pseudonimul Edgar Sanday.

Atlas

Cîteva zile de primăvară

■ **IN** ce măsură seamănă amintirile cu realitățile amintite? mă întreb uneori, observînd modestia întrebării mele, care nu se încumetă niciodată să se refere la identitate, ci abia dacă îndrăznește să vorbească despre asemănare. Răspunsul este: într-o măsură destul de mică. Dar e vorba despre un răspuns numai aparent, pentru că, înregistrînd doar o parte din realitate, amintirea nu îngustează numai realitatea, ci o și interpretează, selecționînd ceea ce este, poate, esențial din ea.

Imi amintesc cîteva zile de primăvară petrecute în Delta, în urmă cu mai mulți ani, felul aproape magic în care vasul înainta pe canale, prin apă limpede în care soarele pătrundea adînc, oglindind pîdurile de pe maluri și făcîndu-le să trăiască încă o viață în adînc. Trecerea noastră stîrnea lebede speriate, cormorani întunecați, stîrci grațioși, mistreți indiferenți (cu nenumărați purceluși, drăguți ca orice copii), un întreg univers neimblînzit încă de civilizație, deși obișnuit cu ea, trăind aproape liber, aproape fericit; iar noi contemplam toată acea lume nebănuită și de nebănuit în preajma și în contemporaneitatea noastră, cu o privire nu numai fascinată, ci și înspăimîntată puțin de vesnicia ei incorruptibilă.

Pentru ca să ajungem la pădurea Letea, am oprit și am străbătut pe jos mai întîi satul cu același nume. Era ireal de curat, construit din materiale atât de perisabile, incit și precaritatea mijloacelor, și aspectul plăcut contribuiau la impresia de improvizație decorativă pentru o scenă căreia deocamdată numai noi îi eram spectatori. Întreg satul avea aceleași trei culori: albastru, alb, verde. Casele erau din paiantă placată cu plăci aglomerate de lemn vopsit în albastru sau verde, ca și ramele ferestrelor, gardurile și porțile. Cele două culori reci dădeau, paradoxal, împreună cu albul orbitor al pereților și al pietrelor de pe marginea aleilor, un amestec prietenos, inducător. Și în minte că, în timp ce le priveam, mi-a venit în gînd că acestea erau chiar culorile în care se vopsea marmora albă a templelor grecești: verde ca iarba spre pămînt, apoi treptat, spre frize, albastru precum cerul. Totul în jur respira o liniște de netulburat, de neclintit.

Ana Blandiana

Eugene O'Neill — 100

● Aniversarea centenarului nasterii celui care a pus bazele teatrului modern american, Eugene O'Neill (1888—1953), a prilejuit programarea

multora din piesele sale pe scenele americane. La Școala de dramă a Universității Yale se repetă intens *Lungul drum al zilei către noapte* și unica sa comedie, *Ab, deșertul*. Regizorul acestor spectacole este José Quintero (în imagine) care a invitat la realizarea spectacolelor pe remarcabilii actori Jayson Robards și Colin Dewhurst, binecunoscuți interpreți ai dramaturgiei lui O'Neill pe scenele multor teatre americane. Școala de dramă a Universității Yale, deținătoarea drepturilor de autor ale multor piese de O'Neill, va prezenta, în cadrul Festivalului internațional de arte de la New York, ambele spectacole.

Două versiuni

● Filmul *Ultimul împărat* realizat de Bernardo Bertolucci (9 premii Oscar) va fi programat în curînd pe ecranele din R.P. Chineză. Ce părere are despre film, regizorul Cijou Huan, realizatorul unui serial în 13 episoade, consacrat vieții aceluiași ultim împărat al Chinei? „M-a zguduit forța artistică a filmului — declara el. Mi-au plăcut așezarea luminilor, efectul dramatic al multor scene și nu împărtășesc părerea unora că realizatorii au abordat prea liber faptele istorice”. Cijou Huan și Bertolucci și-au propus scopuri diferite. Primul a creat o peliculă în genul foarte popular printre chinezi — al povestirii evenimentelor istorice la care a participat împăratul Pu Yi. În ce-l privește, Bertolucci a înfățișat viața acestuia în proprie viziune. Filmările televizualului au început în 1984.

Melvyn Bragg:

Laurence Olivier

XIX

ÎN mod paradoxal, ideea că echipa care preluase cu atîta curaj micul teatru din Chichester constituia embrionul viitorului Teatru Național a îndepărtat simpatia și admirația la care se așteptau Olivier și strălucita sa trupă. Pare ciudat că într-o țară cu un atât de dovedit simț al națiunii, inițiativa unui teatru național a trebuit să-și croiască drum luptîndu-se aprig cu birocrația unui guvern filistin și ignorant, ca și cum ar fi fost vorba de o acțiune inoportună. Dedicat hotărîrii de a-și sluji țara și de a sluji arta, Olivier avea să-și petreacă următorii doisprezece ani în bătălii necontenite, ajungînd uneori obiectul disprețului și al ironiei și, adeseori, obiectul suspiciunilor. Și totuși a izbutit. A fondat Teatrul Național, chiar dacă nu el a fost acela care să-și instaleze trupele între zidurile cetății. Și nimeni nu se îndoiește că Naționalul este cel mai durabil monument pe care-l lasă în urma lui.

Dar în anul 1961, cînd era director la Chichester, perspectiva teatrului național se contura ca foarte îndepărtată, mai ales că două dintre cele trei producții realizate aci s-au soldat cu eșecuri. Spectacolele regizate de Olivier: *Sânsele de Fletcher și Inimă zdrobită* de John Ford, în acesta din urmă apărînd și ca interpret, au ridicat în presă întrebări de fe-

În rolul lui Astrov din Unchiul Vană, alături de Margaret Leighton

lul: „Asta-i ce putem aștepta de la viitorul director al Teatrului Național?”, făcînd ca publicul să dezerteze. Salvarea a fost Cehov. Cehov și actorii Michael Redgrave, Joan Plowright, Sybil Thorne-dike, Lewis Casson, îngerii lui păzitorii — și el însuși în rolul lui Astrov din *Unchiul Vană*. „S-a atins perfecțiunea!”. „Un miracol!”. „O capodoperă!”. se extaziaau cronicarii dramatice; strigătele de anxietate de la început amuțiseră. Olivier reintrase pe făgășul lui. În tre timp, însă, nu s-a dat în lături de la două roluri moderne — profesorul pe nedrept acuzat din filmul *Termenul de judecată*, și Fred Midway din piesa *Pe jumătate desprins*, de David Turner. Am-

bele vedeau atașamentul lui față de noul val, ambele au suscitit nemulțumirea publicului conformist și i-au determinat pe criticii necrutători să pună la îndoială gustul și discernămintul lui Olivier.

Olivier se lasă convins de Joan Plowright să creeze în consiliul teatrului pe Kenneth Tynan, cel mai exigent și intransigent dintre criticii dramatice, un apostol al estetismului, modelator de gusturi și sfărîmător de reputații, care-i acordase lui Olivier cîteva dintre cele mai elogioase și cîteva dintre cele mai usturătoare cronici și care o dărimase pe Vivien Leigh. Tynan era un fervent susținător al lui John Osborne și căuta un teren de luptă unde să se poată război față cu atitudinile unei societăți pe care o considera de un puritanism ridicol, restrictiv, insolent și fălarnic.

FAPTUL de a-și fi alăturat, în calitate de consilier artistic, pe acest purtător al standardului Noului, este tipic pentru înțuita lui Olivier. Și e meritul lui că l-a făcut pe Tynan să accepte. Dar, așa cum spune Peter O'Toole, „cînd Olivier vrea ceva de la tine, nu-l poți rezista”. Cu Kenneth Tynan în consiliu, Teatrul Național aflat încă în gaoace își asigura justificarea intelectuală în fața oricăror controverse. S-ar putea afirma, însă, că prin folosirea lui Tynan, Olivier și-a tăiat singur craca de sub picioare și că influența criticului i-a diminuat puterea pe care o deținea în ierarhia companiei, determinînd ca, pînă la urmă, să i se arate foarte elegant ușa, cînd de fapt i s-ar fi cuvenit un munte de grațitudine.

În 1963, bătălia pentru Teatrul Național își mută centrul de operațiuni la „Old Vic”, scena atîtor triumfuri ale lui Olivier. Atenț și la succesele de casă, înaugurează așa-zisul Național Ipsit de local propriu cu un *Hamlet* interpretat de ti-

nărul, entuziastul și mult îndrăgitul Peter O'Toole, iar el își revine *Unchiul Vană* și un rol mărunț în *Ofițerul recruta* de George Farquhar, demonstrînd astfel că putea domina și susține teatrul chiar și fără prezența sa pe scenă. Triplu succes. O inaugurare bine gîndită și o stagiune extrem de reușită. Spectacolul cu *Unchiul Vană* este filmat, așa cum aveau să fie de acum înainte și alte numeroase reprezentații scenice. Deși calitatea acestor spectacole filmate este discutabilă; sint adeseori plicticoase și, în cel mai bun caz, oferă o bună imprimare a unei reprezentații.

În 1964 abordează „rolul imposibil” *Othello*. Multă vreme l-a considerat „neinterpretabil”. Socotea că Orson Welles se apropiase cel mai mult de el (într-o producție pe care Olivier o prezentase la Londra), dar „nu-l captase suflul”. În controversata sa carieră, acesta avea să fie rolul cel mai controversat. Pînă și fi-dela lui Sybil Thorne-dike îl dezaprobă. Pentru unii, interpretarea lui a însemnat o culme a artificialității. Dar pentru partenerii care l-au secundat în spectacol a fost de un efect răscollor. Într-o seară cînd Olivier s-a dovedit mai tulburător ca oricînd, actorii s-au aliniat pe coridorul strîmt din spatele scenei și l-au aplaudat pe tot drumul pînă la cabină. Olivier le-a trîntit ușa în nas. „De ce?”, l-au întrebat colegii. „de ce, cînd ai fost atât de coplesitor?”. „Știu, le-a răspuns el, dar nu înțeleg cum de-am reușit în seara asta, așa incit cum aș mai putea s-o repet?”

Zefirelli s-a exprimat în legătură cu *Othello* al lui Olivier că „sintetizează 300 de ani de experiență actricească”.

Traducere și adaptare de **Antoaneta Ralian**

FESTIVALUL ATENIAN 1988

INDIFERENT de anotimp, Atena este în permanență același oraș de contaminantă vitalitate. Marile bulevarde ca și puzderia de străduțe ce se tirăsc în pantă începând de la poalele Lycabetului, întretându-se cu regularitatea și densitatea țesăturii unei plase pescărești, nenumăratele piațete, parcuri și scuaruri, magazinele mari și mici, cafenelele tipice — sedii ale taclagilor și chibiților — micile bufete și taverne revărsându-se pe trotuare, dar cu nimic mai puțin muzele și galeriile de artă, cunosc, toate, o neîntreruptă animație. Și nu este greu să-ți dai seama că turiștii sînt abia o parte a acestei multimi fremătînde în rîndul căreia predomină chipurile de tineri și de tinere cu profilurile și privirile decupate parcă de pe basoreliefurile celei mai îndepărtate antichități grecești, capetele de bătrîni înțelepți cu frunți imense și barbă, reeditînd cu frapantă fidelitate busturile clasice ale lui Socrate și Platon, Aristotel și Pitagora.

Întregul oraș freamătă precum singele fierbinte al poporului grec.

Cînd am poposit în cetatea ateniană, ediția 1988 a vestitului Festival, devenit de-a lungul a peste trei decenii o prestigioasă instituție cultural-artistică, se profila încă timid la orizont, presa, melomanii de tot felul, îndrăgostiții de teatru și de balet continuînd să se hrănească abundent din reminiscențele ediției precedente care cucerise sufragii unanime. De-a lungul a patru luni de vară-toamnă 1987, zeci de mii de atenieni și oaspeții lor petrecuseră ceasuri de incintă, înghesuți pe treptele de marmură ale impresionantului Odeon al lui Herod Atticus, amfiteatrul de abruptă verticalitate, în formă de scoică, așternut la poalele Acropolei cu aproape 19 secole în urmă. În noaptea, spectacole captivante se derulau pe un proscenium, străjuit de uriașul zid înalt cit trei etaje, scrijelit de imensa scurgere a timpului, deasupra capetelor asistenței strălucind feeric, sub jetul reflectoarelor, ca o diademă, silueta cu elegante coloane a Parthenonului.

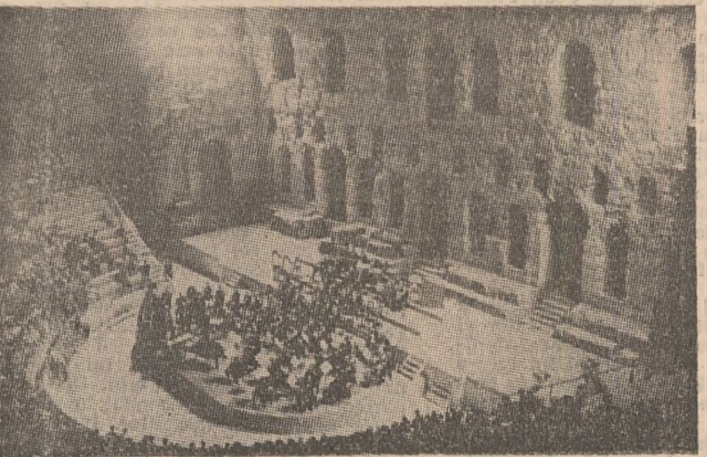
În bătaia altor reflectoare, amfiteatrul de pe Lycabet reunise, de asemenea, mii și mii de spectatori.

A 33-a ediție a festivalului adusesese sub cerul instelat al Atenei o bogăție de formații artistice și soliști din toate colțurile lumii: alături de Orchestra simfonică și corul Radioteleviziunii elene, de Opera națională a Greciei, de Teatrul Național, de corurile bizantine grecești, Teatrul de dans din Wuppertal, Orchestra filarmo-nică și corul din Cracovia, ansamblul coregrafic japonez Sankai Juku, simfonia din Bamberg, soliști instrumentiști de talia pianistilor Vladimir Ashkenazy și Dimitris Sgouros, cîntăreața Nana Mouskouri, Baletul Scali din Milano, English Bach Festival, Baletul național din Marsilia, condus de Roland Petit, Compania israeliană de dans Batsheva, Orchestra și Opera de stat din Dresda, baletul folcloric Berioza, compania de dans Paul Taylor, Orchestra Radiodifuziunii bavareze, trupe ale unor prestigioase teatre din Grecia.

A fost, după expresia criticii ateniene, o autentică îmbăjere în frumos și divin — apreciere care se referea, desigur, și la manifestările, la fel de prestigioase, ce se consumau concomitent pe scena străvechului amfiteatru din Epidaurus, construit în secolul III î.e.n., după planurile (geniale în ce privește acustica) ale arhitectului Polycleitos cel Tânăr. Aici, de data asta în fața a 14 000 de spectatori, s-au derulat reprezentații magistrale de teatru antic: Euripide, Eschil, Aristofan și Sofocles, dar și un Shakespeare — Antoniu și Cleopatra — prezentat de Teatrul Național al Marii Britanii.

DE pe atunci, încă, în birourile Departamentului pentru manifestări artistice al Organizației Naționale al Turismului grec, telexurile se înfierbîntau transmițînd și recepționînd în și din lumea întregă oferte și contracte pentru Festivalul următor.

Și iată că la 18 iunie din acest an noua ediție a Festivalului

În fiecare seară, la Odeonul lui Herod Atticus

atenian a fost inaugurată cu o prezentă de greutate, semnificativă pentru prestigiul întregii stagiuni; pe proscenium-ul lui Herod Atticus, în fața celor 5 000 de spectatori, evoluînd Baletul Secolului XX din Lausanne condus de promotorul baletului modern, francezul Maurice Béjart. Spectacolul de gală: baletul **Malraux sau metamorfoza zellor** pe un colaj de muzică modernă și clasică. Formația lui Béjart a prezentat în serile următoare, în același cadru feeric al amfiteatrului de la poalele Acropolei, alte patru baleturi. Reacția entuziastă a publicului a fost definită spiritual de unul dintre ziarisții atenieni: „...O spargere a plafonului amfiteatrului care... n-are plafon“.

Dintre manifestările găzduite în ultimele zile de Odeonul lui Herod Atticus am consemnat concertul Orchestrei de stat din Atena, o reprezentație cu **Ifigenia din Taurida** de Gluck, realizată de Opera Națională a Greciei, Baletul Operei de Stat din Viena, un recital de pian al soroților Katia și Marielle Labeque, **Boris Godunov** de Mussorgski și **Regele Roger** de Szymanowski, interpretate de Opera din Varșovia, **Simfonia a IX-a** de Beethoven în interpretarea corului și a orchestrei aceleiași instituții muzicale poloneze, sub bagheta lui Robert Satanowski, și **Simfonia a III-a** de Mahler în interpretarea orchestrei Radiodifuziunii elene, sub conducerea lui Horst Neumann.

În amfiteatrul de pe Lycabet, Festivalul Atenian a debutat cinci zile mai tirziu decît la Odeon, cu o reprezentație a Teatrului Municipal din Creta — comedia renașterii cretane **Stathis** de un autor anonim, în regia binecunoscutului Spyros Evangelatos; trupa „Teatru“ a interpretat piesa lui N. Kazantzakis **Alexis Zorba** (în rolul titular preluînd Stavros Parasos); alte companii teatrale grecești au oferit două comedii de Aristofan.

Programul perioadei următoare a Festivalului — finele lui Iulie — este de-a dreptul incitant. Între altele: la Herod Atticus două concerte date de Royal Philharmonic Orchestra sub bagheta lui Vladimir Ashkenazy, un recital al unuia dintre cei mai tineri și valoroși pianști ai lumii — de pe acum celebrul Dimitris Sgouros în vîrstă de 19 ani, concertul lui Washington National Symphony Orchestra condusă de Mstislav Rostropovici, Baletul Australian (coregrafia fiind semnată și de astă dată de Maurice Béjart), două concerte ale Filarmonicii din New York dirijate de Zubin Mehta, Baletul lui Balșoi și cel din Stuttgart, două concerte Mikis Theodorakis și un concert al Orchestrei Simfonice a U.R.S.S. sub bagheta lui Y. Svetlanov. În vreme ce amfiteatrul de pe Lycabet va găzdui spectacole ale teatrelor de dramă grecești, spectacole de balet interpretate de celebra „Hellenic Choro-drama“ condusă de marea personalitate a coregrafiei elene, Rallou Manou (urmasă a domnitorului Constantin Mavrocordat), un concert al Ansamblului armatei sovietice, concerte ale companiei poloneze de muzică folk și dans „Lublin“; spectacolele cu **Electra** de Euripide (Teatrul Municipal din Larissa), **Agamemnon** de Eschil (trupa ateniană „Amphi-Theatre“ în regia lui Spyros Evangelatos), toate acestea reprezentînd abia cîteva spicuri din generosul program al Festivalului.

OTRECERE cit de scurtă prin Atena nu poate fi concepută fără un nou popas pe Acropole. Dar urcușul spre platoul „sacru“ pe care-l faci aproape întotdeauna ușor emoționat va fi incunurat de astă dată de o reală decepție... **Tempus edex rerum**, cum ar spune autorul **Metamorfozelor**. Efortul de pe Acropole continuă măsurile de apărare în fața din ce în ce mai accentuatei poluări a mediului înconjurător atenian. Întregul platou e încă șantier, spre fireasca dezolare a turiștilor... Parthenonul e înconjurat de funii groase care țin vizitatorii la zeci de metri depărtare de uriașele trepte măcinate. Cu numai puțini ani în urmă le urcam în voie, rătăcind fascinat printre coloanele și zidurile construcției unice concepută acum mai bine de două milenii de Ictinos și Calicrates, acei generali arhitecți ai lui Pericle. Alte funii înconjoară, de la distanță, Erechtheonul. Poate, astfel, să nu observi schimbarea petrecută în neasemuit de armonioasă logică a **Carliatidelor**, unde cele cinci distinse doamne ateniene din marmură, incremenite de milenii în atitudinea lor demnă și elegantă, subliniată și de linia cochetă a cite unui genunchi lăsat în repaus, au cedat locul sosiilor lor, replici din ciment, — titularele refugiindu-se în muzeul de pe platou unde respiră acum în siguranță, în atmosferă de azot. Schimbarea este, în fapt, aproape imperceptibilă, replicile fiind turnate cu măiestrie. Dar e de ajuns să știi...

Revenit jos, în oraș, reiau o experiență pe care am practicat-o frecvent în incintele arheologice în care mașina timpului oferea cale largă imaginației... în Roma antică, și la Pompei, pe platoul vechiului Corinth sau la Delphi... În mijlocul Agorei ateniene, dincolo de ripa nordică a Acropolei, așezat cu spatele la acel uliitor de bine conservat templu al lui Hefaistos — **Thescionul** — privești o clipă, printre gene, către stîncă plată a zellor din care se profilează distinct, pe cerul fără cusur al amiezii, Erechtheonul și, asemenea unor creneluri, urmele Propileelor. Lipsit de orice intruziune modernă, peisajul mi se înfățișează pur, în toată autenticitatea lui — întocmai cum se întipărea, dincolo de milenii, pe reținele străvechilor locuitori ai Cetății. De astă dată, timpul a incremenit. Fără voie, gîndul îmi alunecă spre Pindar... „O, strălucită Atenă, cu albastră cunună... Pavăza a Eladei, tu, cea plină de faimă...“

Marius Ralian

Prezențe românești

R. P. BULGARIA

● La Editura „Narodna Kultura“ din Sofia a apărut ediția a II-a a romanului **Ion** de Liviu Rebreanu în versiunea traducătoarei Gheorgiana Stratiu. Traducerea e precedată de un substanțial Cuvînt înainte de Rumiana Stanceva, **Întregul adevăr — chiar și despre cei pe care-l iubim**.

GRECIA

■ Revista „Iptrotichl Estia“ (Vatra epirotă) din orașul Ianing publică (în trei numere consecutive) nuvela **La țigănci** de Mircea Eliade, însoțită de o prezentare semnată de profesoara Maria Marinescu-Himu.

CANADA

● În „Canadian Review of Comparative Literature“ (Vol. XIV, 2, June 1987) sînt publicate trei recenzii ample la următoarele lucrări românești: Adrian Marino, **Littérature roumaine — Littératures Occidentales** (1982), Ioan Lupu și Cornelia Ștefănescu, **Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în perioadă, II** (1982), Romul Munteanu (editor), **Le Comparatisme roumain, II** (1985).

FRANȚA

Comparatisme et théorie de la littérature

● A apărut, de curînd, la Paris (mai 1988), în editura Presses Universitaires de France colecția „Ecriture“, condusă de Béatrice Didier cartea lui Adrian Marino, **Comparatisme et théorie de la littérature** (390 p., 140 fr.). Lucrarea continuă preocupările din **Etiemble ou le Comparatisme militant** (Paris, Gallimard, 1982). Ambele studii constituie un „sistem“ teoretic-literar complet, elaborat direct în limba franceză pe baze comparatiste.

R.S.F. IUGOSLAVIA

● În primul număr din anul 1988 al cunoscutei reviste literare iugoslave „Razgledi“ a apărut un grupaj de poezii al poetilor Horia Bădescu, Laurențiu Cristescu, Nicolae Dan Frunțelă, Grigore Grigore, Teohar Mihadaș, Dumitru Pricop, în traducerea lui Dimo Dincev și Dumitru M. Ion.

R. S. CEHOSLOVACĂ

● La Editura „Stafeta“ din Bratislava a apărut volumul **Leul albastru** de Dumitru Radu Popescu. Traducerea este semnată de Milan Resutik și Ondrej Štefanko. Milan Resutik semnează și ampla postfață a volumului.

BRAZILIA

● Prof. dr. doc. Tatiana Slama-Cazacu a fost invitată să țină, în cursul lunii mai, la diverse universități braziliene (din Sao Paulo, Brazilia, Salvador, Recife, Porto Alegre, Florianopolis, Rio de Janeiro), o serie de conferințe de psiholingvistică, de lingvistică aplicată și de psihologie. Printre aceste conferințe, la cererea organizatorilor, au fost făcute și expunerile relative la metoda „dinamic-contextuală“ de analiză a textului literar (metodă elaborată de autoarea menționată).

„România literară“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Redactor șef adjunct Ion Horea Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

REDAȚIA : București, Piața Științelor nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115, Telefon : 50 74 96.
ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA“ — sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10876, prsfir București, Calea Griviței, nr. 64—68. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘCINTEII“